

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Marie Heraltová

Poznávání lidského těla v předškolním věku

Olomouc 2020

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedených zdrojů a literatury.

V Olomouci dne _____ 2020

.....

Marie Heraltová

Poděkování

Děkuji Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a podnětné rady při zpracování mé bakalářské práce.

OBSAH

Úvod	5
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Charakteristika vývoje dítěte předškolního věku	8
2 Vzdělávací oblasti dle RVP PV	10
Oblast Dítě a jeho tělo	11
3 Učitel v mateřské škole.....	13
4 Předškolní vzdělávání.....	15
4.1 Cíle vzdělávání	16
4.2 Organizace dne v předškolním vzdělávání	18
4.3 Organizační formy	19
4.4 Metody vzdělávání.....	20
4.5 Didaktické zásady	22
4.6 Materiální didaktické prostředky	23
II. PRAKTICKÁ ČÁST	28
5 Návrh materiálně didaktických prostředků	29
5.1 Lidské tělo.....	29
5.2 Obličej.....	34
5.3 Stavba lidského těla	38
5.4 Svalstvo.....	39
5.5 Kostra.....	40
5.6 Orgány	46
Závěr.....	53
Seznam bibliografických citací	54
Seznam obrázků.....	57
Přílohy	59
ANOTACE.....	130

Úvod

Aby se dítě mohlo správně pohybovat, musí znát své tělo, být si vědomé všech částí svého těla a také znát vztah který mezi sebou mají. Učitel mateřské školy jako odborník v počátečním článku systému celoživotního vzdělávání nabízí dětem vzdělávací aktivity pro jejich správný vývoj. Materiály v této práci nejsou vázány na konkrétní jazyk, a proto není omezeno jejich použití i v jiných zemích.

Jako budoucí učitelku v mateřské škole mne zajímá, jak náročné je vytvořit materiální didaktické prostředky pro vzdělávání, které jsou použitelné v praxi. Zaměřila jsem se na oblast lidského těla a jeho stavby.

Hlavním cílem práce bylo vytvoření "balíčku" materiálně didaktických prostředků použitelných v praxi mateřských škol se zaměřením na poznávání lidského těla. Dílčí cíle se odvíjely na základě skladby kapitol. Abych mohla vytvářet materiálně didaktické prostředky, musím nejen uvést co jsou materiálně didaktické prostředky, ale nejprve je potřeba představit didaktické kategorie v předškolním vzdělávání, jako jsou cíle vzdělávání, organizace dne, organizační formy a metody vzdělávání a také didaktické zásady. Nesmím opomenout ani aktéry vzdělávání, a to nejen dítě předškolního věku, pro které jsou materiálně didaktické prostředky určené, ale i učitele, který s těmito prostředky pracuje.

Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. V první kapitole bylo dílčím cílem obeznámit se s charakteristikami vývoje dítěte předškolního věku. Druhá kapitola vymezuje vzdělávací oblasti dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a více přibližuje oblast Dítě a jeho tělo. Ve třetí kapitole je dílčím cílem představit učitele v mateřské škole. A v poslední kapitole teoretické části se zabýváme předškolním vzděláváním.

Cílem praktické části je vytvoření návrhu didaktických prostředků pro mateřské školy na téma poznávání lidského těla. Kapitola s návrhem didaktických prostředků je členěna podle oblasti zaměření, tedy na podkapitoly lidské tělo, stavba lidského těla, svalstvo, kostra, orgány.

Má prvotní verze bakalářské práce byla formou kvalitativního výzkumu. V praktické části jsem plánovala uskutečnit sběr dat metodou pozorování, jak se děti učí o lidském těle, jakými metodami jej poznávají. Dále jsem chtěla použít metodu rozhovoru s učitelkami mateřských škol, ve kterém bych zjišťovala, jaké metody a formy používají v oblasti poznávání lidského těla. A nakonec poznatky verifikovat po týdnu tím, že bych si připravila své aktivity, kterými bych ověřila, co se děti naučily. Již jsem měla naplánované návštěvy ve třech mateřských školách v blízkosti mého bydliště a domluvené rozhovory – z každé mateřské školy dvě

učitelky. Kvůli pandemii COVID-19 a následně i vyhlášení nouzového stavu jsem byla nucena návštěvy zrušit a promyslet změnu bakalářské práce.

I při vyhlášeném nouzovém stavu sice bylo mnoho mateřských škol otevřených a následně po zrušení nouzového stavu se začaly otevírat i ty které byly zavřené, ale kvůli možnému riziku nákazy nebyli ochotni přijímat návštěvy do zařízení. Navíc v mé domácnosti jsou 3 osoby z rizikových skupin, proto jsem od realizace prvotní verze ustoupila.

Mimo jiné při nouzovém stavu jsem měla k dispozici méně literatury, než bych potřebovala. Sice byla k dispozici online Národní knihovna České republiky pro studenty vysokých škol, ale mnoho pedagogických knih, které jsem hledala, nebyly k dispozici. Po zrušení nouzového stavu zrušili i přístup do této online knihovny, ale obnovili možnost půjčování z knihovny Univerzity Palackého i když v omezeném režimu. Tuto možnost jsem příliš nevyužívala, jelikož jsem byla v místě bydliště v domácnosti s rizikovými osobami. Pokud bych chtěla jet pro knihy do knihovny, cesta by mi trvala více jak dvě hodiny a spoje byly omezeny.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části této bakalářské práce se zaměříme na základní teoretické vstupy, které se věnují tématu Poznávání lidského těla v předškolním věku. Práce se zabývá dítětem v předškolním věku a poznáváním lidského těla, a proto si nejprve potřebujeme vymezit charakteristiky vývoje dítěte předškolního věku a seznámíme se s oblastí Dítě a jeho tělo v Rámcovém vzdělávacím programu předškolního vzdělávání. Následně si představíme učitele v mateřské škole a dále se zaměříme na předškolní vzdělávání, kterým se budeme více zabývat.

1 Charakteristika vývoje dítěte předškolního věku

Předškolní období zahrnuje vývoj dítěte od tří do šesti let.

Individuálnost každého dítěte utváří jeho genotyp (vlivy zděděné, vrozené, ale i prenatální i perinatální vlivy), proto každé dítě bude jinak vypadat, ale bude se také chovat a jednat specificky vzhledem k věku, pohlaví, temperamentu apod. Dítě dále ovlivňuje fenotyp, kam spadá vliv prostředí a výchovy, tzn. rodinné prostředí, očekávání rodiny, její hodnotový žebříček atd. Proto učitel potřebuje o dítěti znát co nejvíce informací, aby dokázal reagovat na individuální charakteristiky a potřeby dítěte a aby tak umožnil dítěti zažívat úspěch v předškolním vzdělávání a dosahovat osobního vrcholu. (Krejčová, 2015)

V tomto období dítě dále vyspívá po všech stránkách – tělesně, pohybově, intelektově, citově i společensky. Je velmi aktivní a značnou část podnětů si obstará samo vlastním úsilím a podle svých zájmů. Dítě přijímá kulturní nároky své společnosti, je poměrně sugestibilní. Osvojuje si hygienické, pracovní a společenské návyky prostředí v němž vyrůstá. (Matějček, 2005)

Tříleté dítě uzavřelo významnou etapu, v níž se naučilo chodit a pohybovat se už plně po způsobu dospělých – chodí i běhá po rovině i po nerovném terénu. Padá jen velmi zřídka, chodí do schodů i ze schodů bez držení. V předškolním období jsou již změny méně výrazné, neboť se již netýkají tolik kritických lidských dovedností. Ale i přesto jsou to změny velmi důležité, neboť velmi ovlivňují postavení, které dítě zaujme ve společenství vrstevníků svou pohybovou obratností ve hrách, a jsou podstatné i pro další vývoj soběstačnosti dítěte. Motorický vývoj můžeme označit jako stálé zdokonalování, zlepšenou pohybovou koordinaci, větší hbitost a eleganci pohybů. Takže čtyřleté dítě, lépe pětileté, dobře utíká a seběhne ze schodů, ale také skáče, hopsá, leze po žebříku, stojí déle na jedné noze, umí házet míč po způsobu dospělých. Větší zručnost se projeví v rychle zvyšující se soběstačnosti – samostatně jí, samo se svléká a obléká, i když ještě potřebuje menší pomoc, obouvá si boty a zkouší si zavazovat tkaničku. Také při toaletě potřebuje jen malou pomoc. Umí si dobře umýt ruce a může se pod dohledem samo koupat. Procvičuje svou zručnost v různých hrách s pískem, s kostkami, s plastelínou, a hlavně při kresbě. (Langmeier, 2006)

Také řeč se během předškolního období značně zdokonalí. Pokroky jsou znát ve výslovnosti i ve větné stavbě. Roste i zájem o mluvenou řeč. Vývoj řeči dovoluje i růst poznatků o sobě a o okolním světě. Tříleté dítě zpravidla zná celé své jméno a umí na dotaz udat pohlaví. Správně označuje hlavní barvy. V předškolním věku si také osvojuje základy počítání — umí

odříkat početní řadu cca do deseti a přiřazuje názvy čísel k počítaným předmětům. (Langmeier, 2006)

Nemůžeme opomenout, že v tomto období dítě začíná zaujímat základní mravní postoje. Již „ví“ co je správné, co zaslouží pochvalu či trest, za co se má stydět či na co má být hrdé. Dítě si díky sociálnímu okolí uvědomuje smysl určitého řádu, norem a zásad, hodnotu pořádku a režimu. (Helus, 2004)

V tomto období je nejnápadnější změna tělesné konstituce. Charakteristická baculatost předchozího období přechází ve štíhlost. Mezi růstem končetin, trupu a hlavy vznikají disproporce. Na konci předškolního věku probíhá období vytáhlosti, tento tělesný vývoj nazýváme „první strukturální přeměna“, kvůli které nastává dočasný nesoulad v oblasti tělesné, ale také duševní. Proto je důležité, aby tato přeměna byla dovršena před nástupem do školy. (Šimíčková, 2010)

Konec tohoto období není dán pouze fyzickým věkem, ale hlavně sociálně čili nástupem do školy. Předškolní věk je typický upevněním vlastní pozice ve světě a diferenciací vztahu ke světu. V poznávání dítěti pomáhá představivost. Pro předškolní věk je charakteristické fantazijní zpracování informací a intuitivní uvažování, které ještě není regulováno logikou. Dítě si představy přizpůsobuje svým možnostem poznání i aktuálním potřebám. Přetrvávající egocentrismus má vliv na uvažování i komunikaci, dítě ulpívá na svém pohledu, který pro ně představuje určitou jistotu. Předškolní věk je nazýván také jako období iniciativy, dítě má potřebu něco zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality. Také v sociální oblasti dochází k postupné diferenciaci, pro niž je charakteristický přesah rodiny a rozvoj vztahů s vrstevníky. Toto období je potřeba chápat jako přípravnou fázi na život ve společnosti. Aby to bylo možné, musí dítě přijmout řád a pravidla, která upravuje chování k lidem v různých situacích. Dítě se musí naučit prosadit i spolupracovat, což je důležité především v rovnocenné vrstevnické skupině. Pro předškolní věk je důležitá hra, důležitá sdílená aktivita, která vyžaduje sebeprosazení i přizpůsobení ostatním, tj. prosociální chování. (Vágnerová, 2012)

2 Vzdělávací oblasti dle RVP PV

Vzdělávací obsah Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV) je hlavním prostředkem vzdělávání dítěte, stanovuje se pro celou věkovou skupinu společně, tzn. pro děti ve věku od 2 do 6 či 7 let. Je členěn do několika vzdělávacích oblastí, které respektující přirozenou integritu osobnosti dítěte i jeho postupné začleňování se do životního a sociálního prostředí, a které se vzájemně prolínají a ovlivňují. (RVP PV, 2018)

Vzdělávací obsah je upraven do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Tyto oblasti jsou nazvány:

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou vytvořeny tak, aby byly pro učitele srozumitelné a aby s jejich obsahem mohl dále pracovat. Oblasti obsahují vzájemně propojené kategorie: dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (předpokládané výsledky). (RVP PV, 2018)

Dílčí cíle znázorňují, na co by se měl učitel v průběhu předškolního vzdělávání zaměřit, co sledovat, a co by měl u dítěte podporovat. Prostředkem vzdělávání je **vzdělávací nabídka**, která představuje souhrn praktických i intelektových činností. Pedagog by měl tuto nabídku konkretizovat tak, aby navrhované činnosti byly mnohostranné, různorodé a svou úrovní odpovídaly konkrétním možnostem a potřebám dětí. (RVP PV, 2018)

Poslední kategorií jsou **očekávané výstupy** neboli dílčí výstupy vzdělávání. Tyto výstupy jsou formulovány pro dobu, kdy dítě předškolní vzdělávání ukončuje, s tím, že jejich dosažení není pro dítě povinné. Každé dítě může v čase, kdy opouští mateřskou školu, dosahovat těchto výstupů v míře odpovídající jeho individuálním potřebám a možnostem. Pedagog sleduje proces osvojování těchto způsobilostí v rámci třídy dětí i u jednotlivých dětí a postupuje tak, aby jich děti získávaly co nejvíce. (RVP PV, 2018)

Z praktického hlediska jsou v RVP PV pojmenována možná **rizika**, která mohou ohrožovat úspěch vzdělávacích záměrů. Ta srozumitelně upozorňují pedagoga na to, čeho by se měl vyvarovat. (RVP PV, 2018)

Oblast Dítě a jeho tělo

Záměrem vzdělávacího úsilí učitele v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, přispívat k jeho fyzické pohodě. Zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností. Učit dítě sebeobslužným dovednostem a směřovat je ke zdravým životním návykům a postojům. (RVP PV, 2018)

Představa, kterou máme o svém vlastním těle se nazývá tělesné schéma. Aby se mohlo dítě pohybovat vhodným způsobem, musí si být vědomé všech částí svého těla a také rozeznávat vztah, který mezi sebou mají. Díky tomu lépe koordinuje své pohyby, má lepší stabilitu a rovnováhu, také se lépe orientuje v prostoru. Pokud dítě nezná vlastní tělo, přispívá to k tomu, že dítě provádí nadbytečné pohyby a nemá jistotu při pohybové činnosti. (Doyon, 2003)

Dílčí vzdělávací cíle zahrnují uvědomění si vlastního těla, rozvoj pohybových schopností a dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky, ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí. Dále pedagog podporuje rozvoj a užívání všech smyslů, rozvoj fyzické i psychické zdatnosti, osvojení si přiměřené úrovně praktických dovedností vzhledem k věku a osvojení si poznatků o těle, jeho zdraví, o pohybových činnostech a jejich kvalitě. Pedagog také napomáhá osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí, vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu. (RVP PV, 2018)

Pro podporu dílčích vzdělávacích cílů je v RVP PV uvedena **vzdělávací nabídka**, která obsahuje činnosti, jež pedagog nabízí. A jsou to: lokomoční pohybové činnosti (chůze, běh, skoky a poskoky, lezení), nelokomoční pohybové činnosti (změny poloh a pohybů těla na místě), základní gymnastika, turistika, sezonní činnosti, míčové hry apod. Dále to jsou manipulační činnosti, zdravotně zaměřené činnosti, smyslové a psychomotorické hry, konstruktivní a grafické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry a činnosti, jednoduché pracovní a sebeobslužné činnosti. Také činnosti zaměřené k poznávání lidského těla a jeho částí, příležitosti a činnosti směřující k ochraně zdraví, osobního bezpečí a vytváření zdravých životních návyků, činnosti relaxační a odpočinkové, příležitosti a činnosti směřující k prevenci úrazů, k prevenci nemoci, nezdravých návyků a závislostí. (RVP PV, 2018)

Při ukončování předškolního vzdělávání jsou pojmenovány **očekávané výstupy**, jejich splnění ale není povinné. Dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže zachovávat správné držení těla, zvládat základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, běžné

způsoby pohybu v různém prostředí. Dítě zvládne koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou, vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu, ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem. (RVP PV, 2018)

Také dokáže vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů, ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku. Zvládne sebeobsluhu, jednoduchou obsluhu a pracovní úkony, pojmenuje části těla, některé orgány (včetně pohlavních), zná jejich funkce, má povědomí o těle a jeho vývoji, zná základní pojmy užívané ve spojení se zdravím, s pohybem a sportem. Rozlišuje, co prospívá zdraví a co mu škodí. Chová se tak, aby v situacích pro něj běžných a jemu známých neohrožovalo zdraví, bezpečí a pohodu svou ani druhých. Dítě má mít povědomí o významu péče o čistotu a zdraví, o významu aktivního pohybu a zdravé výživy, má mít povědomí o některých způsobech ochrany osobního zdraví a bezpečí a o tom, kde v případě potřeby hledat pomoc. Umí zacházet s běžnými předměty denní potřeby, hračkami, pomůckami, sportovním náčiním a náradím, jednoduchými hudebními nástroji, běžnými pracovními pomůckami apod. (RVP PV, 2018)

Rizika mohou nastat, když denní režim nevyhovuje fyziologickým dětským potřebám a zásadám zdravého životního stylu, není dostatečný respekt k individuálním potřebám dětí. Omezuje se samostatnost dítěte při pohybových činnostech, je málo příležitostí k pracovním úkonům, nerespektují se rozdílné tělesné a smyslové předpoklady a pohybové možnosti jednotlivých dětí. (RVP PV, 2018)

Úspěch vzdělávacího záměru pedagoga ohrožuje neznalost zdravotního stavu a zdravotních problémů dítěte, omezování spontánních pohybových aktivit, nepravidelná, málo pestrá či jednostranná nabídka pohybových činností. Také nevhodné prostory pro pohybové činnosti a nevhodná organizace z hlediska bezpečnosti dětí, nevhodné cviky a činnosti, nevhodné oblečení při pohybových činnostech, nevhodné vzory chování dospělých v prostředí mateřské školy. A dále nedostatek či zkreslení elementárních informací o lidském těle, o jeho růstu a vývoji, o funkcích některých částí a orgánů, o zdraví i možnostech jeho ohrožení, způsobech ochrany zdraví a bezpečí atd. (RVP PV, 2018)

3 Učitel v mateřské škole

Učitel doprovází dítě na jeho cestě za poznáním, podněcuje v něm aktivní zájem a chuť dívat se kolem sebe, naslouchat a objevovat. Hlavním úkolem učitele je iniciovat vhodné činnosti, připravovat prostředí a poskytovat dítěti příležitosti, jak poznávat, přemýšlet, chápat a porozumět sobě i všemu kolem sebe. (RVP PV, 2018)

Očekává se, že učitel bude na děti výchovně působit a bude ovlivňovat jejich vzdělání. Má to být vůdčí osobnost, která plánuje a podněcuje k činnostem, radí, pomáhá, vysvětluje, podílí se na uspokojování potřeb každého jednotlivce i celé třídy. Je pro děti vzorem. (Opravilová, 2016)

Pro úspěšnou práci je zásadní autorita učitele. Pro děti je důležitá hlavně přirozená, neformální autorita, která se zakládá na důvěře a osobnostních kvalitách, jak učitel přistupuje k dětem, zda jim naslouchá a dokáže jim porozumět. Základem takového jednání jsou osobnostní rysy a charakterové vlastnosti např. empatie, trpělivost, otevřenost, citlivost, sebeovládání, vyrovnanost a odpovědnost. (Opravilová, 2016)

Nároky na učitele mateřské školy stoupají, už není jen dohled nad dětmi, které si hrají, vede je ke slušnému chování a čas od času naučí básničku. Je to odborník v předškolní výchově a vzdělávání, partner a rádce pro rodiny, diagnostik i terapeut v práci s dětmi se specifickými vzdělávacími potřebami. Je součástí a počátečním článkem systému celoživotního vzdělávání. Jak stoupají nároky na předškolní vzdělávání, tak zároveň stoupají nároky na profesionální přípravu učitele, která v dnešní době sahá až na úroveň vysoké školy. (Opravilová, 2016)

Učitel dále musí umět poskytovat individualizovanou péči, pracovat s věkově smíšenými skupinami i integrovanými dětmi, měl by dokázat vytvořit vlastní program nebo projekt na základě RVP, dovede komunikovat s rodiči, unést větší množství odpovědnosti. (Opravilová, 2010)

Péče o vlastní psychickou kondici a odolnost v náročných životních situacích je důležitou součástí profesních dovedností učitele. Jde totiž o náročné povolání, ve kterém může docházet k tělesné i duševní únavě a vyčerpání. Je třeba dbát na duševní hygienu. Pojem duševní hygiena má tři roviny – „první pomoc“, která obsahuje konkrétní postupy a techniky jež minimalizují nežádoucí dopady stresových situací, příprava na samotné náročné situace a nakonec „životní styl“, díky kterému zvyšujeme svou psychickou odolnost. Je to schopnost vyrovnávat se s problémovými situacemi, které nám život i profese přinášejí. (Štětovská, 2015)

Pokud je stresová zátěž dlouhodobá a neřešená, může dojít k syndromu vyhoření. Je to stav emocionální únavy a vyčerpání. V tomto stavu lidé dlouhodobě cítí že jsou silně vyčerpání a ztrácejí sílu vydržet v pracovním nasazení. Nejčastěji se to dotýká lidí zaměřených na výkon a zodpovědných s intenzivním zaměřením na svou práci. Při dlouhodobém ztratili smysl dále se zapojovat. Důležité je zavčas si uvědomit svůj stav a přehodnotit svých přístup, názory a množství vkládané energie – toto je velmi obtížné ale velmi potřebné. (Kot'átková, 2014)

4 Předškolní vzdělávání

Je to počáteční stupeň veřejného vzdělávání. Je ukotven v legislativě zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školským zákonem), ve znění pozdějších předpisů, a je organizován a řízen dle požadavků a pokynů MŠMT.

Je zaveden povinný rok předškolního vzdělávání, který se týká pětiletých dětí, je to rok před zahájením povinné školní docházky. Tato legislativní úprava byla schválena v roce 2016. též byla schválena možnost přijetí dvouletých dětí do mateřských škol. (Průcha, 2016)

Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami. Mateřská škola se organizačně dělí na třídy. Do tříd se můžou zařazovat děti stejného či různého věku a vytvářet tak třídy věkově homogenní či věkově heterogenní. (RVP PV, 2018)

Aktuální vzdělávací kurikulum, RVP PV, je stavěné na základech osobnostně orientované výchovy, dítě, jeho zájmy a potřeby jsou v centru pozornosti. (Berčíková, 2014)

Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu. Dalšími úkoly předškolního vzdělávání jsou: rozvíjení osobnosti dítěte, podpora jeho tělesného rozvoje a zdraví, jeho osobní spokojenosti a pohody, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat jej k dalšímu poznávání a učení, a také učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané. Vzhledem k dlouhodobému a každodennímu styku s dítětem i jeho rodiči plní předškolní vzdělávání i úkol diagnostický. Předškolní vzdělávání také poskytuje dětem, které to potřebují na základě znalosti aktuální úrovně rozvoje i dalších rozvojových možností, včasnou speciálně pedagogickou péči. (RVP PV, 2018)

Předškolní vzdělávání zajišťuje uspokojování přirozených potřeb dítěte a rozvíjí jeho osobnost. Přispívá k zdravému tělesnému, psychickému a sociálnímu vývoji dětí, a tak buduje předpoklady pro pozdější vzdělávání. Předškolní vzdělávání patří do celoživotního vzdělávání, protože má podíl na rozvoji klíčových kompetencí potřebných pro život jedince a vytváří základy pro další kvalitní rozvoj. (Šmelová, 2004)

Pro optimální rozvoj osobnosti každého dítěte je potřeba uplatňovat v předškolním vzdělávání odpovídající **metody a formy** práce. Vhodné je využívání prožitkového a kooperativního učení hrou a činnostmi dětí, jež se zakládají na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat, podněcují radost dítěte z učení, jeho zájem poznávat nové, získávat zkušenosti a ovládat další dovednosti. Ve vzdělávání je třeba

poskytovat dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a jeho vlastní plány. Učební aktivity probíhají hlavně formou nezávazné dětské hry, kterou se dítě zabývá na základě svého zájmu a vlastní volby. (RVP PV, 2018)

V předškolním vzdělávání se uplatňuje situační učení, které je založené na vytváření a využívání situací, jež dítěti poskytují pochopitelné praktické ukázky životních souvislostí, tak, aby se dítě učilo dovednostem a poznatkům v okamžiku, kdy je potřebuje, a lépe tak chápalo jejich smysl. Dále v procesu učení sehrává důležitou roli spontánní sociální učení, založené na principu přirozené nápodoby. Proto je nezbytné ve všech činnostech a situacích, které se v průběhu dne v mateřské škole vyskytnou, poskytovat dítěti vzory chování a postojů, které jsou k nápodobě a přejímání vhodné. (RVP PV, 2018)

4.1 Cíle vzdělávání

Současný postoj k dítěti pomáhá zaměřit cíl předškolní výchovy podle jeho skutečných potřeb. Totiž pokud se dostatečně neuspokojuje nějaká potřeba dítěte, dítě strádá a může dojít k vážným problémům a komplikacím v jeho tělesném a psychickém vývoji. (Opravilová, 2016)

Psychologové Z. Matějček a J. Langmeier (Opravilová, 2011) vytvořili model pěti základních potřeb dětí:

1. Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů. Uspokojování této potřeby aktivizuje, poskytuje nové dojmy a zkušenosti, rozvíjí poznávání. Muže hrozit ale také nebezpečí nadbytečných podnětů a přetěžování.

2. Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech. Je potřeba určité uspořádání a střídání činnosti. Nepřehledné množství podnětů komplikuje orientaci v nich. Svět nedává smysl, pokud nepochopí souvislosti a vztahy. Řád ale neznamená vojenský dril, ale je to vědomí pevné osy, pravidelného programu v organizaci dne kolem, které se každodenní činnosti soustřeďují.

3. Potřeba prvních citových a sociálních vztahů. Pocit bezpečí, jistoty a důvěry v sebe i v ostatní lidi získává díky prožitým citovým vztahům. Dítě v mateřské škole tráví spoustu času, a proto má učitel specifické postavení v utváření citových vztahů, není sice součástí rodiny, ale také není cizí člověk.

4. Potřeba identity, společenského uplatnění a společenské hodnoty. Dítě potřebuje mít pocit vlastní hodnoty, uvědomovat si sebe a svou pozici. Přeje si být uznáváno a spravedlivě hodnoceno. Přístupem k dítěti určuje učitel jeho povědomí o sobě samém i ve skupině.

Možnými nevhodnými poznámkami, napomínáním, srovnáváním může ovlivnit postavení dítěte a vytvořit obraz nešiky, zlobidla apod.

5. Potřeba otevřené budoucnosti. Potřeba sebedůvěry, která podněcuje samostatnost, odvahu a odpovědnost za vlastní jednání. Dovoluje směřovat k něčemu, na něco se těšit, mít plány a sny (např. až budu velký, budu hasič). Postupné osamostatňování je propojeno s vědomím, co chci, co umím, co smím dělat, a důvěrou ve vlastní síly a schopnosti.

Potřeby dítěte zprvu naplňuje rodina, která má k dítěti silný vztah a může trávit spoustu času tím, aby poznala potřeby svého dítěte. Po vstupu dítěte do mateřské školy velkou část odpovědnosti za uspokojování potřeb přebírá učitelka. Ta je sice profesně vzdělána, ale ani pro ni není snadné naplnit všechny potřeby a očekávání skupiny dětí, protože i když mají podobné potřeby, mohou se lišit. Proto je pro určení dílčích výchovných cílů zásadní zevrubná znalost každého dítěte. (Opravilová, 2016)

Až dokonale známe ty, se kterými pracujeme, určíme si cíle a očekávané výstupy, kterých mají děti dosáhnout dle svých možností. Cíle i očekávané výstupy musí splňovat určité základní vlastnosti – komplexnost, konzistentnost, kontrolovatelnost, přiměřenost. (Svobodová, 2010)

Komplexnost zaručuje, že rozvíjíme všechny oblasti osobnosti dítěte – kognitivní, psychomotorická a afektivní oblast. (Šmelová, 2018)

Konzistentnost neboli soudržnost znamená podřízenost nižších cílů těm vyšším a také řazení cílů od nejsnadnějších po ty nejnáročnější a naopak. (Šmelová, 2018)

Kontrolovatelnost nám umožňuje ověření, jestli jsme cíle dosáhli a v jaké kvalitě. Podmínkou je formulování cíle natolik konkrétně, aby se dal ověřit. Tato vlastnost je důležitá pro závěrečné hodnocení, ale také v situaci, kdy splnění cíle je podmínkou pro dosažení cílů navazujících. (Šmelová, 2018)

Přiměřenost nás upozorňuje na potřebu sledovat obtížnost cílů. Aby mohly dítě rozvíjet, zaujmout a motivovat, musí být náročné ale současně i dosažitelné. (Svobodová, 2010)

Následně po určení cílů i očekávaných výstupů probíhá pedagogický proces, ve kterém uskutečňujeme množství vzdělávacích aktivit, poskytujeme dětem vhodnou vzdělávací nabídku a při tom využíváme rozmanité vzdělávací metody a formy. (Svobodová, 2010)

4.2 Organizace dne v předškolním vzdělávání

Organizace dne, na rozdíl od školní výuky, v předškolním vzdělávání není členěna do vyučovacích hodin a přestávek. V organizaci dne předškolního vzdělávání se střídají činnosti neboli aktivity (spontánní, řízené, polořízené, přechodové atd.).

Volná hra je spontánní činnost, při které si dítě volí formu, prostředky, spoluhráče, hračky. Nikdo dítě nemůže do hry nutit, vnučovat mu názory, jak by měla hra vypadat. Pedagog může do her dětí vstupovat výjimečně v roli spoluhráče, napomáhat při řešení konfliktů, obohacovat svými nápady (zde činnost je spíše polořízená). Učitel by neměl hru přerušovat, omezovat nebo vnučovat dětem své nápady. (Svobodová, 2010)

Řízené činnosti jsou takové, které si učitel záměrně a cílevědomě připravil s vědomím jasného vzdělávacího cíle. Tyto činnosti se mohou uskutečňovat s jednotlivci, skupinou či celou třídou. Činnosti můžeme zařadit kdykoli v průběhu dne, ale nejčastěji jsou zařazovány v čase mezi dopolední svačinu a pobyt venku. (Svobodová, 2010)

Společné **stravování** je přirozená situace pro skupinové i individuální učení dětí v oblasti praktických dovedností, v přijímání zdravého životního stylu či v oblasti sociálního učení. (Svobodová, 2010)

Po dopoledních činnostech a obědě následuje odpočinek. Potřeba odpočinout si je ale individuální, některé děti vydrží dlouho spát, jiným stačí v klidu si odpočinout při poslechu hudby, pohádek apod. S odpočinkem souvisejí **hygiena** a hygienické návyky (toaleta, mytí rukou, čištění zubů aj.), které si dítě v předškolním vzdělávání upevňuje a zdokonaluje je. (Svobodová, 2010)

Pobyt venku má dítěti umožnit dostatek pohybu na čerstvém vzduchu. Nejlepším prostředím je zahrada mateřské školy. (Svobodová, 2010)

V některých mateřských školách používají **rituály**, které pomáhají upevňovat pocit sounáležitosti či si jimi připomínají pravidla. Může to být například – ranní kruh, písnička, přání dobré chuti k jídlu atd. (Svobodová, 2010)

Cvičení by mělo patřit k denním činnostem v mateřské škole. Není potřeba klasické rozcvičky, ale důležité je motivovat děti k pohybu například pohybovou hrou, honičkou aj. (Svobodová, 2010)

V mateřských školách mohou mít nabídku **kroužků**, které jsou navíc k běžnému programu mateřské školy. Může jít o plavání, výuku cizího jazyka, hru na hudební nástroj a další aktivity. (Svobodová, 2010)

Mateřská škola může zařadit do svého programu i **nepravidelné činnosti** jako jsou exkurze, výlety, návštěva divadla či bazénu apod. (Svobodová, 2010)

4.3 Organizační formy

Organizační forma označuje uspořádání vzdělávacího procesu v prostoru a čase. Organizační formy jsou různě členěny podle různých společných rysů. (Šmelová, 2018)

Podle prostředí (ve třídě, venku, na zahradě atd.) či podle míry řízenosti na řízené a spontánní formy. (Svobodová, 2010) Tyto aktivity musí být v předškolním vzdělávání vzájemně provázané a vyvážené, v poměru odpovídajícím potřebám a možnostem předškolního dítěte. (RVP PV, 2018)

Skalková (2007) uvádí základní proudy organizačních forem, které se do současnosti vyvinuly:

- frontální vyučování v systému vyučovacích hodin
- skupinové a kooperativní vyučování
- individualizované a diferencované vyučování
- systém různých organizačních forem uplatňovaný při realizaci projektů a integrovaných učebních celků
- domácí učební práce žáků

Ve **frontálním vzdělávání v systému jednotlivých aktivit v mateřské škole** učitel pracuje ve třídě s celou skupinou dětí (např. ranní kruh, cvičení, vycházky). Tato organizační forma je v předškolním věku důležitá pro rozvíjení pocitu sounáležitosti s třídou, dochází k povzbuzování pocitu vlastní hodnoty, sebeúcty a sebedůvěry. Frontální vzdělávání se v předškolním vzdělávání příliš často nepoužívá, protože učitel nemá možnost zaměřit se na jednotlivce, zohlednit odlišnosti ve vývoji a většinou se orientuje na průměr. (Šmelová, 2018)

Skupinové vzdělávání částečně odstraňuje omezení frontálního vzdělávání. Podstatou této organizační formy je rozčlenění dětí do menších skupin, toto dělení by nemělo být nahodilé. Počet dětí ve skupině většinou bývá 3 až 5. Učitel může více uplatňovat individuální přístup.

Tato organizační forma je často využívána zejména kvůli rozvoji vzájemné spolupráce dětí. (Šmelová, 2018)

V **kooperativním vzdělávání** je základem vzájemná spolupráce dětí při řešení společných problémů, situací a při dosahování společného cíle. Kooperativní vzdělávání je propojeno se skupinovým vzděláváním. (Šmelová, 2018)

Při **diferenciaci ve vzdělávacím procesu** v předškolním vzdělávání se vytvářejí skupiny na základě určitých kritérií – schopností, výkonnosti nebo zájmu dětí, s cílem vytvořit optimální podmínky pro všechny děti. (Šmelová, 2018)

Podstatou **individualizace v předškolním vzdělávání** je vzdělávání a výchovné působení zaměřené na přirozený rozvoj dítěte, a které respektuje jeho potřeby a zájmy. (RVP PV, 2018)

Exkurze je skupinová návštěva s poznávacím cílem nějakého zajímavého či významného místa. Návštěva je prováděna v mimoškolním prostředí a má spojitost se vzdělávacím obsahem. **Vycházka** je součástí dne v mateřské škole, má také svůj cíl a organizaci. Týká se to i **výletu**, který je často pořádán na konci školního roku. (Šmelová, 2018)

Projektové vyučování se zakládá na spolupráci žáků i učitele při řešení úkolu – projektu, který má jasný cíl a komplexní charakter. Projekt se zaměřuje na téma, které se týká praktických potřeb, a proto je zajímavý pro žáky. Projekt se uskutečňuje na základech integrovaného vzdělávání s použitím interakčních oblastí. (Šmelová, 2018)

Integrované vzdělávání – sdružuje poznatky z více oborů, propojuje je s praktickými zkušenostmi a produktivními činnostmi. Vytváří vzdělávací nabídku ve formě integrovaných bloků. Využívá prožitkové učení, kooperativní učení a tematické učení, a tak pomáhá dítěti vnímat svět v jeho přirozených souvislostech, dítě také získává globálnější, srozumitelnější a reálnější pohled na svět a vytváří si k němu aktivní postoj. Je důležité jej uplatňovat v předškolním vzdělávání. (RVP PV, 2018)

Interakční oblasti – tyto oblasti se diferencují na základě vztahů, které si dítě postupně vytváří k sobě samému, k druhým lidem i k okolnímu světu, které se zakládají na přirozených interakcích v rámci těchto vztahů. (RVP PV, 2018)

4.4 Metody vzdělávání

Z didaktického hlediska představuje metoda způsob promyšleného zorganizování aktivit učitele i dětí. Tyto uspořádané aktivity směřují k dosažení cílů, očekávaných výstupů

a klíčových kompetencí v souladu se Školním vzdělávacím programem i Třídním vzdělávacím programem. (Šmelová, 2018)

V didaktice se můžeme setkat s různými klasifikacemi vzdělávacích metod. Vhodné využití a ideální kombinace mají výrazný vliv na vzdělávání a dosahování cílů výuky, proto musí učitel plánovat a promýšlet vhodnost metod. (Šmelová, 2018)

Pro lepší přehlednost uvedeme klasifikaci základních didaktických metod podle Maňáka (1967) a také se zaměříme na konkrétní metody, jež učitel v předškolním vzdělávání používá.

Metody vzdělávání z hlediska pramene poznání a typu poznatků – aspekt didaktický

I. Metody slovní

1. metody monologické – učitel dětem vypráví (např. pohádku), vysvětluje (např. správný postup)
2. metody dialogické – mezi učitelem a dětmi i mezi dětmi navzájem probíhá výměna myšlenek, hlavně formou rozhovorů
3. metody písemných prací
4. metody práce s učebnicí a knihou, textovým materiálem, písemné práce – získávání nových poznatků a jejich upevňování (grafomotorické listy, encyklopedie aj.)

Učitel musí slovní obsah přizpůsobit své cílové skupině, jejich věku i specifickým zvláštnostem, aby sdělení zvládli vnímat a pochopili jej.

II. Metody názorně demonstrační – tyto metody uvádějí žáky do přímého kontaktu s poznávanou skutečností, často v podobě pasivního pozorování

- varianty mohou být – pozorování předmětů a jevů, předvádění předmětů, činností, pokusů, modelů, demonstraci statických obrazů, statická a dynamická projekce

III. Metody praktických činností žáků – metody dovednostně-praktické

- v této metodě žáci poznávají skrze přímou činnost, přímý styk s předměty, skutečnostmi a manipulací s nimi
1. Montážní a demontážní činnosti – dítě manipuluje s předměty, skládá a rozkládá je, a tím se učí určitým prvkům technické analýzy a syntézy (lego, duplo, stavebnice aj.)
 2. Laboratorní práce žáků – žák si osvojuje nové poznatky manipulací s předměty, experimentováním, rozvíjí svou schopnost pozorovat, samostatně uvažovat, upevňuje své manuální dovednosti

3. Praktické pracovní činnosti a práce žáků různého obsahového zaměření – žáci pracují s různými materiály jako je textil, papír, dřevo, učí se pěstitelským, chovatelským pracím
4. Návuk pohybových a pracovních dovedností
5. Grafické a výtvarné činnosti

Šmelová (2018) ještě rozebírá **didaktické hry a situační metody**.

Má-li didaktická hra naplnit svůj účel (rozvíjet potenciál dítěte), musí být dobře promyšlena z hlediska cíle, obsahu, organizace i materiálních prostředků. Hra má svá pravidla, má velký motivační potenciál a je třeba, aby ji učitel vedl, na konci se také provádí zhodnocení nejlépe s dětmi.

Situační neboli případové metody se zakládá na řešení konkrétní problémové situace, která vyžaduje použití vědomostí, dovedností, názorů a postojů zapojených účastníků. Učitel může využít příběh s otevřeným koncem na téma, jak se zachovat ve stanovené situaci, a děti navrhnou řešení na základě vlastních znalostí a zkušeností.

4.5 Didaktické zásady

Didaktické zásady jsou obecné požadavky, které zároveň se základními zákonitostmi vzdělávání a s výchovně vzdělávacími cíli utváří podobu vzdělávacího procesu. Týkají se všech stránek a faktorů vzdělávání, ke kterým patří učitel i samotná vzdělávací činnost, organizační formy, metody, didaktické prostředky, obsah vzdělávání i práce žáků. Od didaktických zásad se rozvíjejí pokyny pro efektivní a účinné vedení vzdělávání. (Šmelová, 2018)

Zásada komplexního rozvoje osobnosti dítěte – předškolní vzdělávání se zaměřuje na rozvíjení celé osobnosti. V současném pojetí předškolního vzdělávání se jedná o integrované vzdělávání. (Šmelová, 2018)

Zásada vědeckosti – učitel má mít neustálý přehled o trendech ve vědeckém vývoji, především ohledně předškolní výchovy a disciplín, které s ní souvisejí. Měl by umět používat nové poznatky přímo v praxi. (Šmelová, 2018)

Zásada individuálního přístupu k dítěti – děti mohou mít podobný chronologický věk, podobnou výšku a váhu, ale jinak mohou být velmi odlišné v úrovni myšlení, řeči, citovém prožívání atd. Tyto individuální zvláštnosti dětí musí učitel znát. (Šmelová, 2018)

Zásada spojení teorie s praxí – děti do mateřské školy vstupují s různorodými poznatky, zkušenostmi, způsoby chování apod. Při vzdělání učitel správné poznatky, dovednosti a chování upevňuje a systematizuje, nesprávné by měl opravovat. Děti se poznáváním svého okolí učí a tyto získané poznatky se učí vyžívat. (Šmelová, 2018)

Zásada uvědomělosti a aktivity – dítě je vedeno k samostatnosti, skrze prožitkové učení, je seznamováno se smyslem různých pravidel, jednání atd. Mateřské školy spolupracují s dětmi na vytváření např. řádu třídy, díky tomu děti více dbají na jeho dodržování. Aktivní účast dítěti přispívá k pochopení daných požadavků. Učitel podněcuje dětskou aktivitu a k tomu využívá zajímavých činností, např. soutěžení, experimentování, řešení problémových situací. (Šmelová, 2018)

Zásada názornosti – dítě poznává své okolí všemi smysly. Učitel využívá k rozvoji poznání nejen bezprostřední pozorování, ale také různých modelů, obrazový materiál, ilustrace knih atd. U nejmladších dětí učitel hlavně využívá poznávání na přímé skutečnosti. (Šmelová, 2018)

Zásada soustavnosti a přiměřenosti – učivo má být zpracováno v logických souvislostech a má respektovat věkové i individuální zvláštnosti dětí. (Šmelová, 2018)

4.6 Materiální didaktické prostředky

Rozlišují se prostředky nemateriální (např. znalosti, metody, organizační formy apod.) a prostředky materiální, které se vztahují na konkrétní předměty a jevy. V užším smyslu termín didaktické prostředky vztahujeme jen na předměty a jevy materiální povahy. (Maňák, 2003)

Za materiální prostředky výuky, označované jako materiální didaktické prostředky, je možno považovat vše, co kromě mluveného slova používá pedagog či žák ve vzdělávacím procesu (při přímé pedagogické práci nebo při řízeném samostudiu žáků). (Slavík, 2007)

Jsou to materiální didaktické prostředky, které zároveň s prostředky nemateriální povahy (organizační formy a metody, didaktické zásady atd.) slouží k dosahování výukových cílů. Tyto prostředky zprostředkovávají obsah probírané látky, také usnadňují učitelův práci a nepřímo působí na učební činnost žáka. (Sztokowski, 2018)

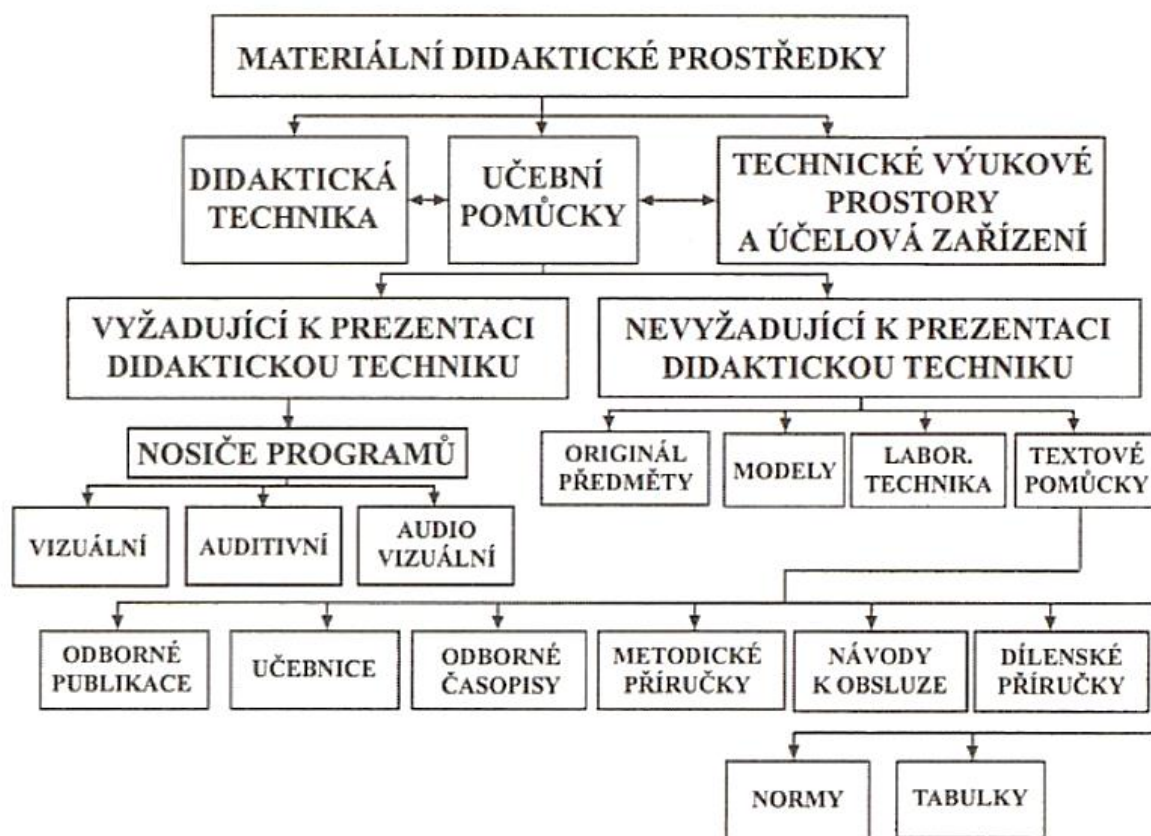
Důležité je rozlišovat v odborné terminologii pojmy učební pomůcky a didaktická technika.

Učební pomůcka patří do materiálních didaktických prostředků. Svými funkcemi pomáhá k efektivnějšímu dosahování cílů výuky. Úzce se váže k obsahu výuky a je nositelem didaktické informace (př.: přírodnina, obraz, model, připravená fólie, počítačový program atd.). (Slavík, 2007)

Učební pomůcky se dále mohou dělit na pomůcky demonstrační což jsou sbírky, filmy, magnetofonové pásky, transparenty, výrobky, obrazy herbáře, preparáty, fotografie, diapozitivy aj., pomůcky procvičovací, konstrukční či manipulační, soupravy pro laboratorní práce, stavebnice, skládanky atd., učebnice a učební texty, skripta, atlasy, slovníky a pomůcky literárního charakteru. (Janiš, 2010)

Učební pomůcky, které definujeme jako přírodní či reálné objekty nebo předměty či modely napodobující skutečnosti, podporují vytváření žádoucích představ, vědomostí i dovedností. Učební pomůcky pomáhají usnadnit proces učení a přispívají k hlubšímu osvojování vědomostí a dovedností. (Janiš, 2010)

Didaktická technika je soubor vizuálních, auditivních, audiovizuálních a jiných přístrojů a technických systémů užívaných k vyučovacím účelům. Je to zařízení, které je potřebné pro prezentaci pomůcky (např.: zpětný projektor, datový projektor, počítač atd.). (Slavík, 2007)

Obr. 1 – Členění materiálních didaktických prostředků

Uvedeme zde i konkrétnější klasifikaci materiálních didaktických prostředků dle Kalhouse (2009):

I. Učební pomůcky:

1. Originální předměty a reálné skutečnosti:

a) přírodniny:

- v původním stavu (minerály, rostliny)
- upravené (vycpaniny, lihové preparáty)

b) výtvary a výrobky – v původním stavu (vzorky výrobků, přístroje, umělecká díla)

c) jevy a děje – fyzikální, chemické, biologické aj.

2. Zobrazení a znázornění předmětů a skutečností:

a) modely – statické, funkční, stavebnicové

b) zobrazení:

- prezentovaná přímo (školní obrazy, fotografie, mapy)
- prezentovaná pomocí didaktické techniky (statické, dynamické)

c) zvukové záznamy – magnetické, optické

3. Textové pomůcky:

a) učebnice – klasické, programované

b) pracovní materiály – pracovní sešity, studijní návody, sbírky úloh, tabulky, atlasy

c) doplňková a pomocná literatura – časopisy, encyklopedie

4. Pořady a programy prezentované didaktickou technikou:

a) pořady – diafonové, televizní, rozhlasové

b) programy – pro vyučovací stroje, výukové soustavy či počítače

5. Speciální pomůcky:

– žákovské experimentální soustavy

– pomůcky pro tělesnou výchovu

II. Technické výukové prostředky:

1. Auditivní technika – magnetofony, gramofony, školní rozhlas, sluchátková souprava, přehrávače CD.

2. Vizuální technika:

- pro diaprojekci
- pro zpětnou projekci
- pro dynamickou projekci

3. Audiovizuální technika:

- pro projekci diafonu
- filmové projektory
- magnetoskopy, videorekordéry
- videotechnika, televizní technika
- multimediální systémy na bázi počítačů

4. Technika řídicí a hodnotící:

- zpětnovazební systémy
- výukové počítačové systémy
- osobní počítače
- тренаžéry

III. Organizační a reprografická technika:

- fotolaboratoře
- kopírovací a rozmnožovací stroje
- rozhlasová studia a videostudia
- počítače, počítačové sítě
- databázové systémy (CD ROM disky)

IV. Výukové prostory a jejich vybavení:

- učebny se standardním vybavením – tabule (klasická, magnetická), nástěnky, skříň na knihy aj.
- učebny se zařízením pro reprodukci audiovizuálních pomůcek
- odborné učebny
- počítačové učebny
- laboratoře
- dílny, školní pozemky

– tělocvičny, hudební a dramatické sály

V. Vybavení učitele a žáka:

- psací potřeby
- kreslicí a rýsovací potřeby
- kalkulátory, přenosné počítače, notebooky
- učební úbor, pracovní oděv

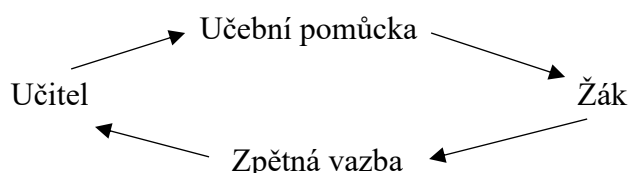
Využívání materiálních didaktických prostředků

Použití materiálních prostředků musí být promyšlené a didakticky zdůvodněné. V tomto případě plní následující funkce – zpřístupňují učivo různými cestami, aktivizují žáky při vyučování, motivují, působí na emoční a volní sféru žáků, racionalizují a zintenzivňují práci učitele, pomáhají propojení teorie s praxí atd. (Slavík, 2007)

Při využívání materiálních prostředků je také možné narazit i na negativní působení, které může rozptylovat a tříštit pozornost žáků. (Slavík, 2007)

Učitel vybírá vhodné pomůcky k cíli výuky, k charakteristikám žáků (věk, dosavadní zkušenosti a vědomosti), k podmínkách realizace (vybavenost školy i třídy) a také ke zkušenostem a dovednostem samotného učitele. (Skalková, 2007)

Janiš (2010) uvádí následující uplatnění učební pomůcky v praxi:

Pro příklad zde uvedeme některé zásady práce učitelů s učebními pomůckami. Učitel má mít přehled o pomůckách, které jsou pro jeho předmět k dispozici ve škole a pokud jsou pomůcky nové, musí se s nimi seznámit, jak je používat a jak o ně pečovat. také se musí ujistit a vyzkoušet, zda jsou funkční. Jak jsme již uváděli, učitel, musí mít používání pomůcek promyšlené. Musí si být vědom, že práce s pomůckami je prostředkem k dosažení cíle výuky, a ne samotným cílem. Příliš mnoho pomůcek ve výuce snižuje efektivitu pedagogické práce. (Obst, 2017)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části této bakalářské práce bylo vytvořit návrh didaktických prostředků pro mateřské školy na téma poznávání lidského těla. Praktická část navazuje na teoretická východiska práce.

5 Návrh materiálně didaktických prostředků

Tato kapitola obsahuje "balíček" použitelný v praxi mateřských škol se zaměřením na poznávání lidského těla. Materiály jsou členěny podle oblasti zaměření – lidské tělo, kostra, orgány aj. Jsou použité obrázky dítěte jako reprezentanta.

Materiály nejsou určeny pro bezmyšlenkovité realizování námětů z této práce, ale ke vhodnému zakomponování do vlastního tematického plánu. Materiály nejsou složité ani časové náročné. Jsou připraveny jako ukázky a náměty, se kterými může učitel dále pracovat, dotvářet si je podle svých vlastních představ, možností a potřeb, může si prostředky a aktivity k nim upravit podle sebe a své cílové skupiny a jejího věku.

Cílem těchto materiálů je seznámení se s fungováním lidského těla (nejen s povrchní znalostí částí těla a vybraných orgánů), přiblížení fungování lidského těla více formou prožitku než sdělováním informací (cílem není naučit děti názvy a podoby vybraných orgánů), rozšíření slovní zásoby v oblasti částí těla.

5.1 Lidské tělo

Lidská postava

Cíl: umět správně držet nůžky, rozpoznat části těla, poskládat lidskou postavu

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části těla, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí těla

Pomůcky: lidská postava – různé stupně náročnosti (přílohy č. 1,2,3), pastelky, nůžky, lepidlo

Popis: vytiskneme obrázek postavy, rozstříhneme, poskládáme, nalepíme na papír a vybarvíme. Rozstříhanou postavu můžeme zalaminovat a používat opakovaně.

Obr. 2 – Lidská postava

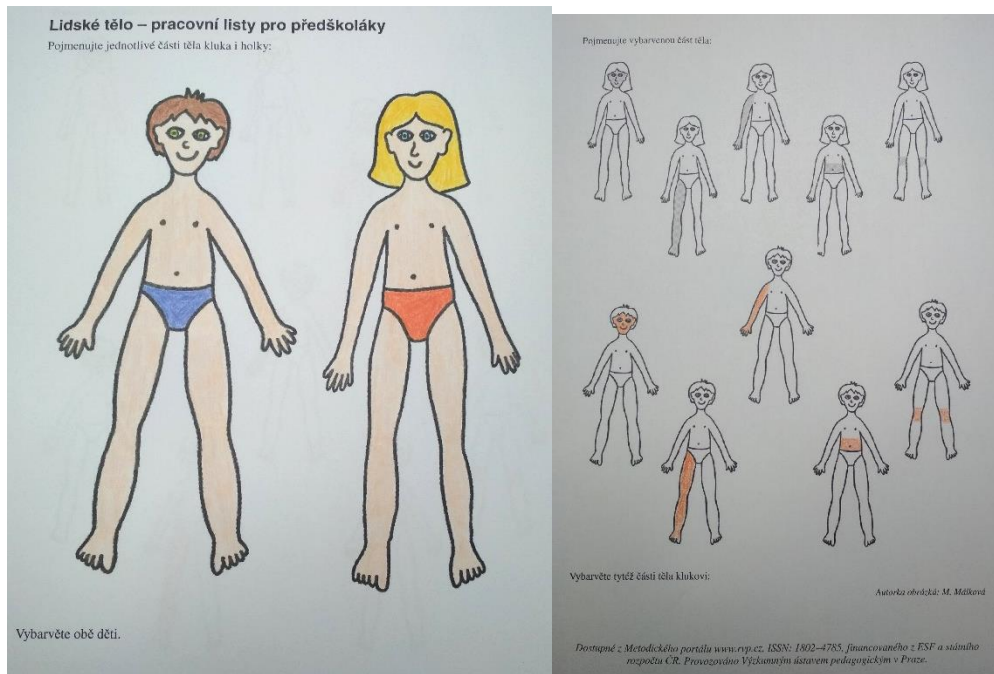
Lidské tělo

Cíl: rozpoznat, ukázat a pojmenovat části těla

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části těla, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí těla

Pomůcky: pracovní listy (příloha č. 4), pastelky

Popis: předškoláci pojmenují jednotlivé části těla a vybarví obrázky

Obr. 3 – Lidské tělo

Symetrie lidského těla

Cíl: umět správně držet tužku, rozpoznat části těla, kreslit podle čáry

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části těla, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku a grafomotoriku, pohybové schopnosti, tvarovou paměť a představivost, pozornost a soustředění, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí těla

Pomůcky: obrázek dívky a chlapce (příloha č. 5), pastelky

Popis: vytiskneme přílohu, obtáhneme všechny přerušované čáry a dokreslíme druhou polovinu těla. Obrázek můžeme vybarvit.

Obr. 4 – Symetrie lidského těla

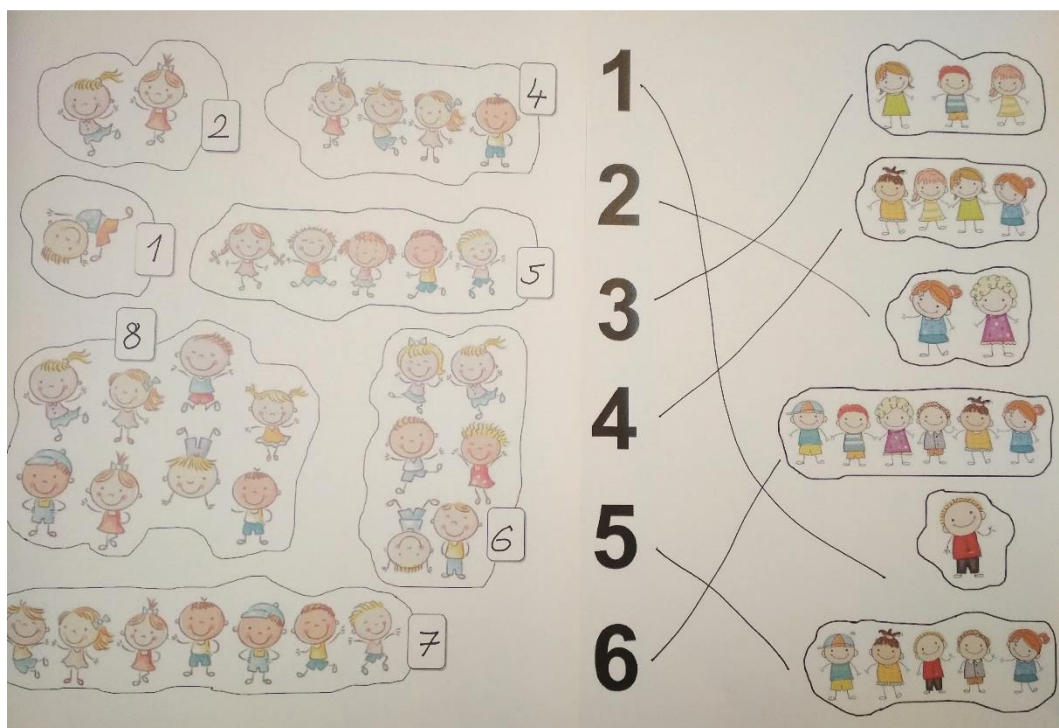
Počítání dětí

Cíl: počítat do deseti

Význam: napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, podílí se na rozvoji matematické pregramotnosti

Pomůcky: pracovní listy se skupinkami dětí (přílohy č. 6,7), psací potřeby

Popis: vytiskneme přílohy a počítáme děti

Obr. 5 – Počítání dětí

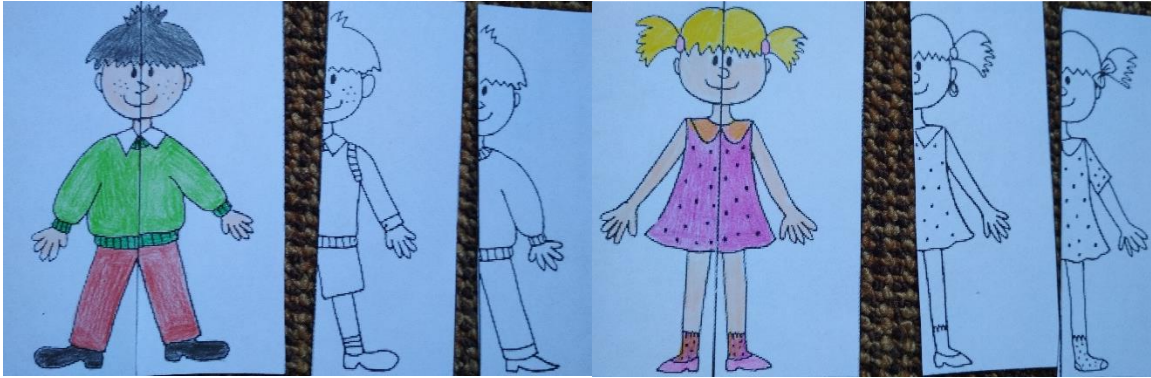
Najdi správnou polovinu

Cíl: umět správně držet nůžky, rozpoznat části těla, nalézt rozdíly

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části těla, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku a grafomotoriku, pohybové schopnosti, tvarovou paměť a představivost, pozornost a soustředění, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí těla

Pomůcky: obrázky dětí (příloha č. 8), nůžky, pastelky, lepidlo

Popis: vytiskneme přílohu, vystříhneme obrázky a hledáme rozdíly. Stejně poloviny slepíme dohromady a můžeme vybarvit

Obr. 6 – Najdi správnou polovinu

Kam patří tyto části

Cíl: rozpoznat, správně přiřadit a vyjmenovat části těla

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části těla, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku a grafomotoriku, pohybové schopnosti, tvarovou paměť a představivost, pozornost a soustředění, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí těla

Pomůcky: obrázek dítěte a částí těla (příloha č.9), kolíčky, lepidlo

Popis: vytiskneme přílohu a na kolíčky nalepíme části těla, posléze kolíčky připínáme na správné části těla

Obr. 7 – Kam patří tyto části

5.2 Obličej

Poskládej obličej

Cíl: rozpoznat části obličeje, správně držet nůžky a tužku

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části obličeje, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí obličeje

Pomůcky: obličej a jeho části (příloha č. 10), nůžky, lepidlo, pastelky

Popis: vytiskneme přílohu a vystříhneme jednotlivé části, které můžeme různě kombinovat. Nakonec části můžeme přilepit a obličej vybarvit.

Alternativa: z novin vystříhneme jednotlivé části, na papír nakreslíme obličej a nalepíme části obličeje.

Obr. 8 – Poskládej obličej

Najdi správnou polovinu obličeje

Cíl: umět spojit správné poloviny, najít rozdíly

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části obličeje, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí obličeje

Pomůcky: obrázky obličejů (příloha č. 11), nůžky, lepidlo, pastelky

Popis: vytiskneme přílohu, rozstříháme jednotlivé části a skládáme správné poloviny obličejů k sobě. Poté můžeme nalepit a vybarvit.

Obr. 9 – Najdi správnou polovinu obličeje

Symetrie obličeje

Cíl: správně držet tužku, představit si a namalovat druhou polovinu

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části obličeje, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku a grafomotoriku, pohybové schopnosti, tvarovou paměť a představivost, pozornost a soustředění, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí obličeje

Pomůcky: obrázek obličeje (příloha č. 12), pastelky

Popis: vytiskneme přílohu a dokreslíme druhou polovinu obličeje. Obrázek můžeme vybarvit.

Alternativa: obličej z novin či fotka dítěte

Obr. 10 – Symetrie obličeje

Obtáhni a dokresli obličej

Cíl: umět správně držet tužku, kreslit podle čáry

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části obličej, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku a grafomotoriku, pohybové schopnosti, tvarovou paměť a představivost, pozornost a soustředění, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí obličej

Pomůcky: obrázky s obličej (příloha č. 13), pastelky

Popis: vytiskneme přílohu, obtáhneme všechny přerušované čáry a dokreslíme poloviny obličejů. Obrázek můžeme vybarvit.

Obr. 11 – Obtáhni a dokresli obličej

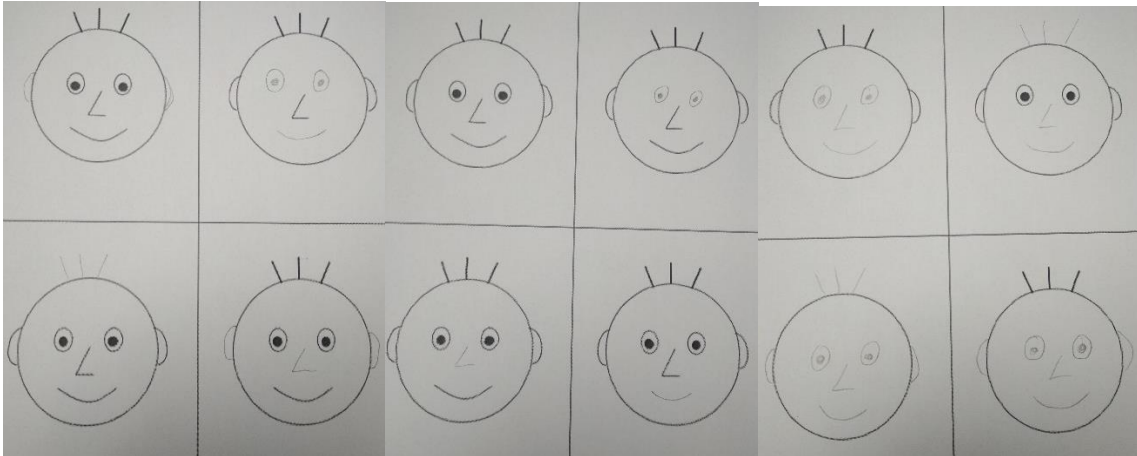
Dokresli, co chybí

Cíl: pojmenovat části obličej, najít co chybí, držet správně tužku

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části obličej, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou syntézu, rozvíjí jemnou motoriku a grafomotoriku, pohybové schopnosti, tvarovou paměť a představivost, pozornost a soustředění, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí obličej

Pomůcky: obličej (příloha č. 14), pastelky

Popis: vytiskneme pracovní listy a dokreslíme části které chybí

Obr. 12 – Dokresli, co chybí

Dokonči obličej

Cíl: pojmenovat části obličeje, najít co chybí, držet správně tužku

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat části obličeje, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou syntézu, rozvíjí jemnou motoriku a grafomotoriku, pohybové schopnosti, tvarovou paměť a představivost, pozornost a soustředění, koordinaci ruky a oka, orientaci na těle, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu jednotlivých částí obličeje

Pomůcky: pracovní list s obličejí (příloha č.15), pastelky

Popis: vytiskneme přílohu, dokreslíme části obličeje, které chybí a můžeme vybarvit.

Obr. 13 – Dokonči obličej

5.3 Stavba lidského těla

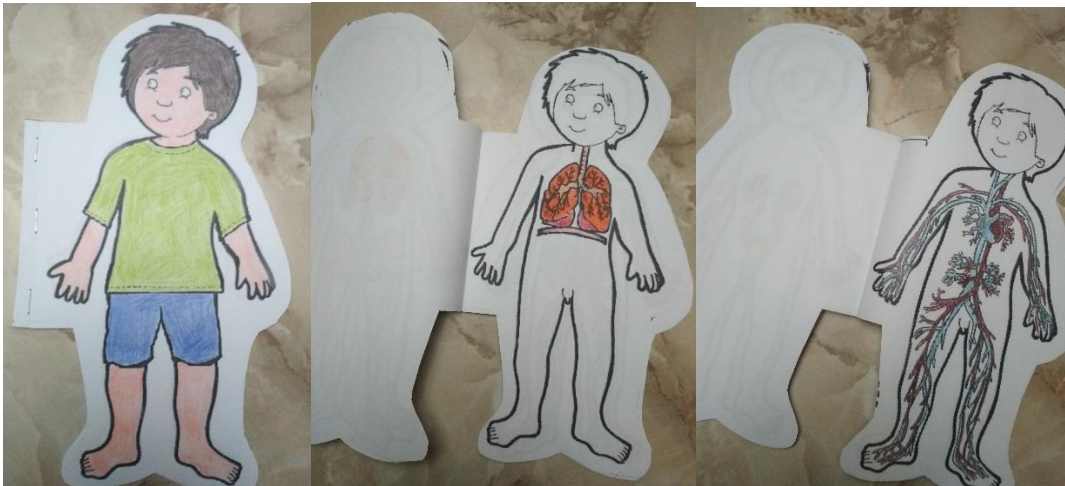
Stavba lidského těla

Cíl: rozpoznat stavbu lidského těla, k čemu slouží některé systémy, vyjmenovat některé orgány

Význam: rozvíjí povědomí o těle, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu systémů lidského těla

Pomůcky: lidské tělo a jeho systémy – verze holka a kluk (příloha č. 16), pastelky, nůžky, lepidlo

Popis: vytiskneme přílohu, vybarvíme, vystříháme a slepíme do knihy

Obr. 14 – Stavba lidského těla – kluk

Obr. 15 – Stavba lidského těla – holka

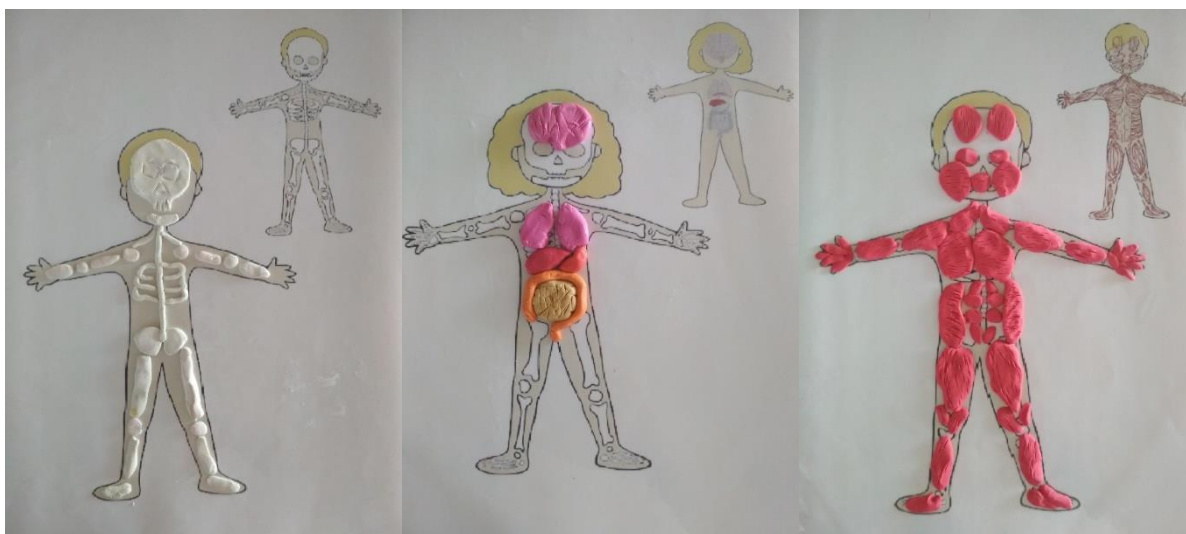
Vymodeluj systémy těla

Cíl: rozpoznat stavbu lidského těla, k čemu slouží některé systémy, vyjmenovat některé orgány

Význam: rozvíjí povědomí o těle, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu systémů lidského těla

Pomůcky: obrázky systémů těla – varianta holka a kluk (příloha č. 17), modelína

Popis: vytiskneme přílohu, můžeme zalaminovat či vložit do fólie. Následně na většího panáčka modelujeme systémy, které jsou na menším panáčkovi

Obr. 16 – Vymodeluj systémy těla

5.4 Svalstvo

Jak pracují svaly¹

Cíl: rozpoznat k čemu slouží svaly, správně držet nůžky

Význam: rozvíjí povědomí o těle, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu svalů v těle, dodržování počtů (prsty), názorné seznámení s fungováním svalů a procesem ohýbání prstů

Pomůcky: papír, tužka, nůžky, provázek, brčko, lepidlo

¹ "Awesome Muscular System Hand Craft for Kids." Living Life and Learning, 3 May. 2017, Dostupné z: www.livinglifeandlearning.com/muscular-system-hand-craft-for-kids.html.

Popis: na papír obkreslíme ruku, vystříhneme. Provázký nalepíme na koncečky prstů a provlečeme nastříhaným brčkem, které přilepíme. Když zatáhneme za provázky, ohnou se prsty.

Obr. 17 – Jak pracují svaly

5.5 Kostra

Kostra

Cíl: rozpoznat k čemu slouží kosti, ocenit důležitost kostí v těle

Význam: rozvíjí povědomí o těle, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu kostí v těle

Pomůcky: kostra (příloha č. 18), nůžky

Popis: tuto kostru lze vytisknout v životní velikosti dítěte. Děti se můžou s kostrou poměřovat či kostru vystříhnout a můžeme přikládat na tělo děti pro porovnání a názornou ukázkou.

Obr. 18 – Kostra

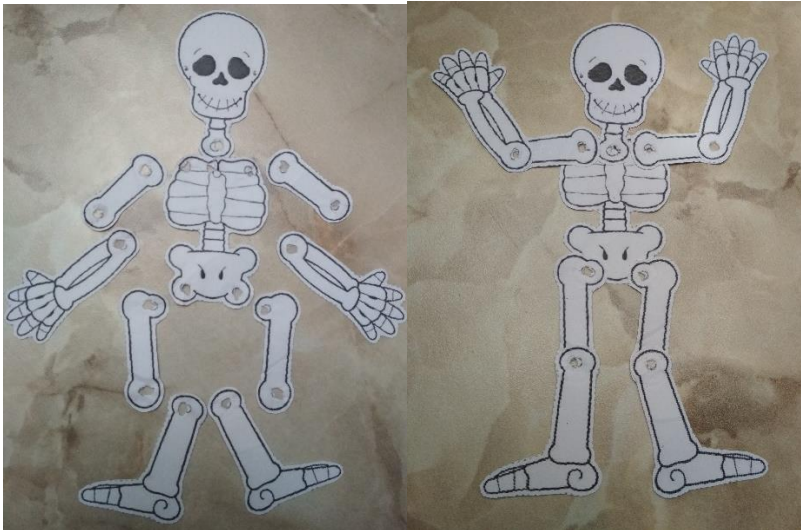
Kostlivec

Cíl: rozpoznat k čemu slouží kosti, ocenit důležitost kostí v těle

Význam: rozvíjí povědomí o těle, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu kostí v těle a pohybu

Pomůcky: kostra (příloha č. 19), nůžky, patentky (pohyblivý kostlivec)

Popis: kostru vytiskneme, vystříhneme, můžeme zalaminovat a vložíme patentky do dírek

Obr. 19 – Kostlivec

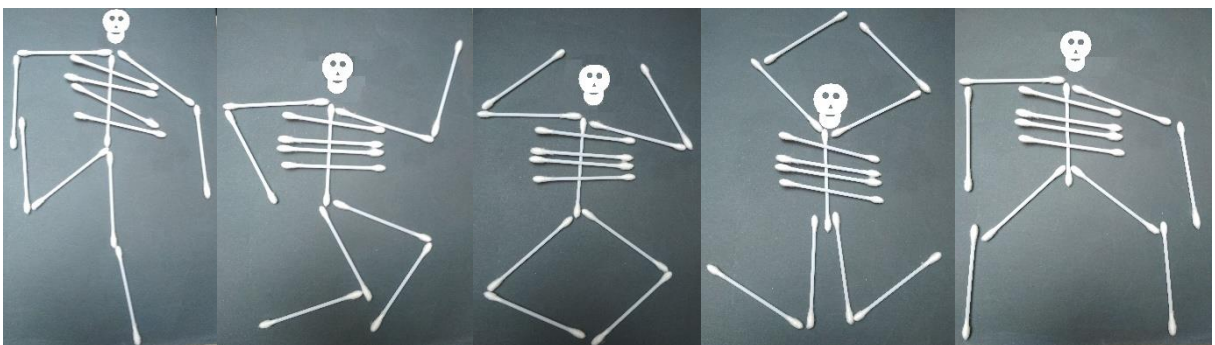
Zábavné kostry

Cíl: rozpoznat k čemu slouží kosti, ocenit důležitost kostí v těle, napodobit pohyb

Význam: rozvíjí povědomí o těle, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu kostí v těle a pohybu

Pomůcky: černý papír, vatové tyčinky do uší, nůžky, lepidlo

Popis: na černý papír nalepíme vatové tyčinky do podoby kostry – kostru znázorníme v pohybu a ten pohyb potom děti mohou imitovat (nastavit se do stejné polohy jako kostra)

Obr. 20 – Zábavné kostry

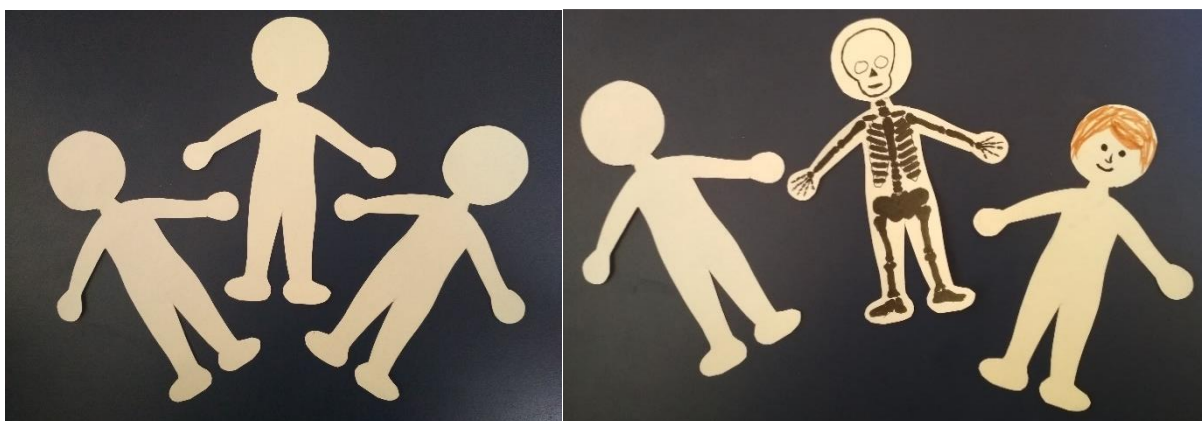
Rentgen²

Cíl: rozpoznat k čemu slouží kosti, ocenit důležitost kostí v těle, správně držet nůžky

Význam: rozvíjí povědomí o těle, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu kostí v těle

Pomůcky: papír, fix, nůžky, světelný panel/okno

Popis: vystříhneme z papíru 3 stejné panáčky, na první nakreslíme obličej, na druhý kostru a třetí necháme čistý. Části slepíme k sobě a položíme na světelný panel či se můžeme podívat proti oknu.

Obr. 21 – Rentgen – příprava

Obr. 22 – Rentgen

² "Kostra člověka | montessoridoma." 7 July 2020, Dostupné z: www.montessoridoma.cz/?p=12350.

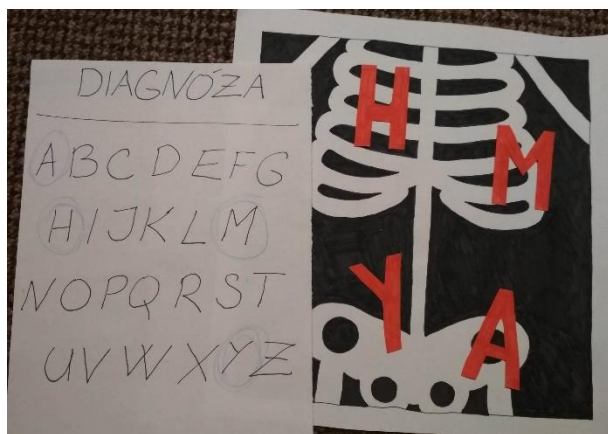
Rentgen a diagnóza

Cíl: rozpoznat k čemu slouží kosti, ocenit důležitost kostí v těle, rozpoznat jednotlivá písmena

Význam: rozvíjí povědomí o těle, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu kostí v těle, podporuje rozvoj čtenářské pregramotnosti

Pomůcky: rentgen s různými písmeny a diagnóza (příloha č. 20), plyšáci, tužka

Popis: vytiskneme přílohy a musíme zjistit proč je plyšákům špatně díky rentgenu – do listu s diagnózou zakroužkujeme nalezená písmena v rentgenu

Obr. 23 – Rentgen a diagnóza

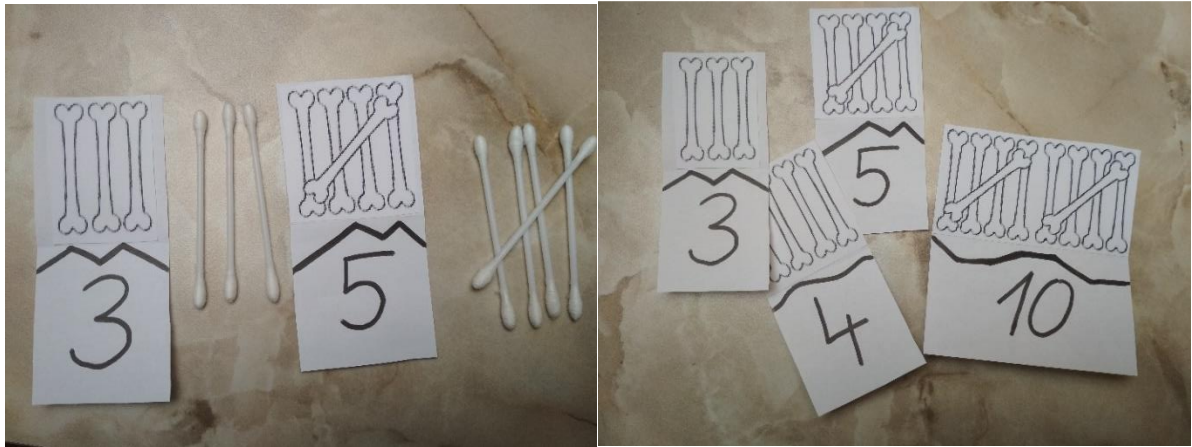
Počítání s kostmi

Cíl: počítat do deseti, rozpoznat jednotlivá čísla

Význam: rozvíjí povědomí o těle, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, podporuje rozvíjení matematickou pregramotnost

Pomůcky: obrázky kostí s čísly (příloha č. 21), nůžky, vatové tyčinky do uší

Popis: vytiskneme přílohu, rozstříhneme jednotlivé části a poté skládáme správný počet kostí a čísla dohromady. Pro názornou ukázkou použijeme vatové tyčinky.

Obr. 24 – Počítání s kostmi

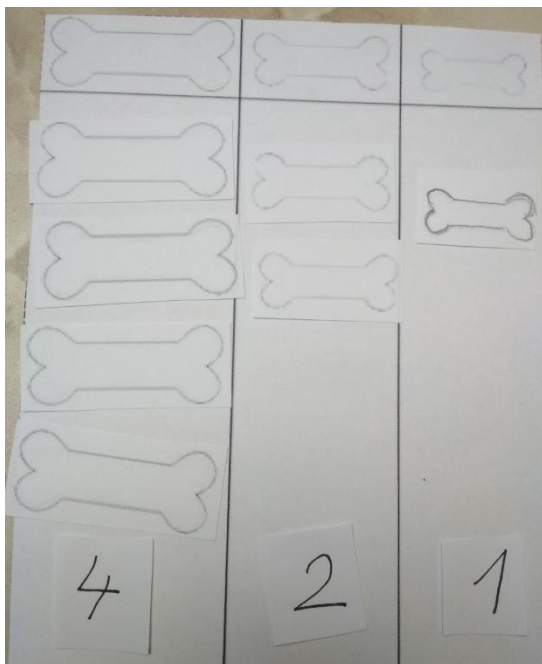
Třídění a počítání kostí

Cíl: počítat do deseti, rozpoznat jednotlivá čísla, rozpoznat různé velikosti

Význam: rozvíjí povědomí o těle, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, podporuje rozvíjení matematickou pregramotnost

Pomůcky: kosti a tabulka (příloha č.22), nůžky, tužka

Popis: vytiskneme přílohu a vystříhneme tabulku i jednotlivé kosti, můžeme zalaminovat. Dále třídíme kosti podle velikostí a můžeme je i spočítat a následně napsat výsledek.

Obr. 25 – Třídění a počítání kostí

5.6 Orgány

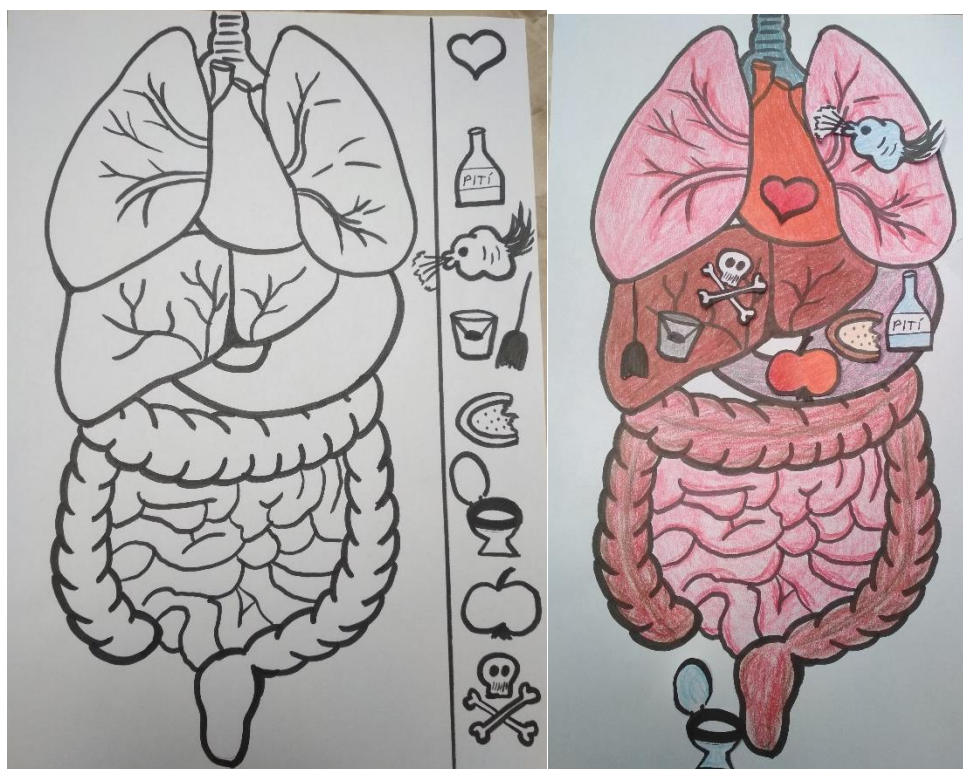
Trávicí soustava

Cíl: poznat, ukázat, vyjmenovat některé orgány v těle, rozlišit některé symboly, pochopení funkce některých orgánů

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat některé orgány, znát jejich funkce, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, rozlišování některých symbolů, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu orgánů v těle

Pomůcky: trávicí soustava (příloha č. 23), pastelky, nůžky, lepidlo

Popis: obrázek trávicí soustavy i piktogramy si vybarvíme, piktogramy vystříhneme a nalepíme ke konkrétním orgánům. Symboly přispívají k zapamatování orgánů (srdce – srdíčko, plíce – vzduch/vítr, žaludek – pití a jídlo, střeva – záchod, játra – kyblík a koště jako úklid a smrtihlav jako symbol pro očistu od toxinů)

Obr. 26 – Trávicí soustava

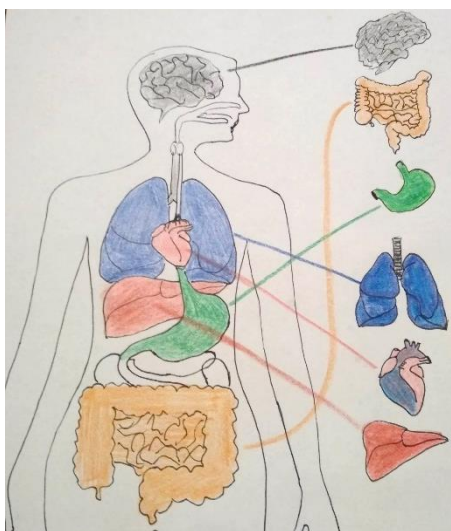
Najdi a spoj správné orgány

Cíl: poznat, ukázat, spojit některé orgány v těle, rozlišit některé symboly, pochopení funkce některých orgánů

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat některé orgány, znát jejich funkce, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu orgánů v těle

Pomůcky: člověk a jeho orgány (příloha č. 24), pastelky

Popis: vytiskneme přílohu, najdeme stejné orgány a následně je spojíme a vybarvíme

Obr. 27 – Najdi a spoj správné orgány

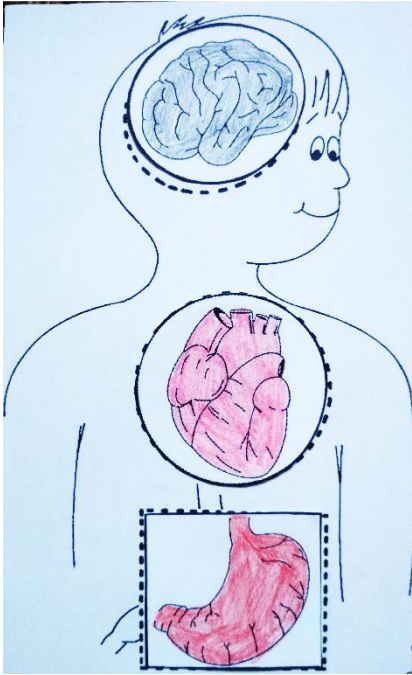
Kam patří orgány

Cíl: rozpoznat a správně přiřadit geometrické tvary, poznat a umístit některé orgány, držet správně nůžky

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat některé orgány, znát jejich funkce, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu orgánů v těle, podílí se na rozvoji matematické pregramotnosti

Pomůcky: člověk a jeho orgány (příloha č. 25), nůžky, lepidlo, pastelky

Popis: vytiskneme přílohu, vystříháme jednotlivé orgány a podle geometrických tvarů či podle poznatků o těle, nalezneme správné místo orgánů. Přilepíme a můžeme vybarvit.

Obr. 28 – Kam patří orgány

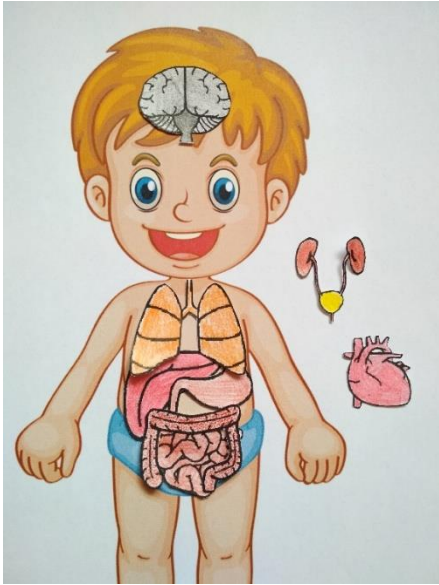
Orgány

Cíl: poznat, ukázat, vyjmenovat a správně umístit některé orgány

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat některé orgány, znát jejich funkce, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu orgánů v těle

Pomůcky: orgány a panáček (příloha č. 26), nůžky, lepidlo

Popis: vytiskneme přílohy, vystříhneme orgány a přikládáme na postavu kam patří. Můžeme přilepit či zalaminovat.

Obr. 29 – Orgány

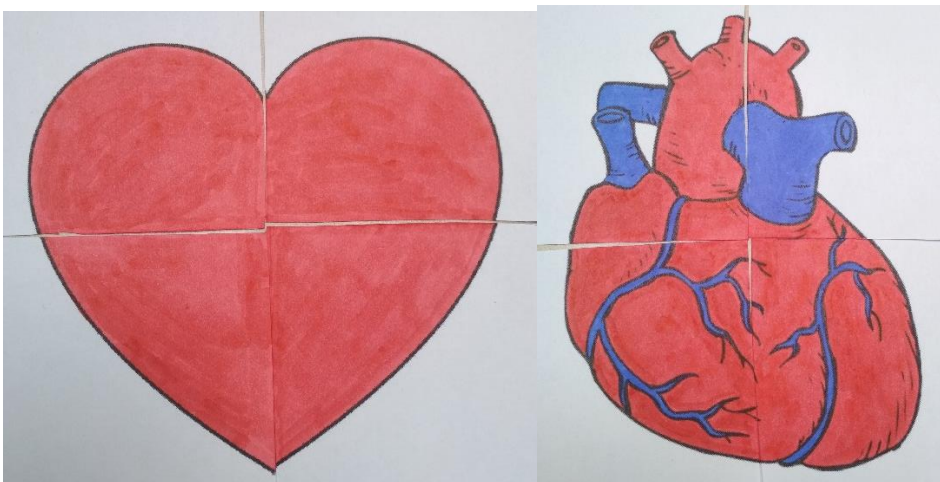
Srdce

Cíl: rozlišit symbol srdce a orgán, složit obrázek do celku

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat některé orgány, znát jejich funkce, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, rozlišování některých symbolů, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu orgánů v těle

Pomůcky: srdce (příloha č. 27), pastelky, nůžky

Popis: vytiskneme a vybarvíme si srdce, rozstříhneme, můžeme i zalaminovat, a skládáme jako puzzle. Potřeba vysvětlit rozdíl mezi srdcem jako symbol a lidským srdcem.

Obr. 30 – Srdce

Který orgán je ten správný

Cíl: rozpoznat, ukázat a vyjmenovat některé orgány

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat některé orgány, znát jejich funkce, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu orgánů v těle

Pomůcky: kartičky s orgány (příloha č.28), nůžky, kolíčky

Popis: vytiskneme přílohu, rozstříhneme a vybraný správný orgán označíme za pomoci kolíčku

Obr. 31 – Který orgán je ten správný

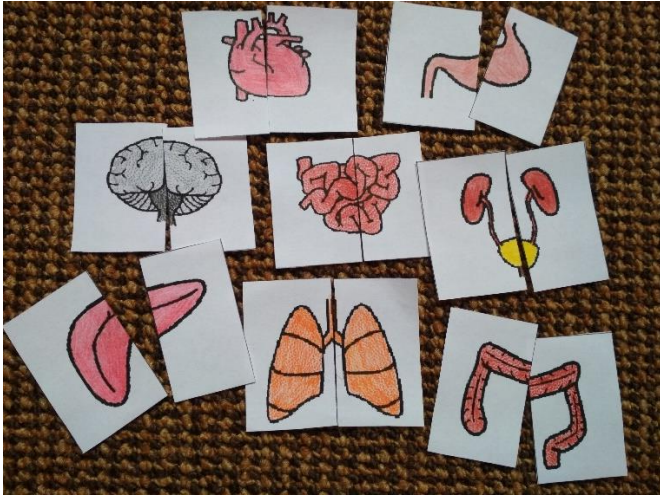
Slož orgány

Cíl: složit správné poloviny, rozpoznat, vyjmenovat některé orgány

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat některé orgány, znát jejich funkce, napomáhá zrakovému vnímání a rozlišování pomocí smyslů, podporuje zrakovou analýzu a syntézu, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá pochopení významu orgánů v těle

Pomůcky: orgány (příloha č. 29), nůžky

Popis: vytiskneme přílohu, vystříhneme a rozstříhneme jednotlivé orgány, můžeme zalaminovat. Následně skládáme správné poloviny k sobě

Obr. 32 – Slož orgány

Plíce

Cíl: pochopit funkci plic, ocenit význam plic, držet správně nůžky

Význam: rozvíjí povědomí o těle, učí pojmenovat některé orgány, znát jejich funkce, rozvíjí jemnou motoriku, koordinaci ruky a oka, myšlení a řeč, napomáhá ovládat dechové svalstvo, pochopení významu orgánů v těle, názorné seznámení s fungováním plic a procesem dýchání

Pomůcky: plíce, nos a pusa (příloha č. 30), pastelky, 2 brčka, 2 sáčky, lepicí páska

Popis: vytiskneme si plíce, nos a pusu, vybarvíme a vystříhneme. Na konec brček (blíže ke kolínkům) lepicí páskou přilepíme sáčky. Brčka slepíme k sobě a přilepíme na místo průdušnice a průdušek. Na horní část brček přilepíme nos a ústa. Do konce brček (za nosem) foukáme vzduch – sáčky se naplní, poté vzduch ze sáčků vdechneme – sáčky splasknou.

Obr. 33 – Plíce

Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala Poznáváním lidského těla v předškolním věku. Hlavním cílem práce bylo vytvoření "balíčku" materiálně didaktických prostředků použitelných v praxi mateřských škol se zaměřením na poznávání lidského těla. V úvodu bylo vymezeno několik dílčích cílů teoretické a praktické části. Dle mého mínění byly cíle práce úspěšně splněny.

Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol. V první kapitole jsme se obeznámili s charakteristikami vývoje dítěte předškolního věku. Druhá kapitola vymežila vzdělávací oblasti dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a také více přiblížila oblast Dítě a jeho tělo. Ve třetí kapitole jsme si představili učitele v mateřské škole. A v poslední kapitole teoretické části jsme se zabývali předškolním vzděláváním.

Cílem praktické části bylo vytvoření návrhu didaktických prostředků pro mateřské školy na téma poznávání lidského těla. Návrhem didaktických prostředků byl členěn podle oblasti zaměření, tedy na lidské tělo, obličej, stavbu lidského těla, svalstvo, kostru, orgány.

Materiály jsou navrženy ukázky a náměty, se kterými může učitel dále pracovat, dotvářet si je podle svých vlastních představ, možností a potřeb, může si prostředky a aktivity k nim upravit podle sebe a své cílové skupiny a jejího věku. Materiály lze využít i ve speciální pedagogice předškolního věku s přihlédnutím a přizpůsobením k handicapu.

Praktickou část jsem měla v plánu realizovat v praxi v mateřské škole a tím ji ověřit. Vzhledem ke komplikacím s pandemií COVID-19 jsem byla nucena od ověření upustit. Proto bych se tomuto tématu ráda dále věnovala například ve své diplomové práci.

Tuto práci lze i rozšířit o další témata týkajícího se lidského těla, kterým jsem se v této práci záměrně nevěnovala, jelikož by rozsah této práce byl až příliš velký. Na tyto témata se lze zaměřit v jiné práci. Práce se může týkat zdraví a nemoci, hygieny, sebeobsluhy, lidských smyslů, zdravého a nezdravého, pohybu a držení těla, vývoje a lidského života, emocí, kresbě lidského těla, bezpečnosti, úrazům a první pomoci či doktora.

Seznam bibliografických citací

- BERČÍKOVÁ, Alena, Eva ŠMELOVÁ a Dominika PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ. Učitel – aktér edukačního procesu předškolního vzdělávání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4033-0.
- DOYON-RICHARD, Louise. Hry pro všestranný rozvoj dítěte. Přeložil Miloslava LÁZŇOVSKÁ. Praha: Portál, 2003. Nápady – hry – tvořivost. ISBN 80-7178-754-X.
- HELUS, Zdeněk. Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-888-0.
- CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- JANIŠ, Kamil. Obecná didaktika – vybraná témata. Vyd. 4. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-047-4.
- KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. Školní didaktika. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- KREJČOVÁ, Věra, Jana KARGEROVÁ a Zora SYSLOVÁ. Individualizace v mateřské škole. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0812-9.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.
- MAŇÁK, Josef. Nárys didaktiky. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3123-9.
- MAŇÁK, Josef. Vyučovací metody. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.
- MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-0870-6.
- OBST, Otto. Obecná didaktika. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5141-1.

- OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.
- OPRAVILOVÁ, Eva. Pojetí, smysl a základní orientace předškolní výchovy. In: KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. Předškolní a primární pedagogika: Předškolní a elementární pedagogika. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-828-9.
- OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.
- PRŮCHA, Jan. Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-323-5.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2019-08-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>
- SKALKOVÁ, Jarmila. Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.
- SLAVÍK, Milan, Jiří HUSA a Ivan MILLER. Materiální didaktické prostředky a technologie jejich využívání: [textová studijní opora]. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2007. ISBN 978-80-213-1705-5.
- SVOBODOVÁ, Eva. Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- SZOTKOWSKI, René. Materiální didaktické prostředky v předškolním vzdělávání. In: ŠMELOVÁ, Eva, Michaela PRÁŠILOVÁ a kol. Didaktika předškolního vzdělávání. Praha: Portál, 2018. ISBN: 978-80-262-1302-4
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.
- ŠMELOVÁ, Eva, Michaela PRÁŠILOVÁ a kol. Didaktika předškolního vzdělávání. Praha: Portál, 2018. ISBN: 978-80-262-1302-4
- ŠMELOVÁ, Eva. Mateřská škola: teorie a praxe I. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0945-3.

ŠTĚTOVSKÁ, Iva. Jak přežít aneb Duševní hygiena jako součást profesní kompetence. In: MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Třetí vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0977-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Seznam obrázků

Obr. 1 – SLAVÍK, Milan, Jiří HUSA a Ivan MILLER. Materiální didaktické prostředky a technologie jejich využívání: [textová studijní opora]. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství, 2007. ISBN 978-80-213-1705-5.

Obr. 2 – z archívu autora

Obr. 3 – z archívu autora

Obr. 4 – z archívu autora

Obr. 5 – z archívu autora

Obr. 6 – z archívu autora

Obr. 7 – z archívu autora

Obr. 8 – z archívu autora

Obr. 9 – z archívu autora

Obr. 10 – z archívu autora

Obr. 11 – z archívu autora

Obr. 12 – z archívu autora

Obr. 13 – z archívu autora

Obr. 14 – z archívu autora

Obr. 15 – z archívu autora

Obr. 16 – z archívu autora

Obr. 17 – z archívu autora

Obr. 18 – z archívu autora

Obr. 19 – z archívu autora

Obr. 20 – z archívu autora

Obr. 21 – z archívu autora

Obr. 22 – z archívu autora

Obr. 23 – z archívu autora

Obr. 24 – z archívu autora

Obr. 25 – z archívu autora

Obr. 26 – z archívu autora

Obr. 27 – z archívu autora

Obr. 28 – z archívu autora

Obr. 29 – z archívu autora

Obr. 30 – z archívu autora

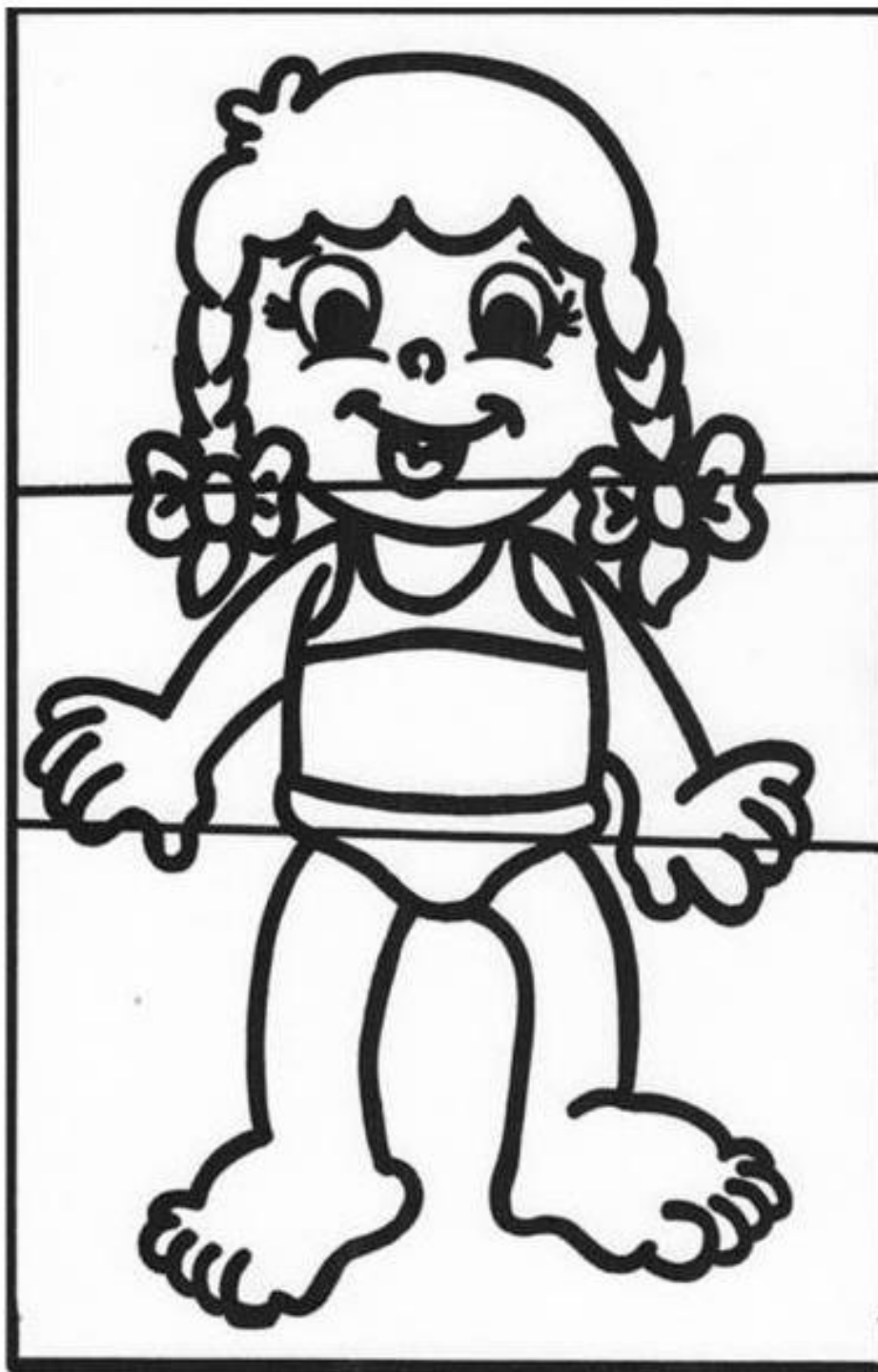
Obr. 31 – z archívu autora

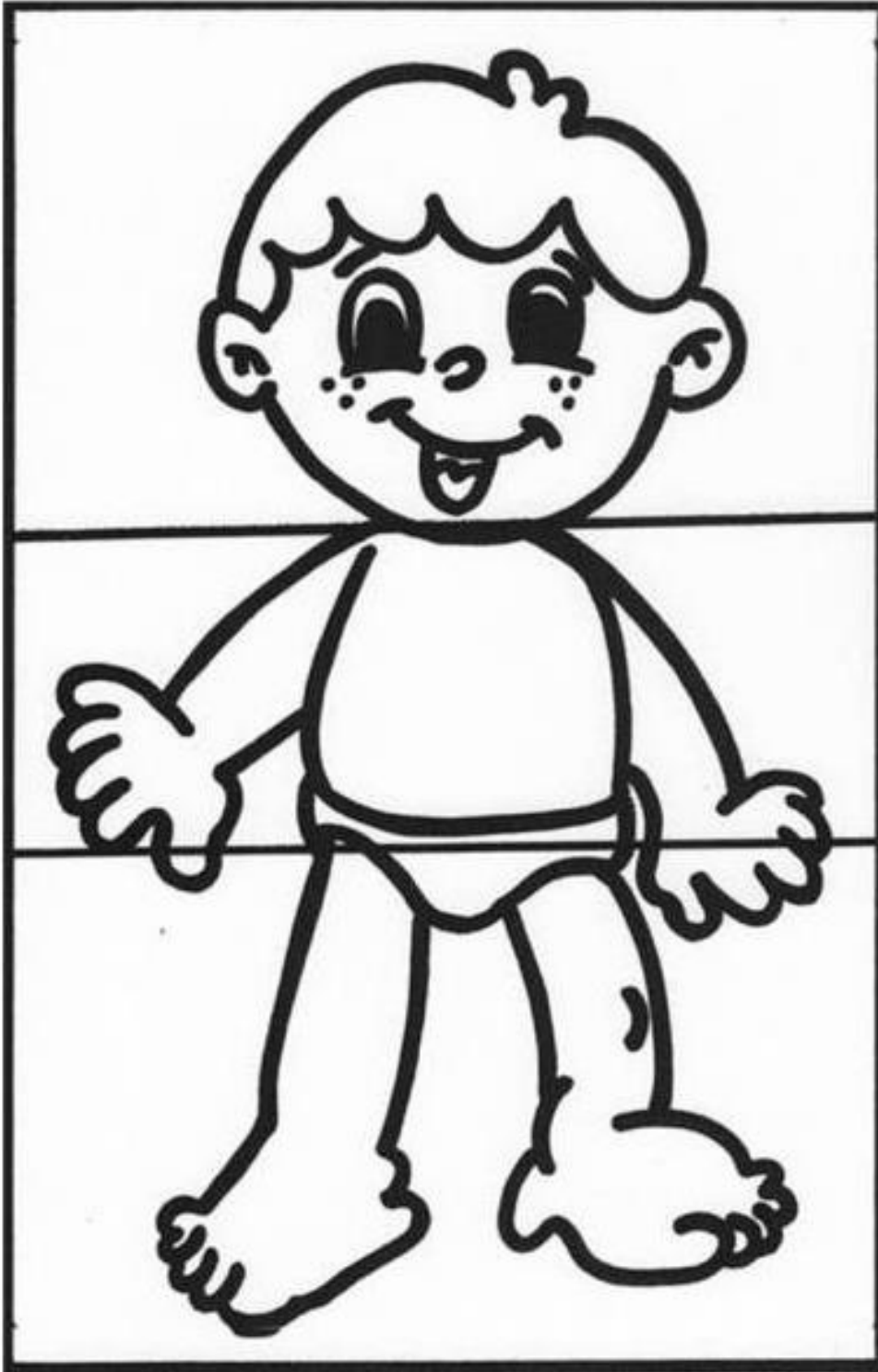
Obr. 32 – z archívu autora

Obr. 33 – z archívu autora

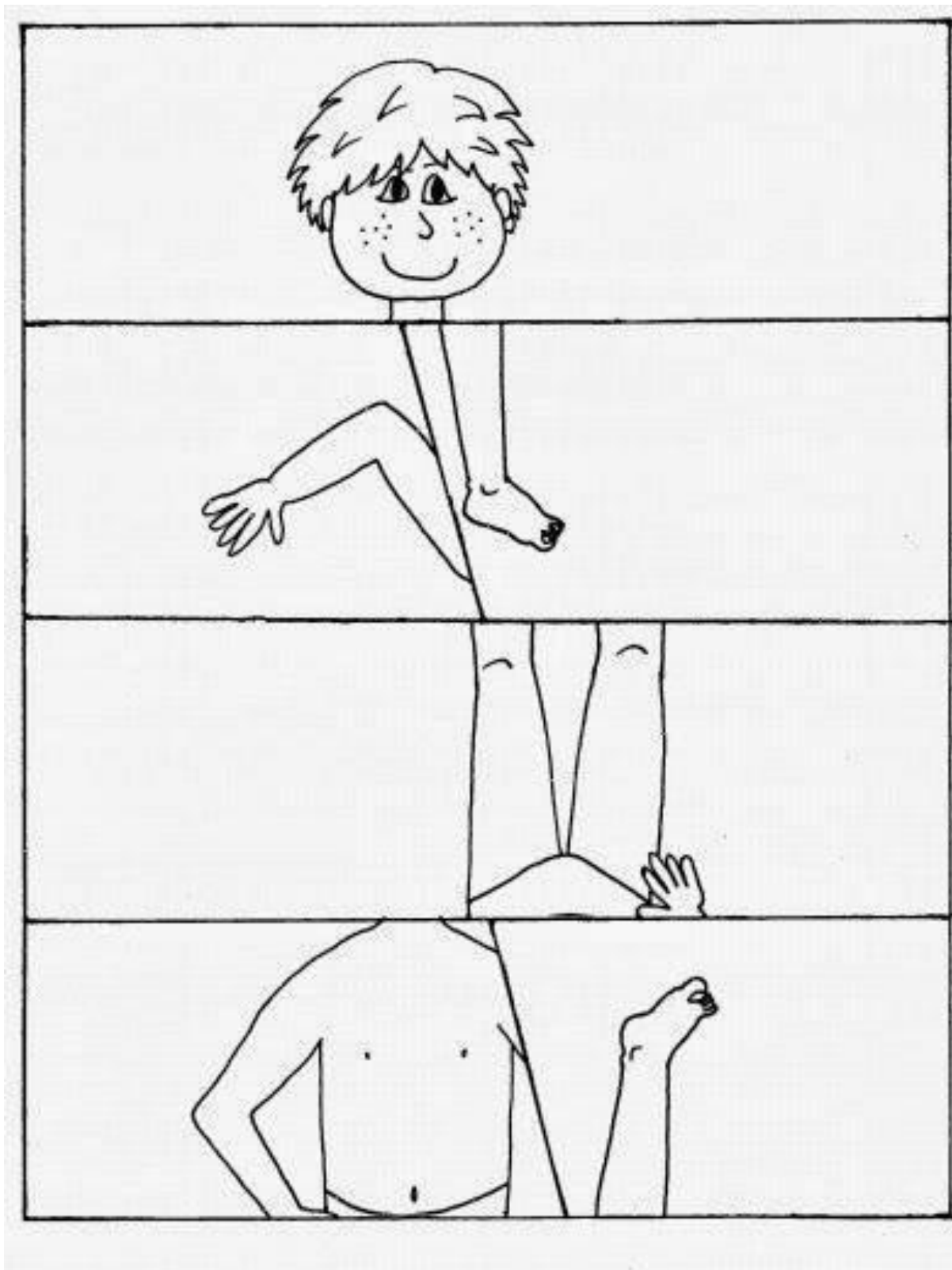
Přílohy

Příloha č. 1 – převzato z – "Corpo Humano quebra cabeça - Atividades para Educação Infantil." Atividades para Educação Infantil, 3 July 2020, Dostupné z: www.atividadeseducacaoinfantil.com.br/ciencias/projeto-corpo-humano/attachment/corpo-humano-quebra-cabeca/#_IWWgYQ.

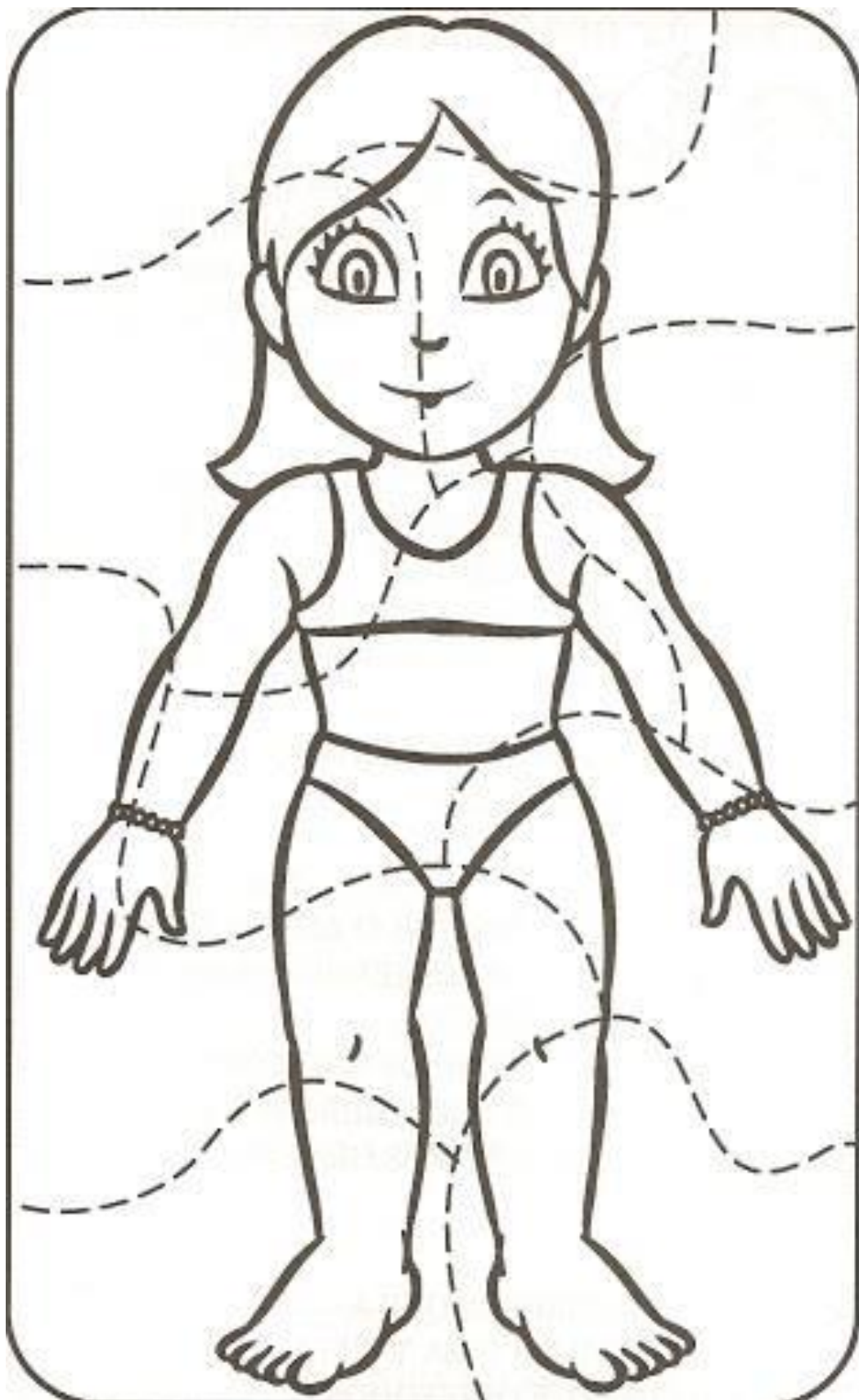

Příloha č. 2 – převzato z – "Kártyák testséma fejlesztéséhez - kovacsneagi.qwqw.hu." 3 July 2020, Dostupné z: kovacsneagi.qwqw.hu/?modul=oldal&tartalom=1199217.

Πρίλοηά č. 3 – πρέβζατο z – "ΤΟ ΣΩΜΑ ΜΟΥ γίνεται πάζλ." 2 July 2020, Dostupné z:
e-children.blogspot.com/2012/10/blog-post_274.html?spref=pi.

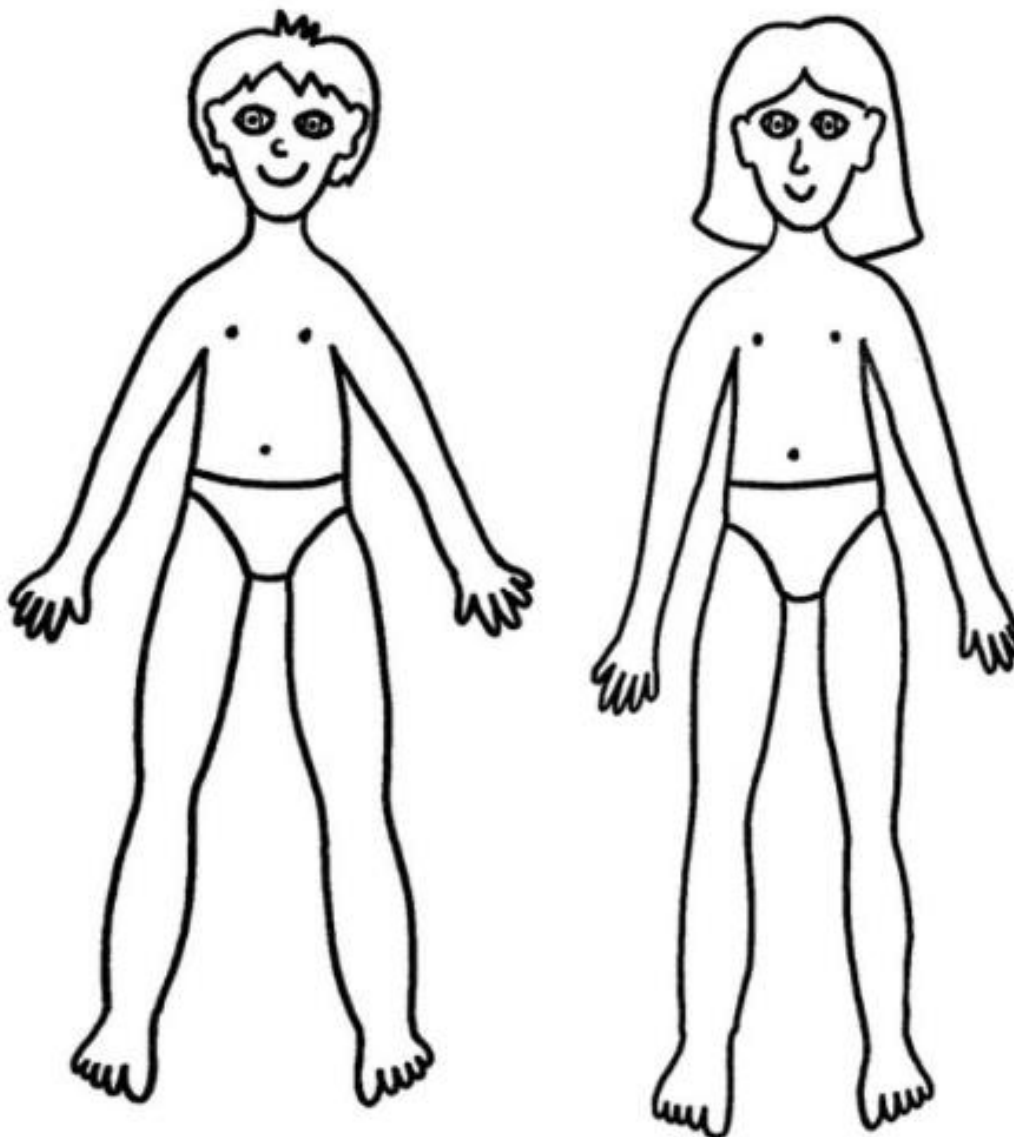

Příloha č. 4 – převzato z – "Lidské tělo – Digitální učební materiály RVP." 3 July 2020,
Dostupné z: dum.rvp.cz/materialy/lidske-telo-2.html.

Lidské tělo – pracovní listy pro předškoláky

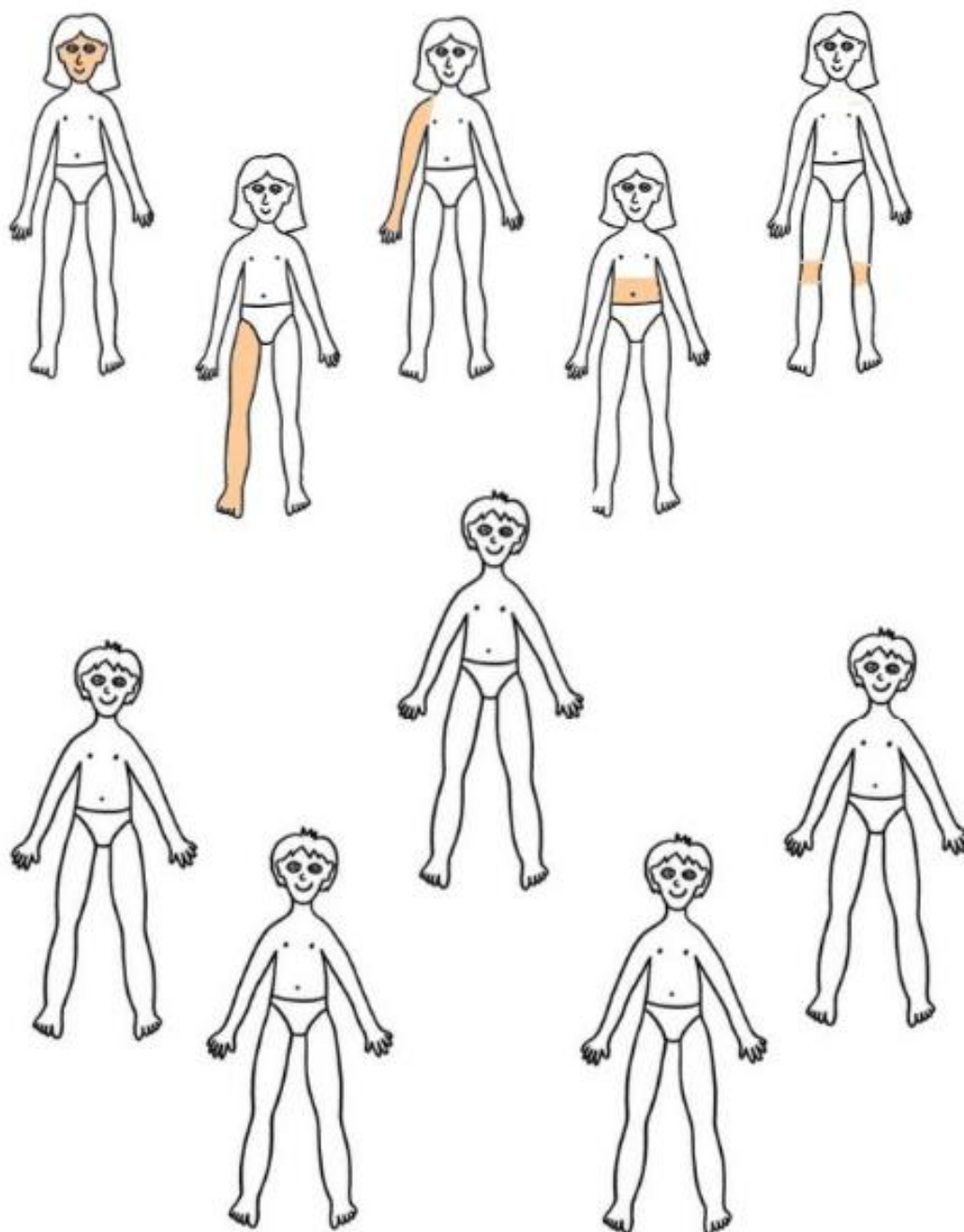
Pojmenujte jednotlivé části těla kluka i holky:

Vybarvěte obě děti.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785, financovaného z ESF a státního rozpočtu ČR. Provozováno Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze.

Pojmenujte vybarvenou část těla:

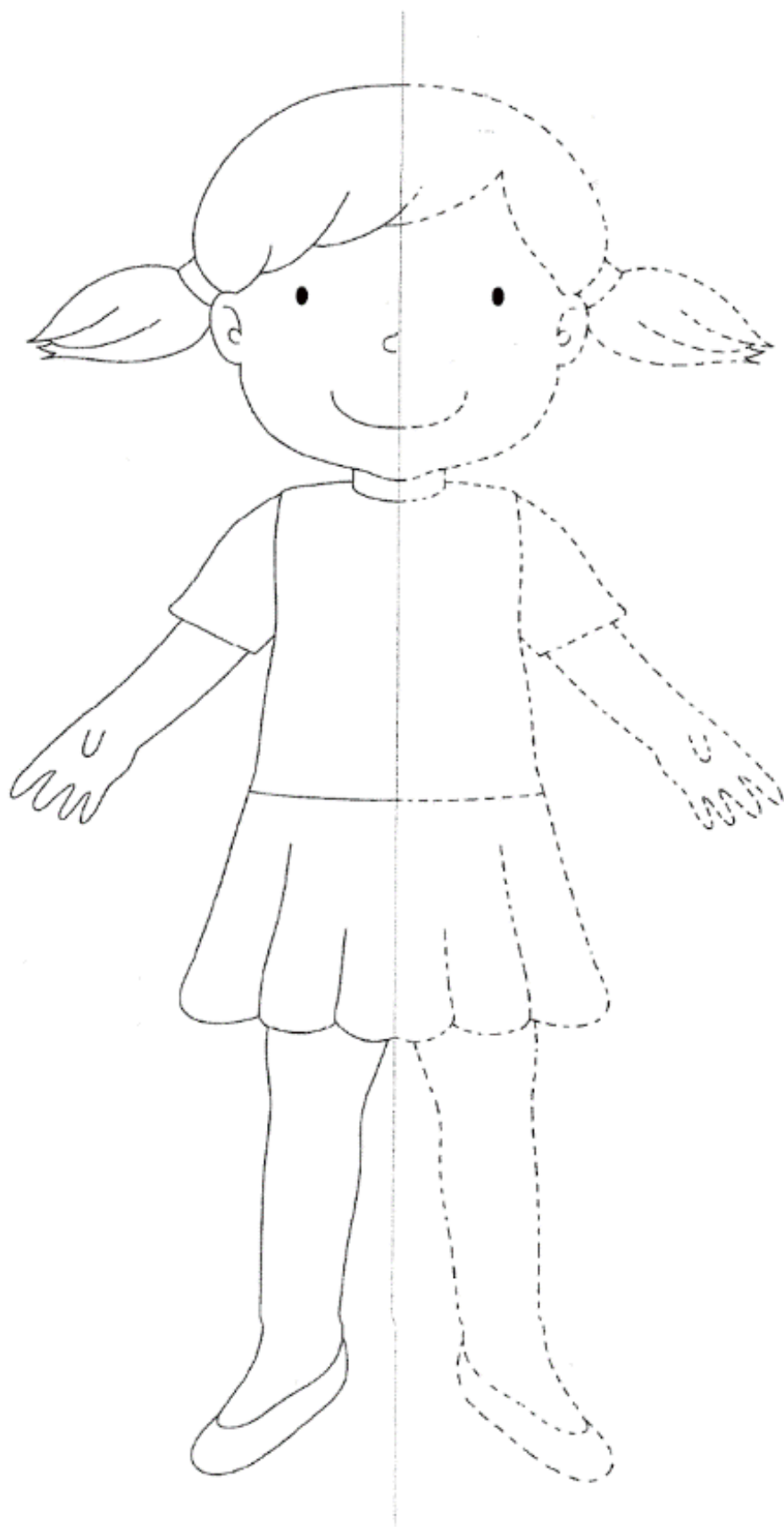

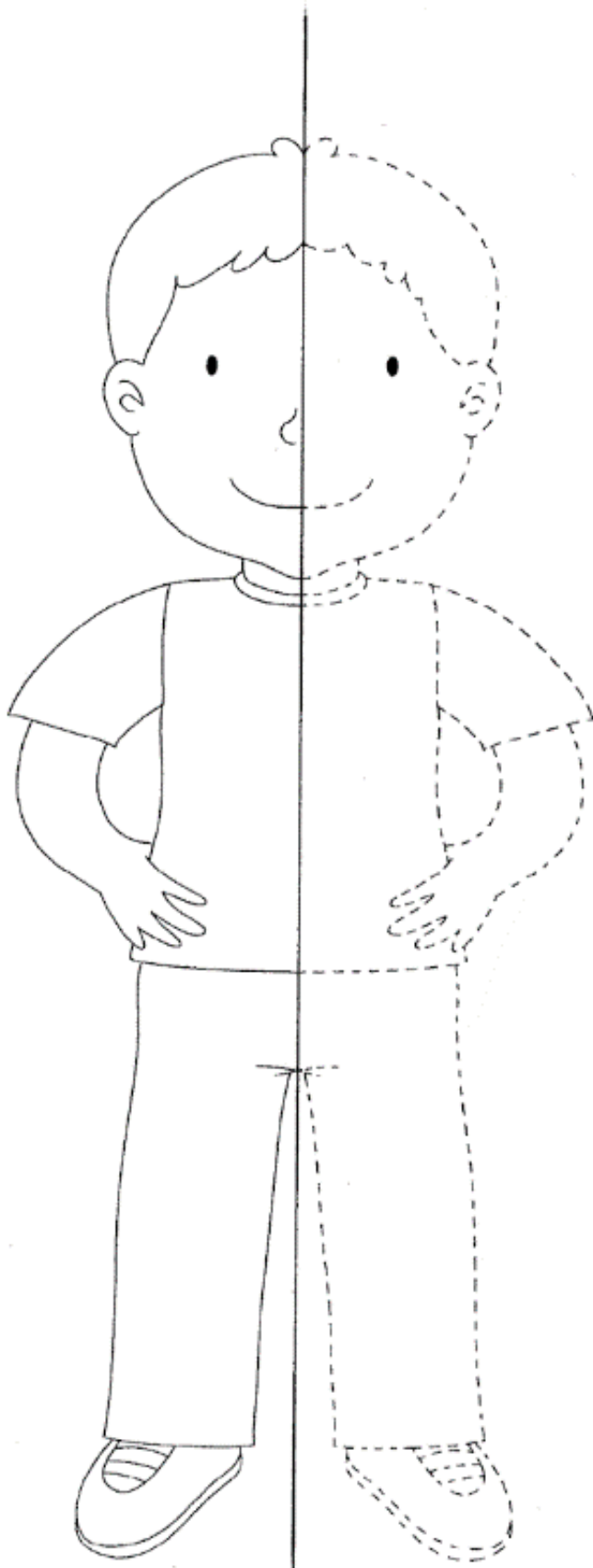
Vybarvěte tytéž části těla klukovi:

Autorka obrázků: M. Májková

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785, financovaného z ESF a státního rozpočtu ČR. Provozováno Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze.

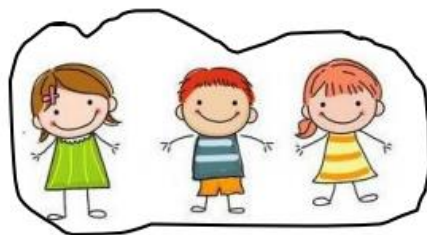
Příloha č. 5 – převzato z – "Lo schema corporeo." 1 July 2020, Dostupné z:
lamaestralinda.blogspot.com/2015/11/lo-schema-corporeo.html?m=1.

Příloha č. 6 – převzato z – "1º Ano - Conjuntos com números até 9." 2 July 2020, Dostupné z: atividadesparaeducadores.blogspot.com/2019/01/atividades-de-matematica-em-pdf-para-baixar-contando-elementos.html?sref=pi.

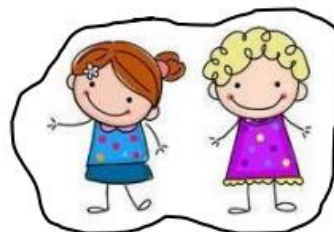
1

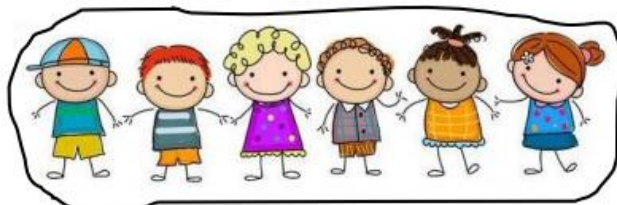
2

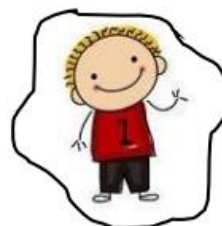
3

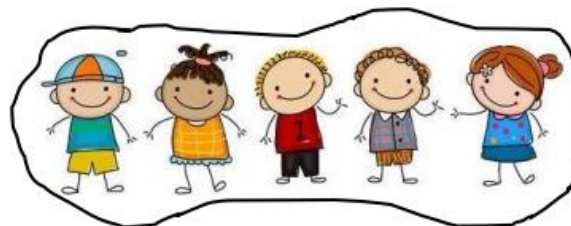
4

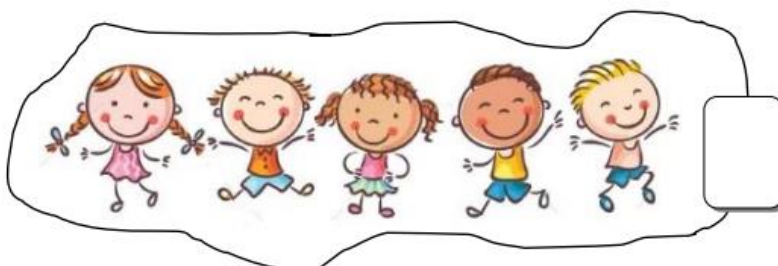
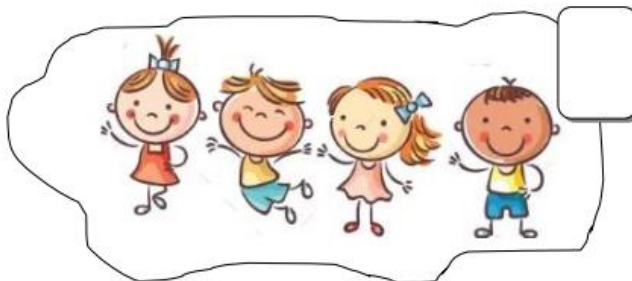
5

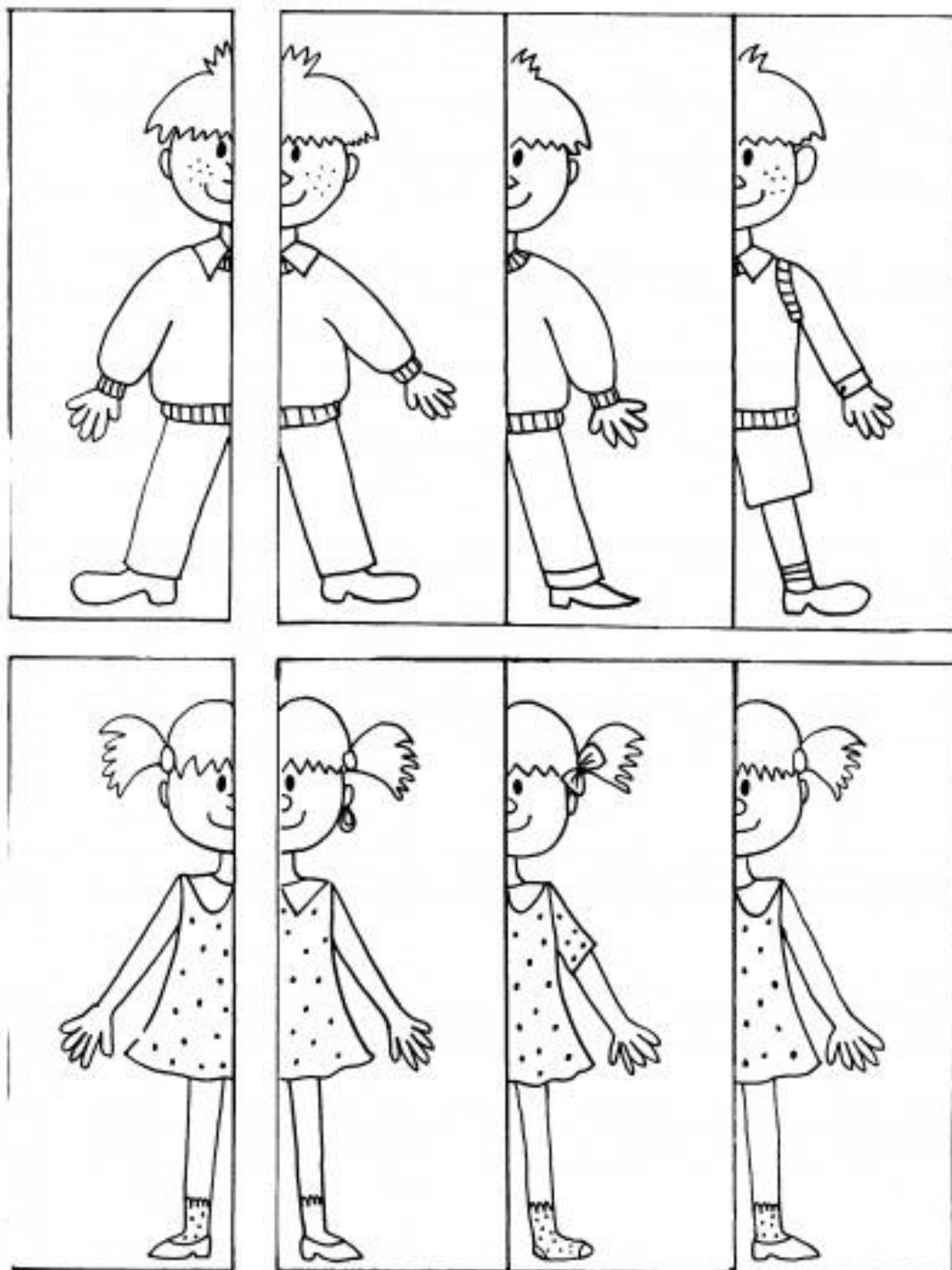
6

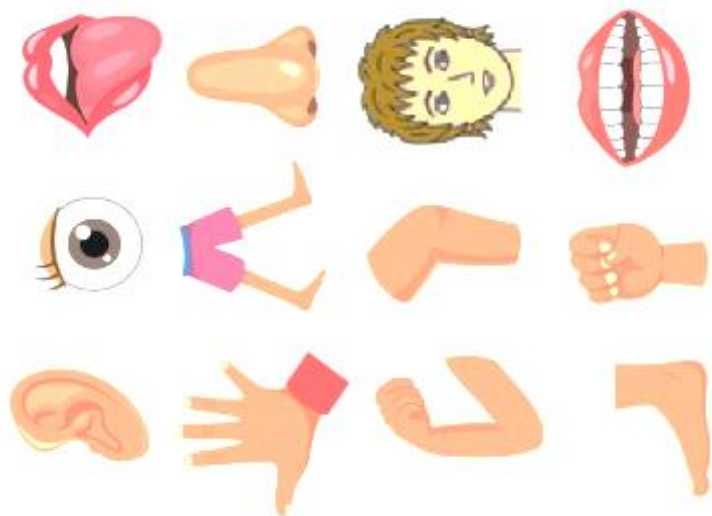
Příloha č. 7 – převzato z – "1º Ano - Conjuntos com números até 9." 2 July 2020, Dostupné z: atividadesparaeducadores.blogspot.com/2019/01/atividades-de-matematica-em-pdf-para-baixar-contando-elementos.html?sref=pi.

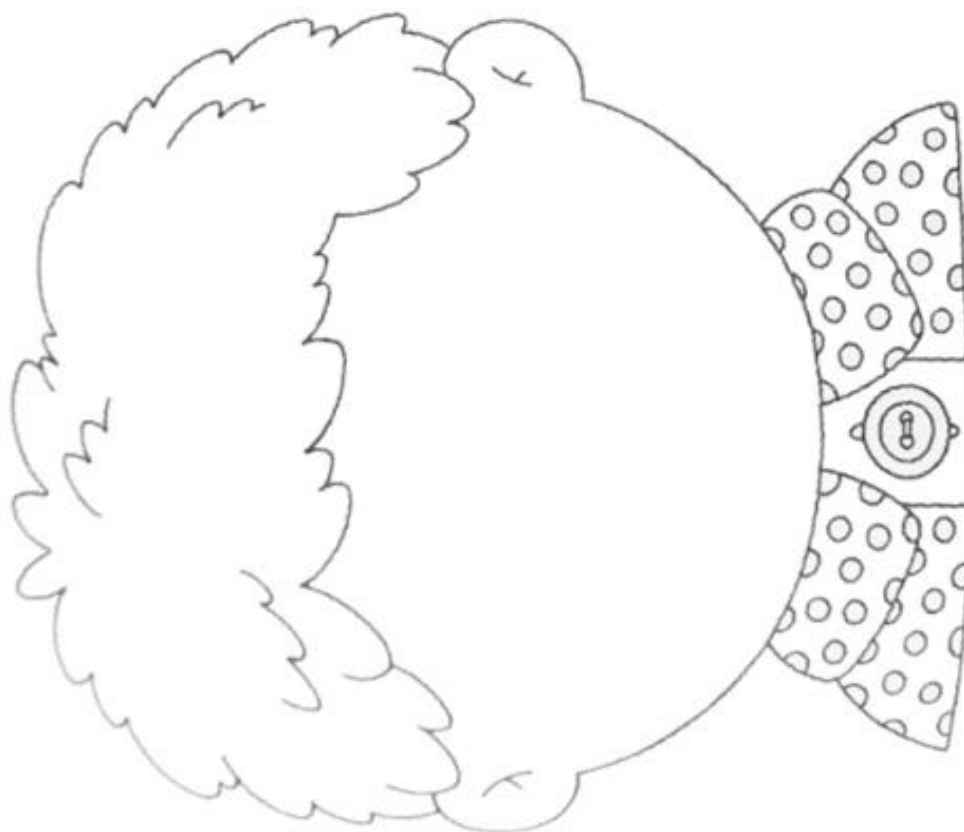
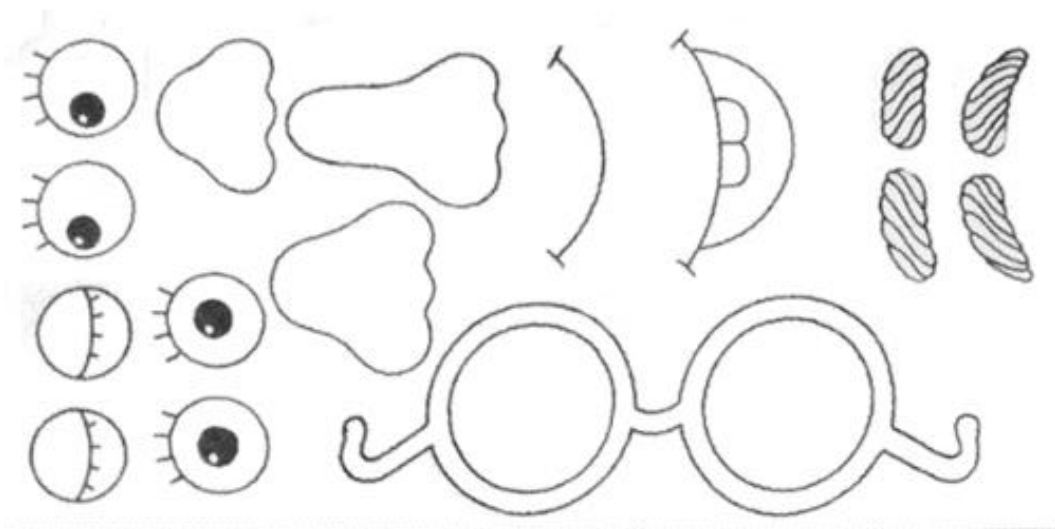
Příloha č. 8 – převzato z – "Kártyák testséma fejlesztéséhez - kovacsneagi.qww.hu." 3 July 2020, Dostupné z: kovacsneagi.qww.hu/?modul=oldal&tartalom=1199217.

Příloha č. 9

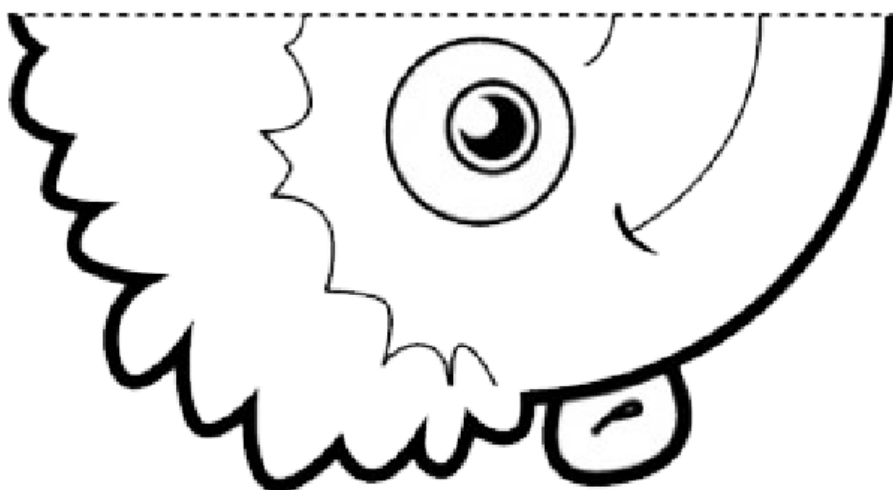
Příloha č. 10 – převzato z – "30 Atividades sobre Expressão Facial para Imprimir - Online Cursos Gratuitos." Online Cursos Gratuitos, 22 Dec. 2019, Dostupné z: onlinecursosgratuitos.com/30-atividades-sobre-expressao-facial-para-imprimir.

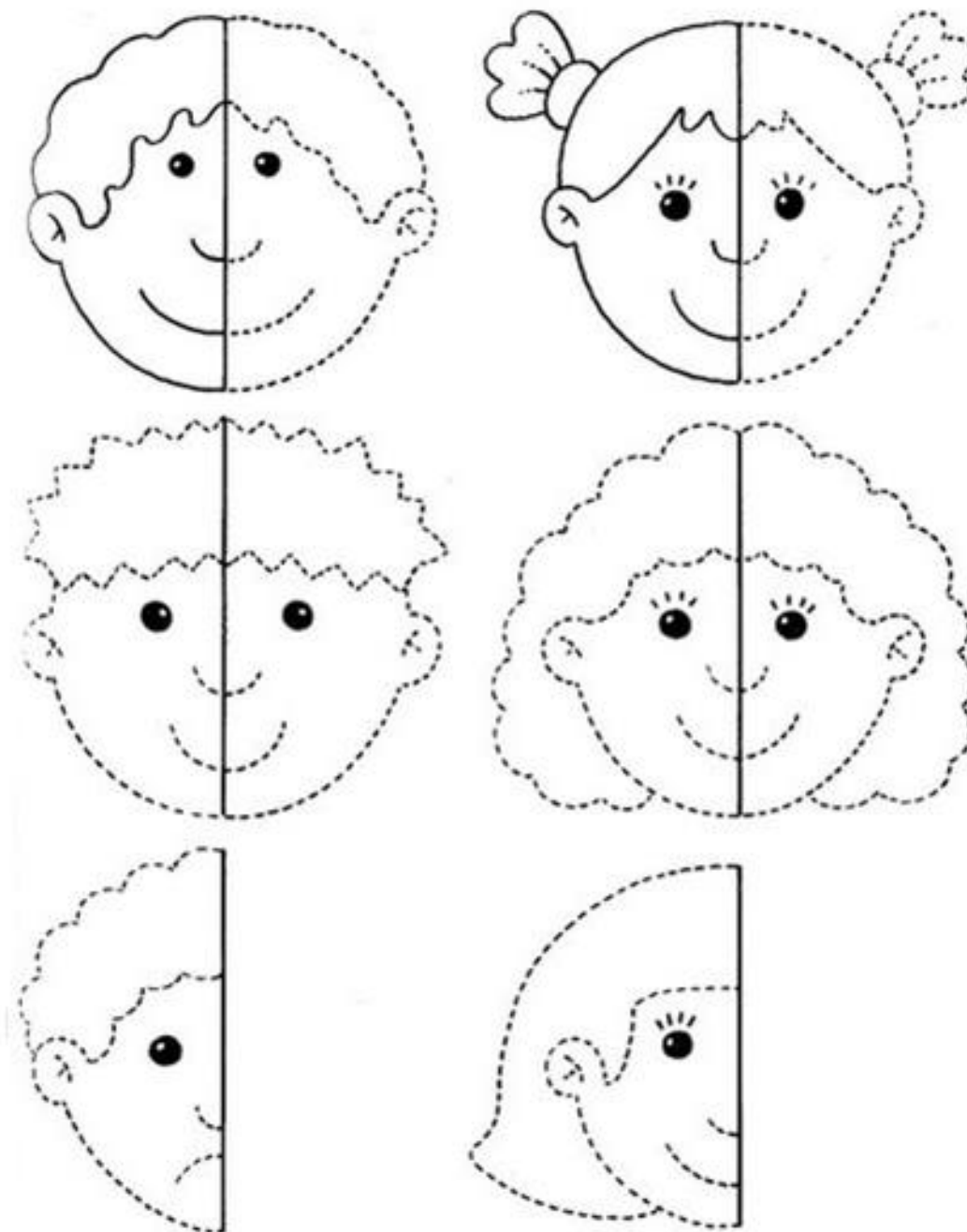
Příloha č. 11 – převzato z – "Rassemble les visages." laclassedemanonn, 3 July 2020,
Dostupné z: laclassedemanonn.eklablog.com/assemble-les-visages-a186187130.

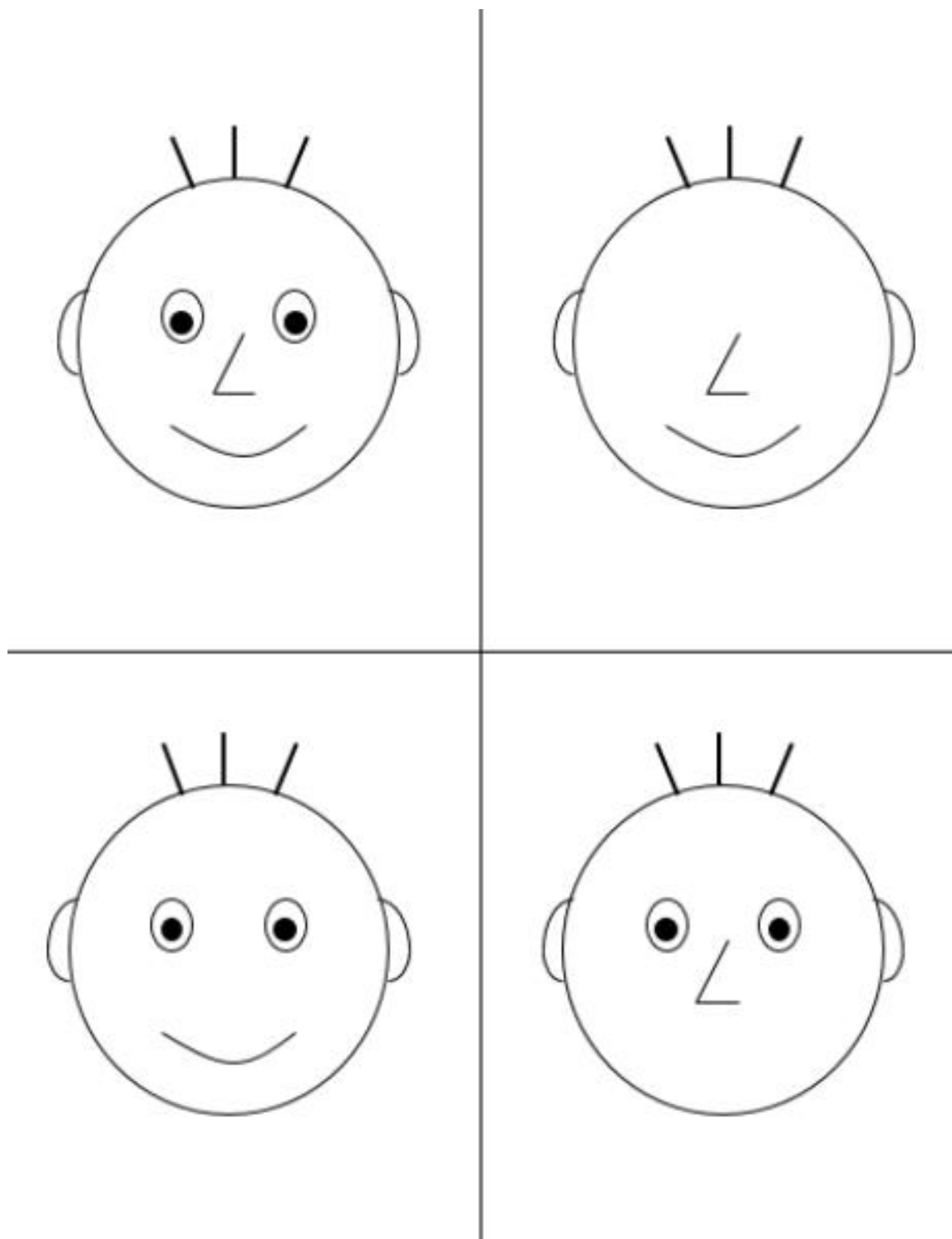
Příloha č. 12 – převzato z – "Yüz Simetri Tamamlama Sayfası | OkulöncesiTR-Preschool."
OkulÖncesiTR 2018-2019 Preschool Kindergarten, 16 Aug. 2017, Dostupné z:
www.okuloncesitr.net/yuz-simetri-tamamlama-sayfasi.

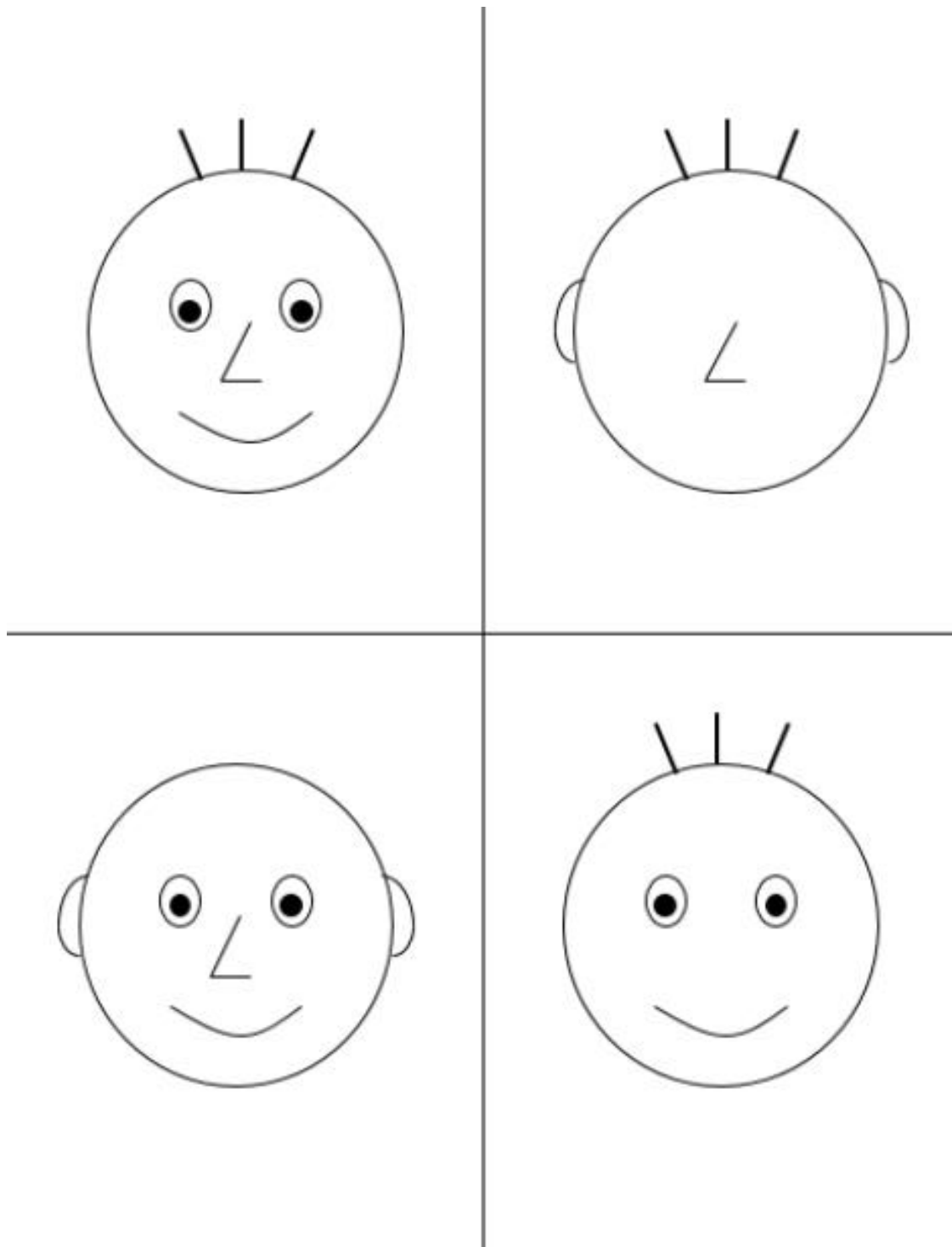

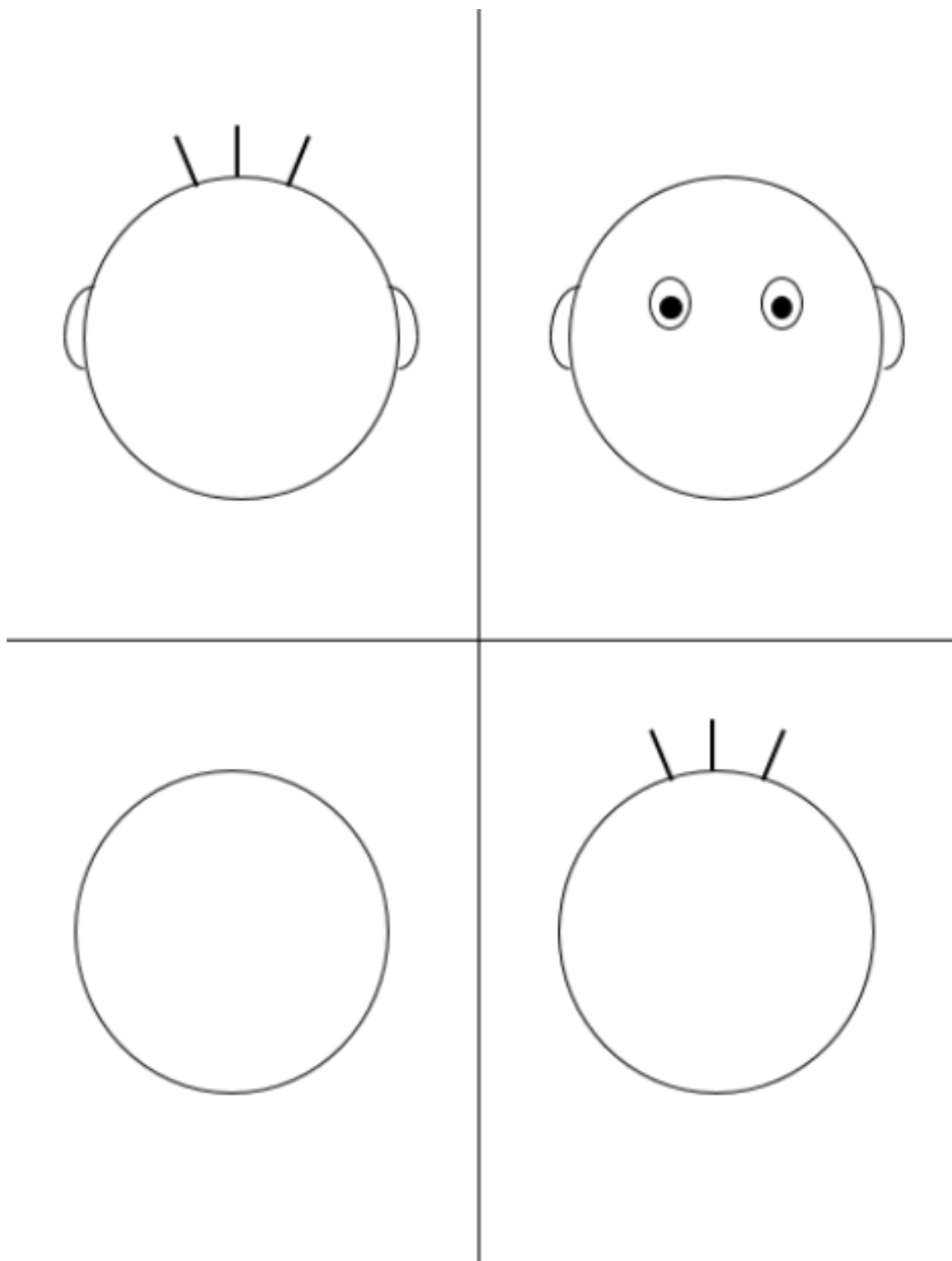
říloha č. 13 – převzato z – "Grafimania 2 Atividades de Coordenação Motora-Parte 3." 11
June 2020, Dostupné z: blog-de-aprendizagem.blogspot.com/2011/10/grafimania-2-atividades-de-coordenacao_10.html?m=1.

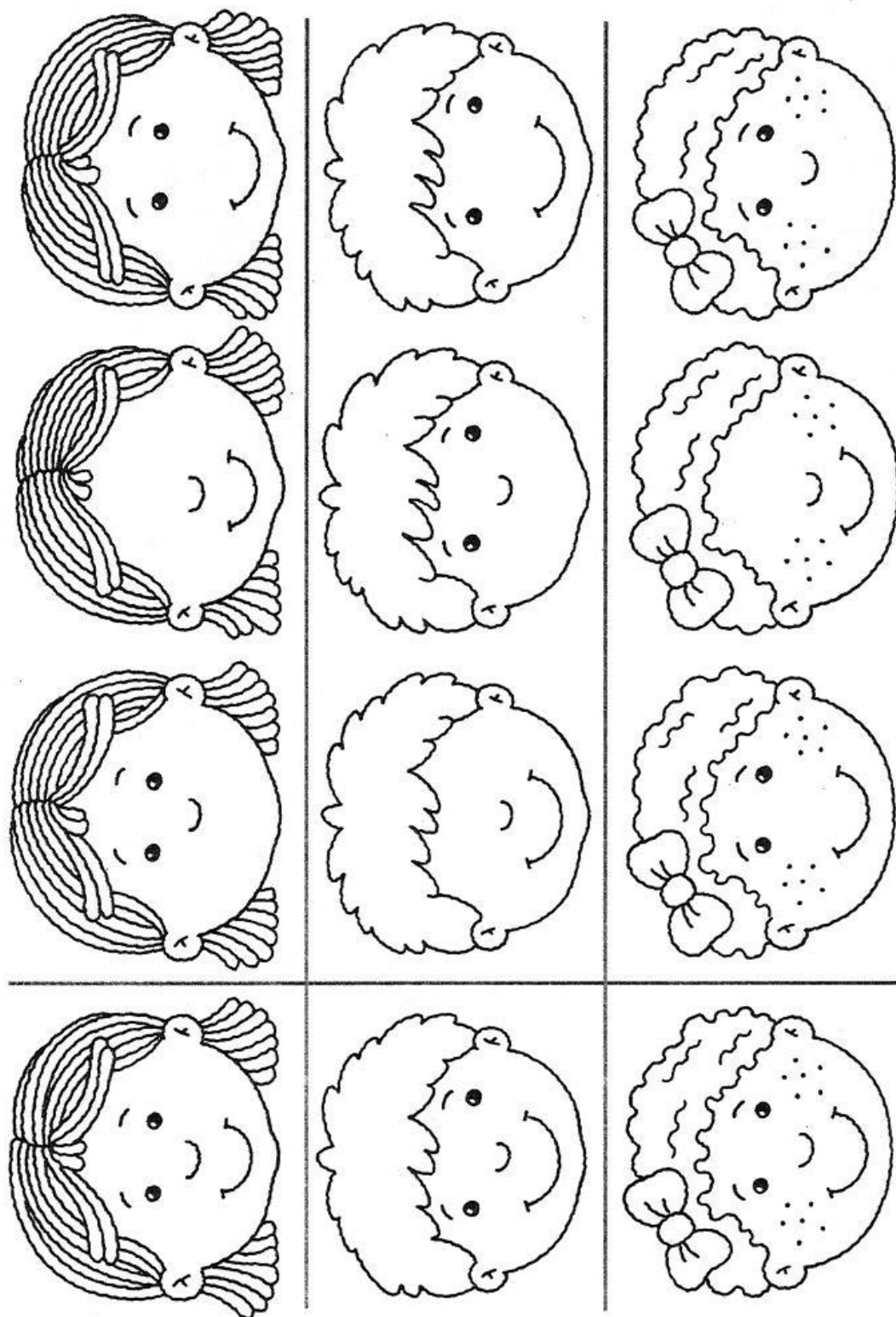
Příloha č. 14 – převzato z – "Základní části obličeje - Digitální učební materiály RVP." 3 July 2020, Dostupné z: dum.rvp.cz/materialy/zakladni-casti-obliceje-2.html.

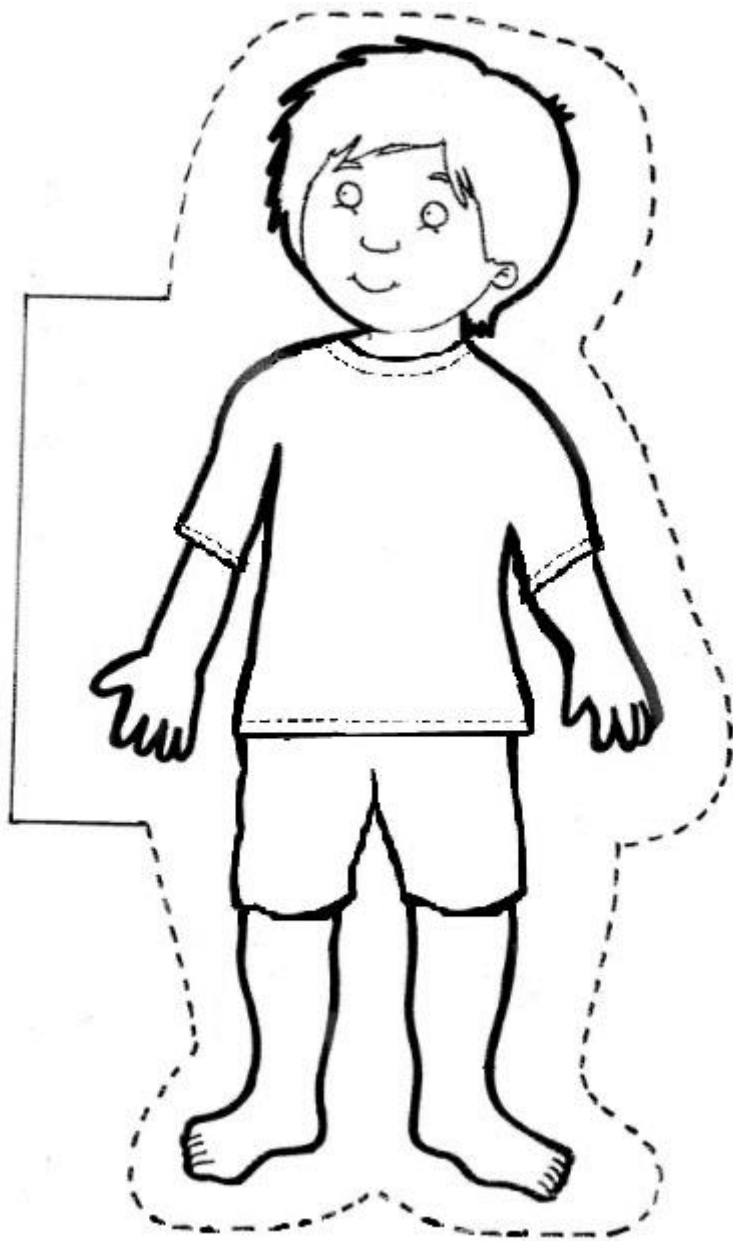

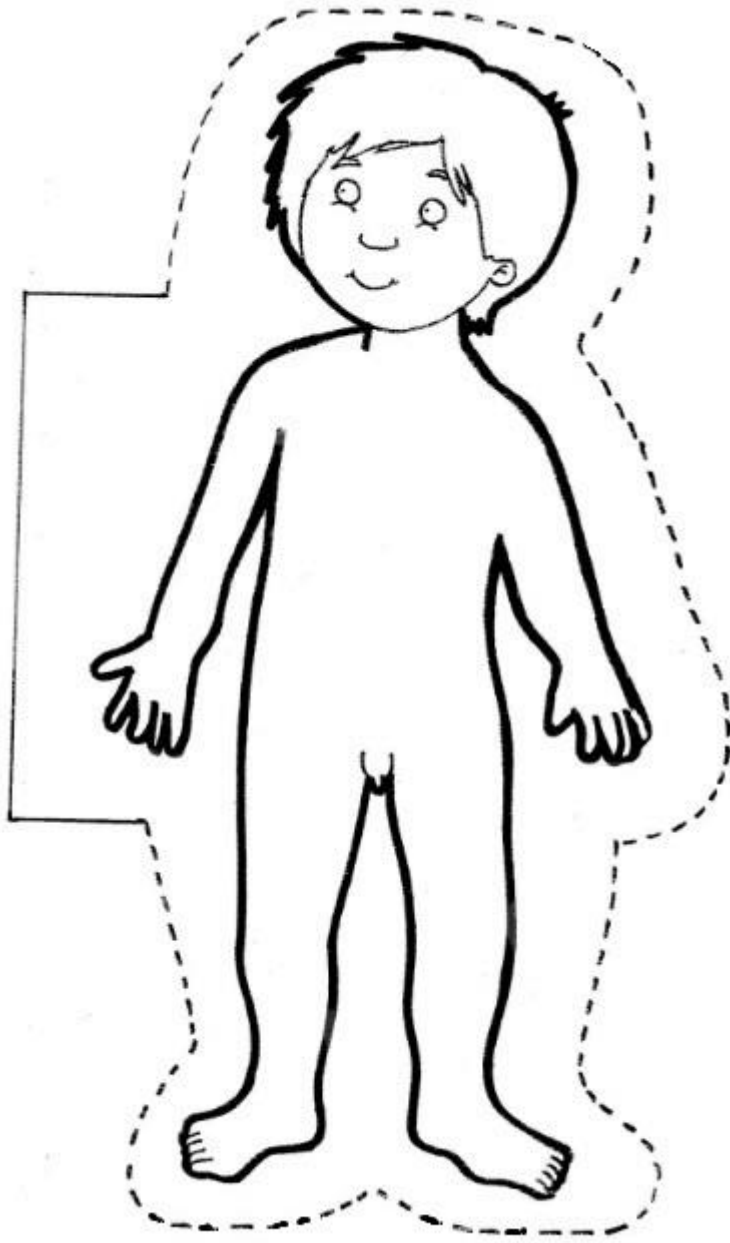
Příloha č. 15 – převzato z – "completar rosto - Atividades para Educação Infantil." Atividades para Educação Infantil, 3 July 2020, Disponível z: www.atividadeseducacaoinfantil.com.br/ciencias/projeto-corpo-humano/attachment/completar-rosto.

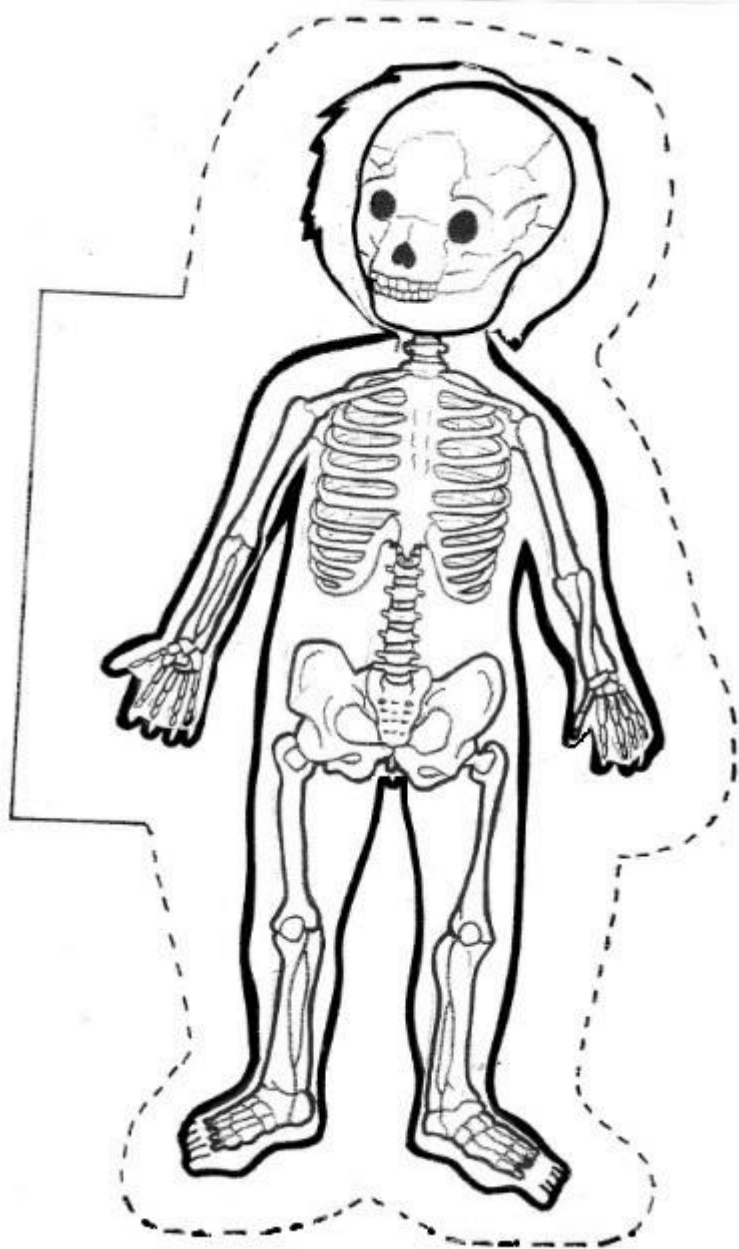

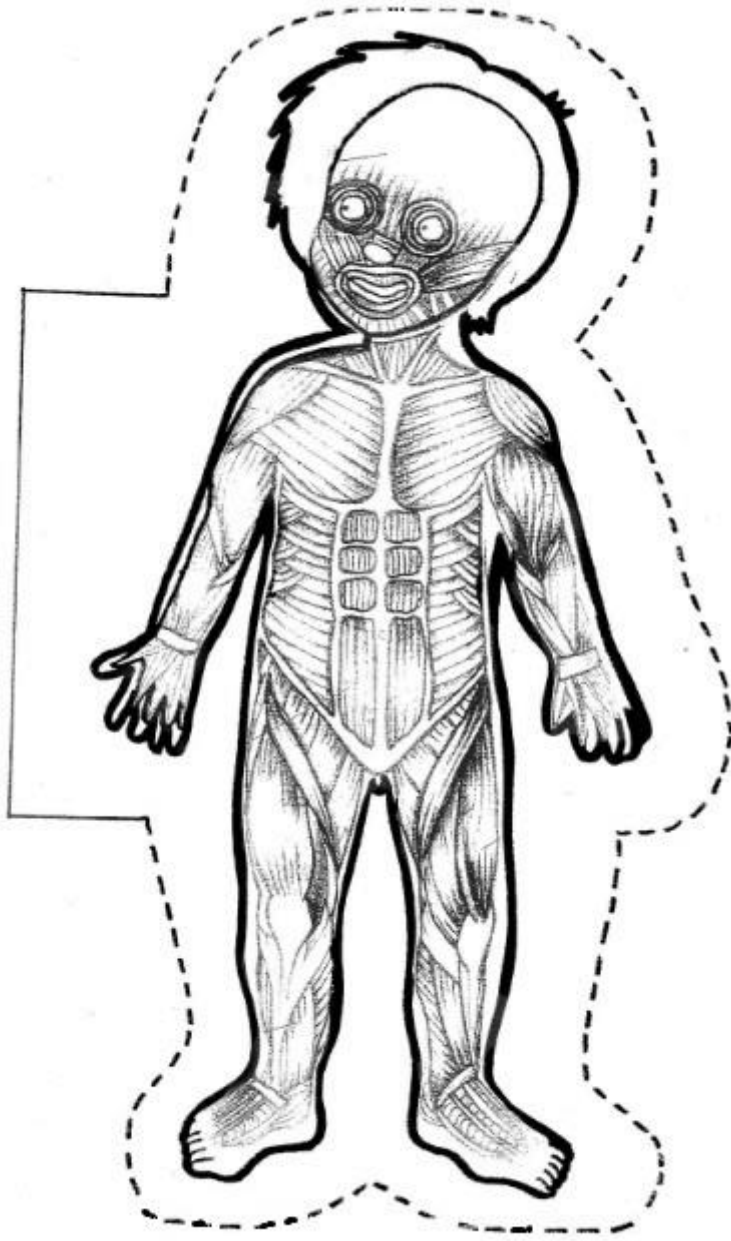
Πρίλοηα č. 16 – ίνσπυροβάνο z – "My Body Systems Science Booklet." Totschooling - Toddler, Preschool, Kindergarten Educational Printables, 25 Oct. 2016, Dostupné z: www.totschooling.net/2016/10/my-body-systems-science-booklet.html.

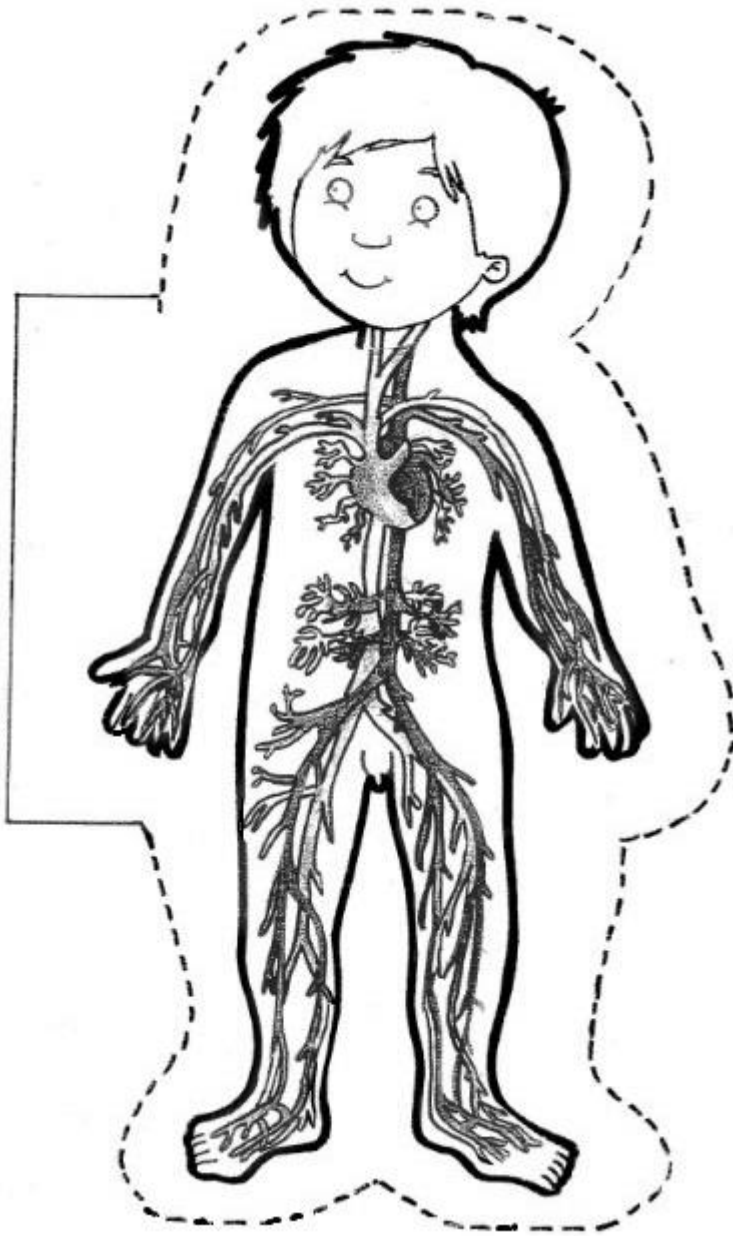
– upraveno podle – "Το σώμα μου στο Νηπιαγωγείο (3)." 30 June 2020, Dostupné z: mikapanteleon.blogspot.com/2019/10/3.html.

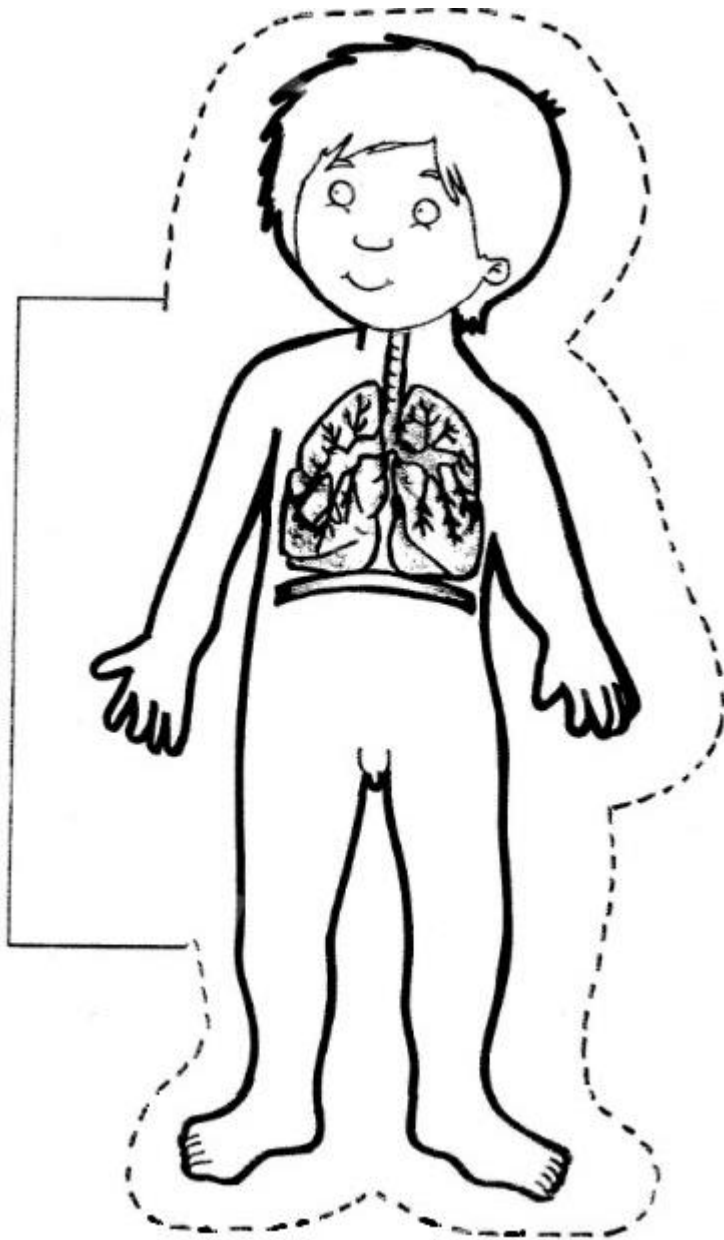

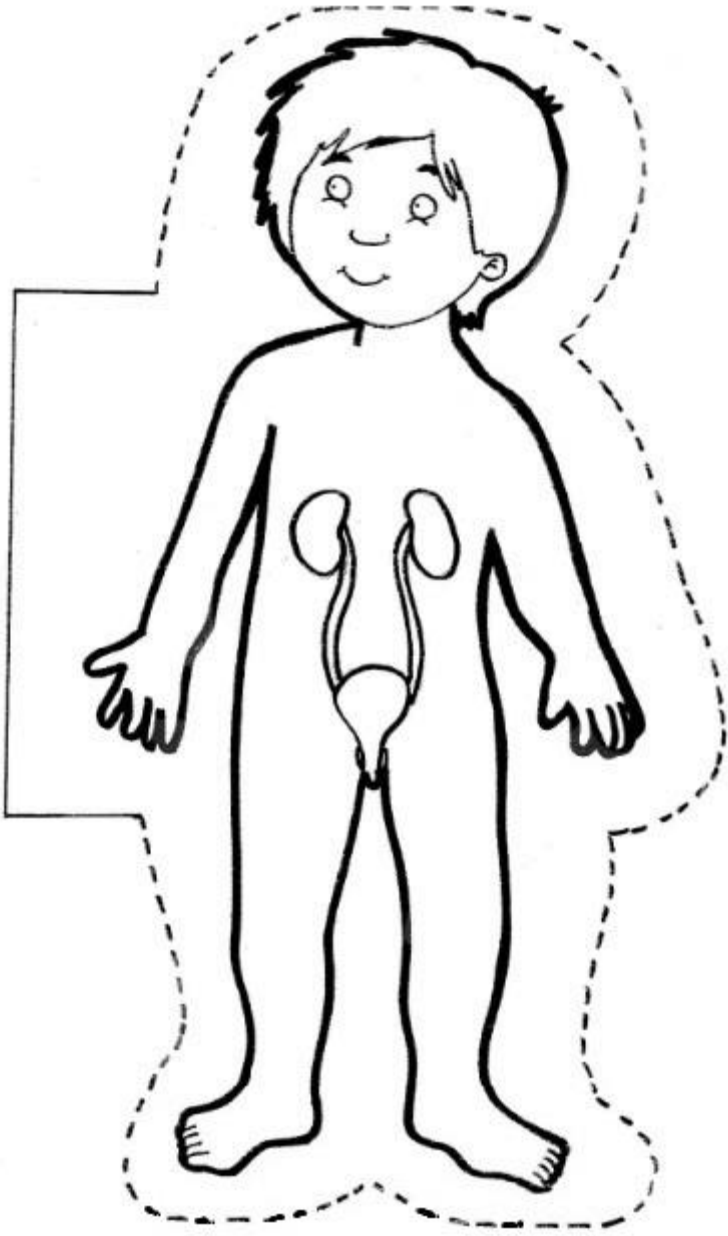

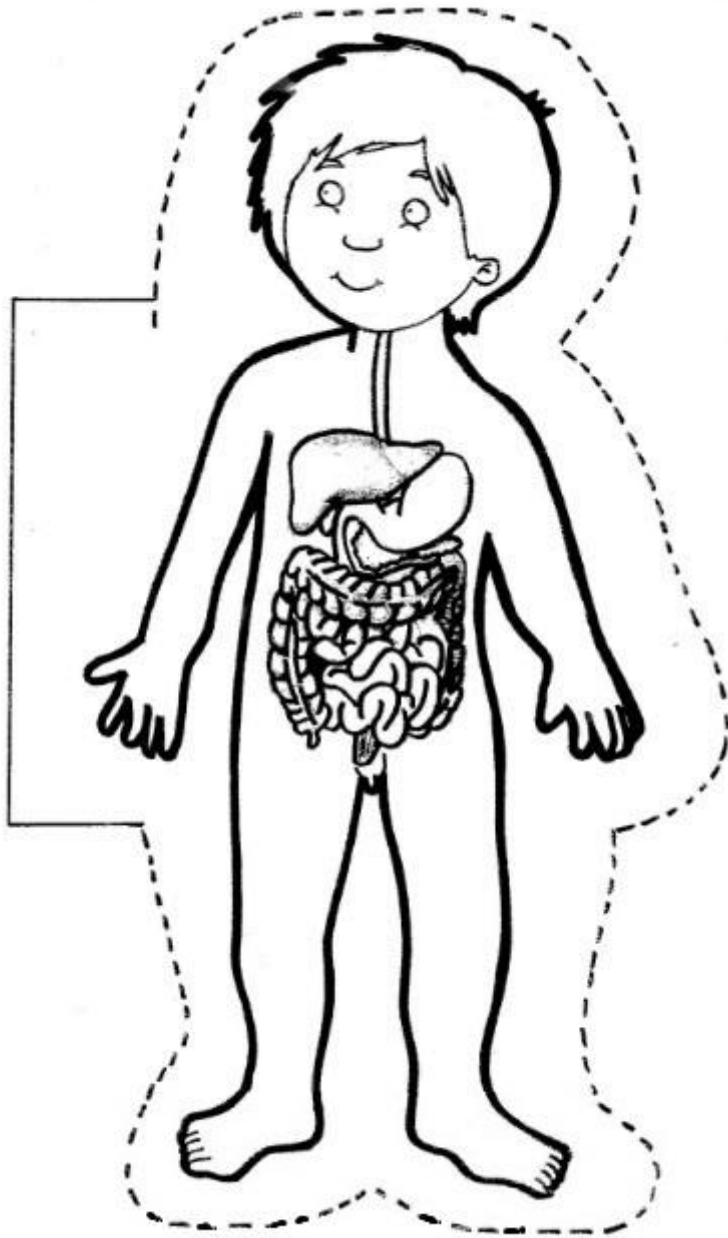

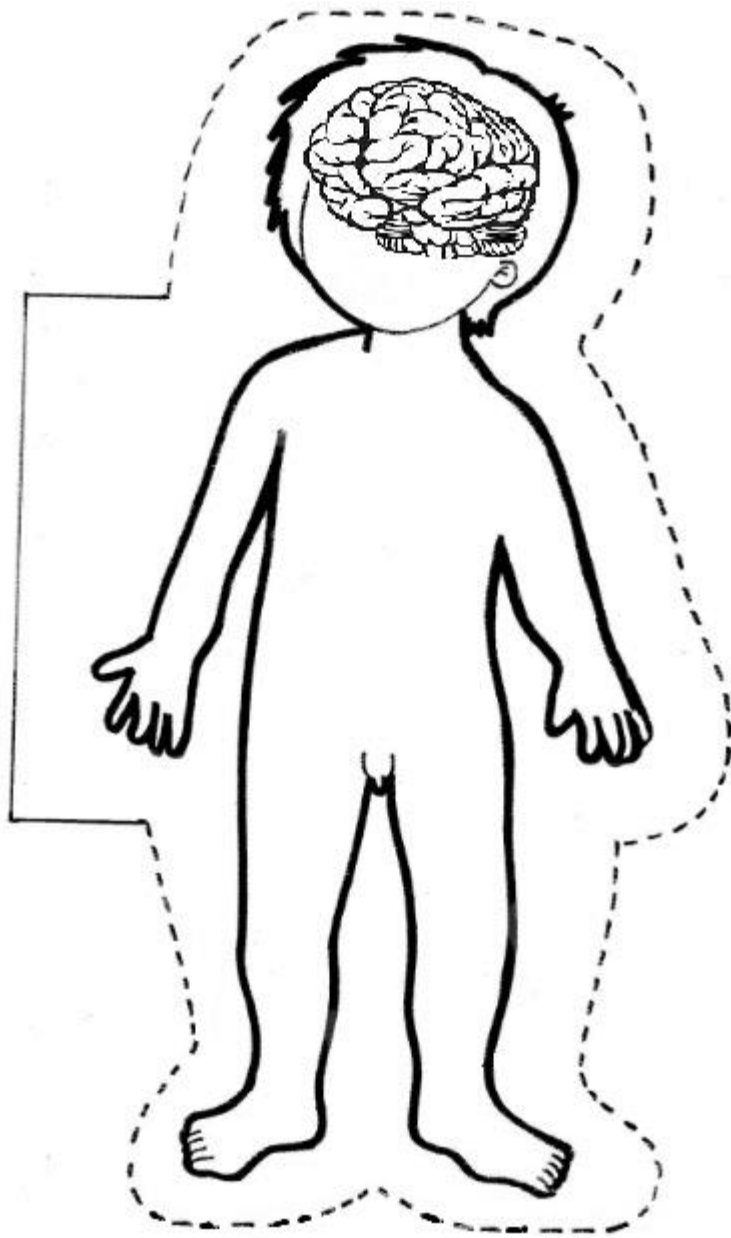

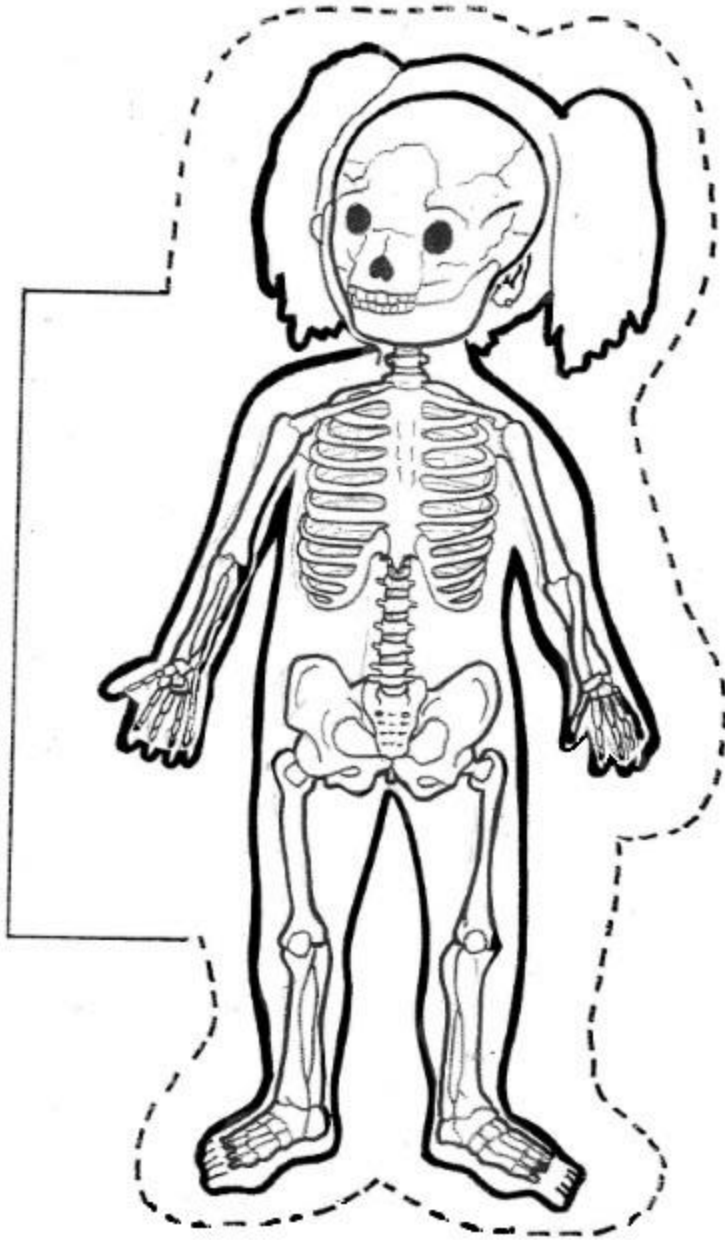

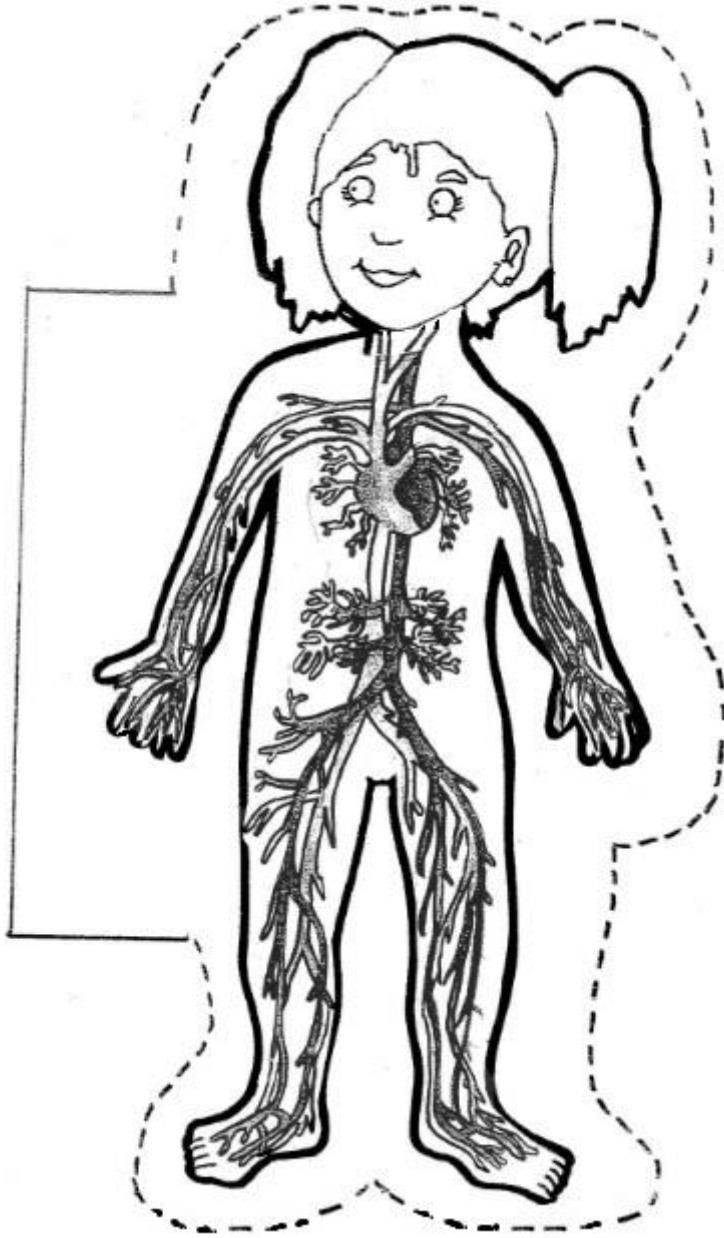

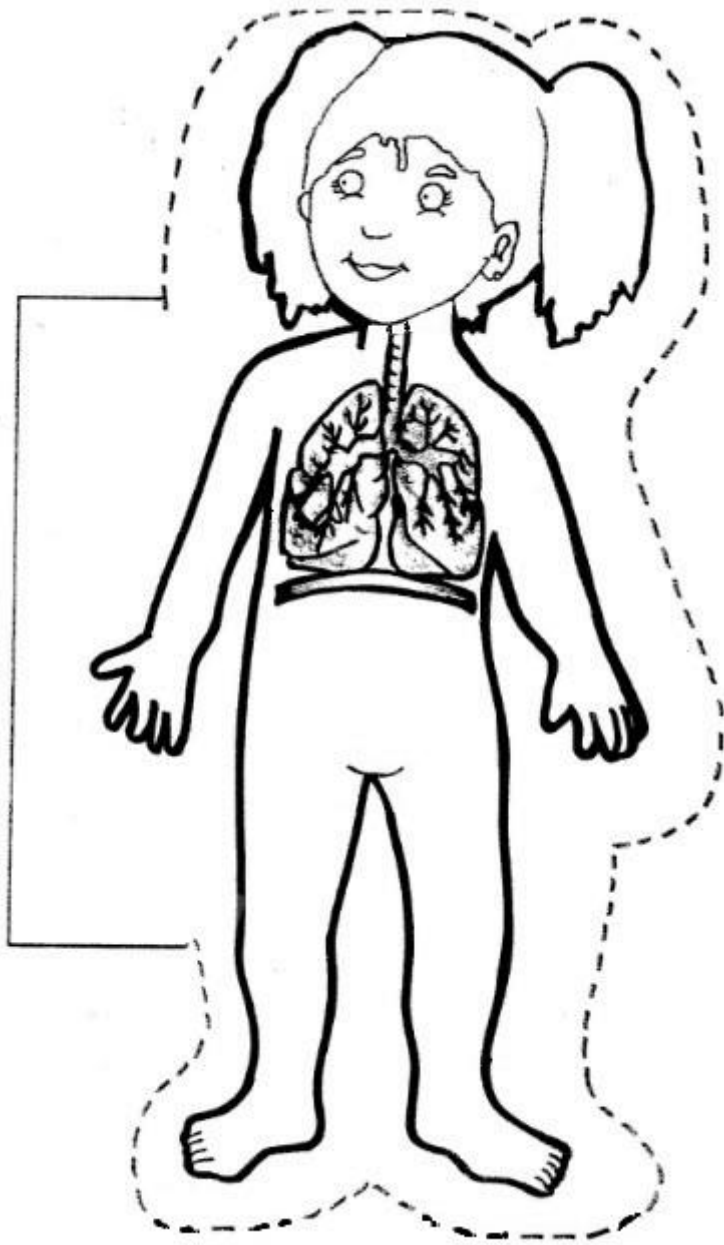

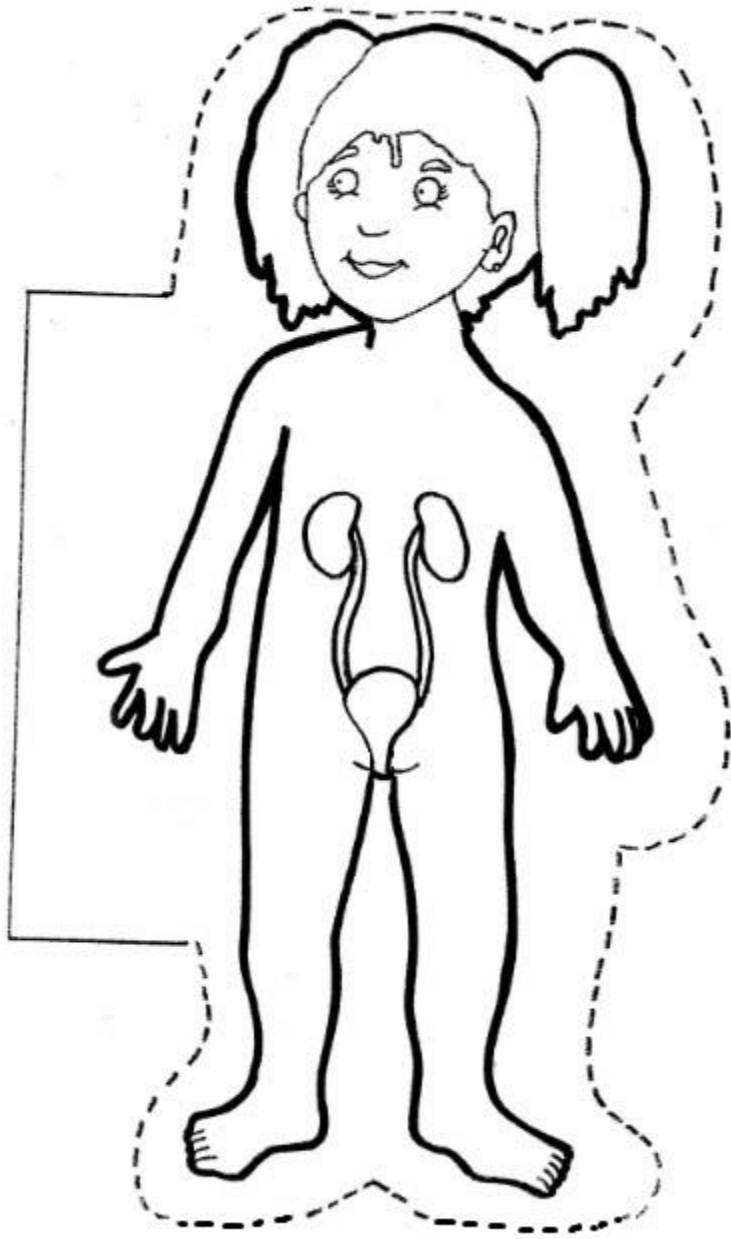

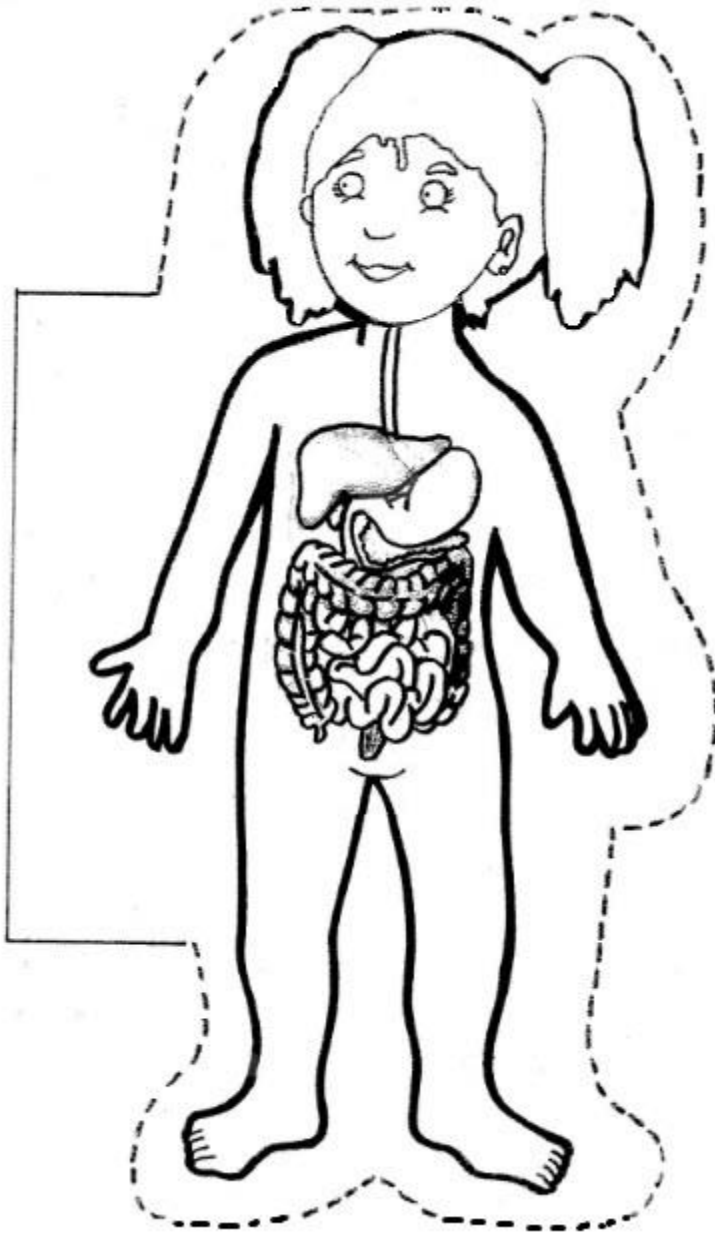

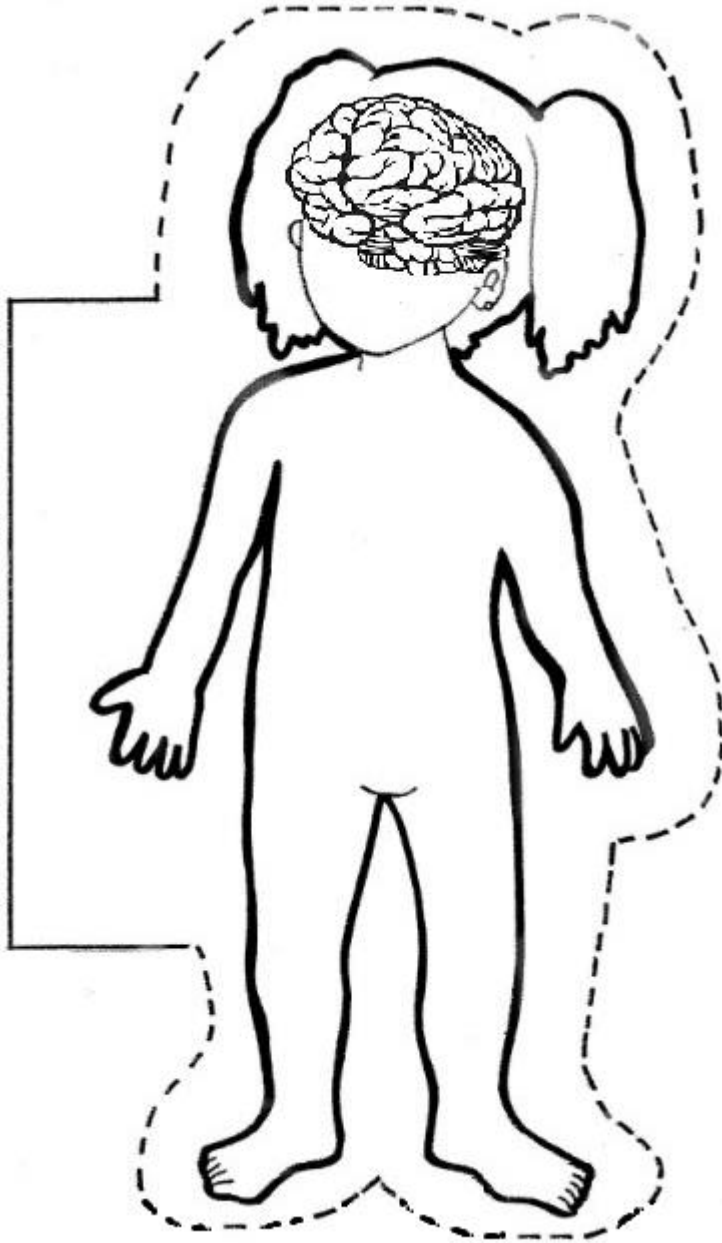

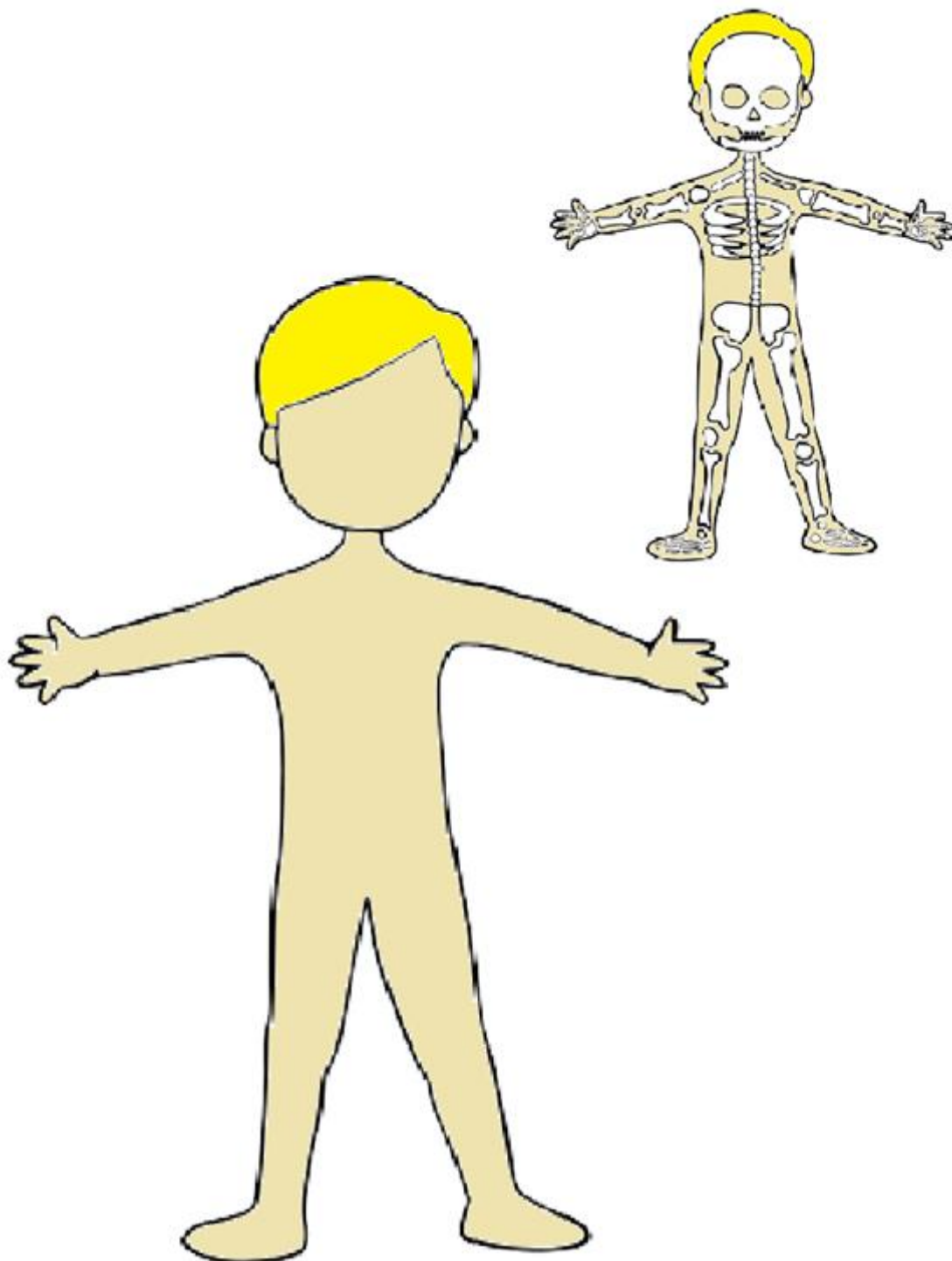

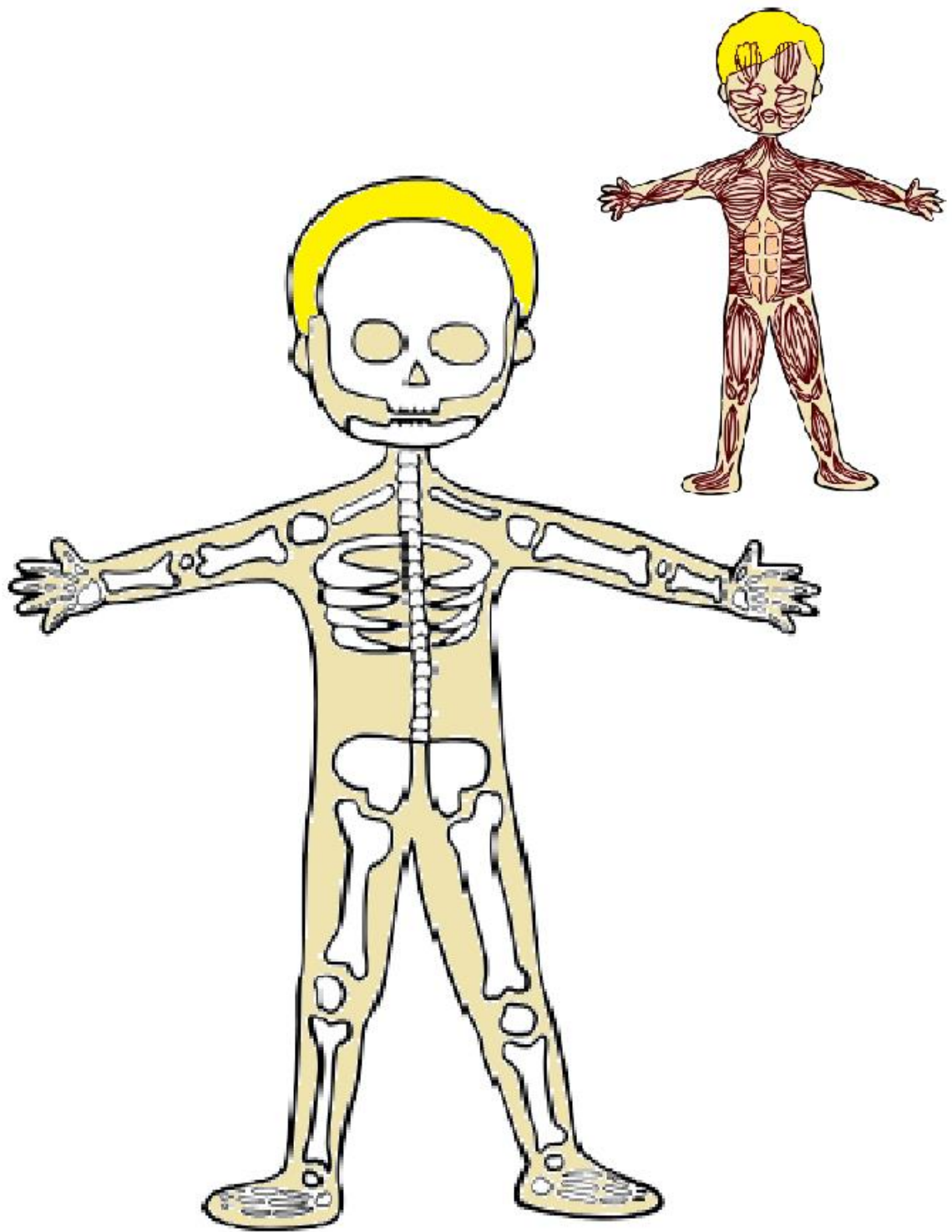

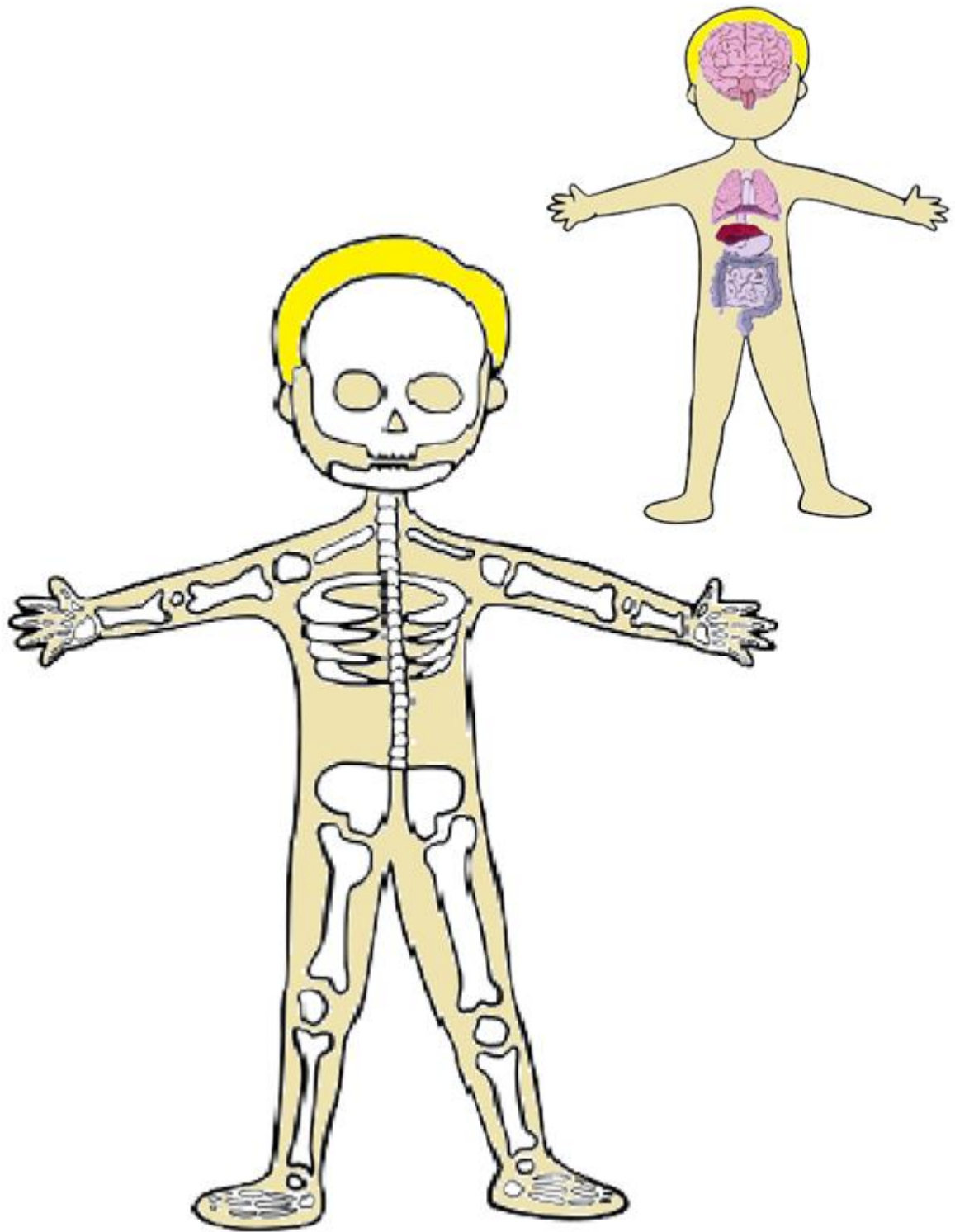

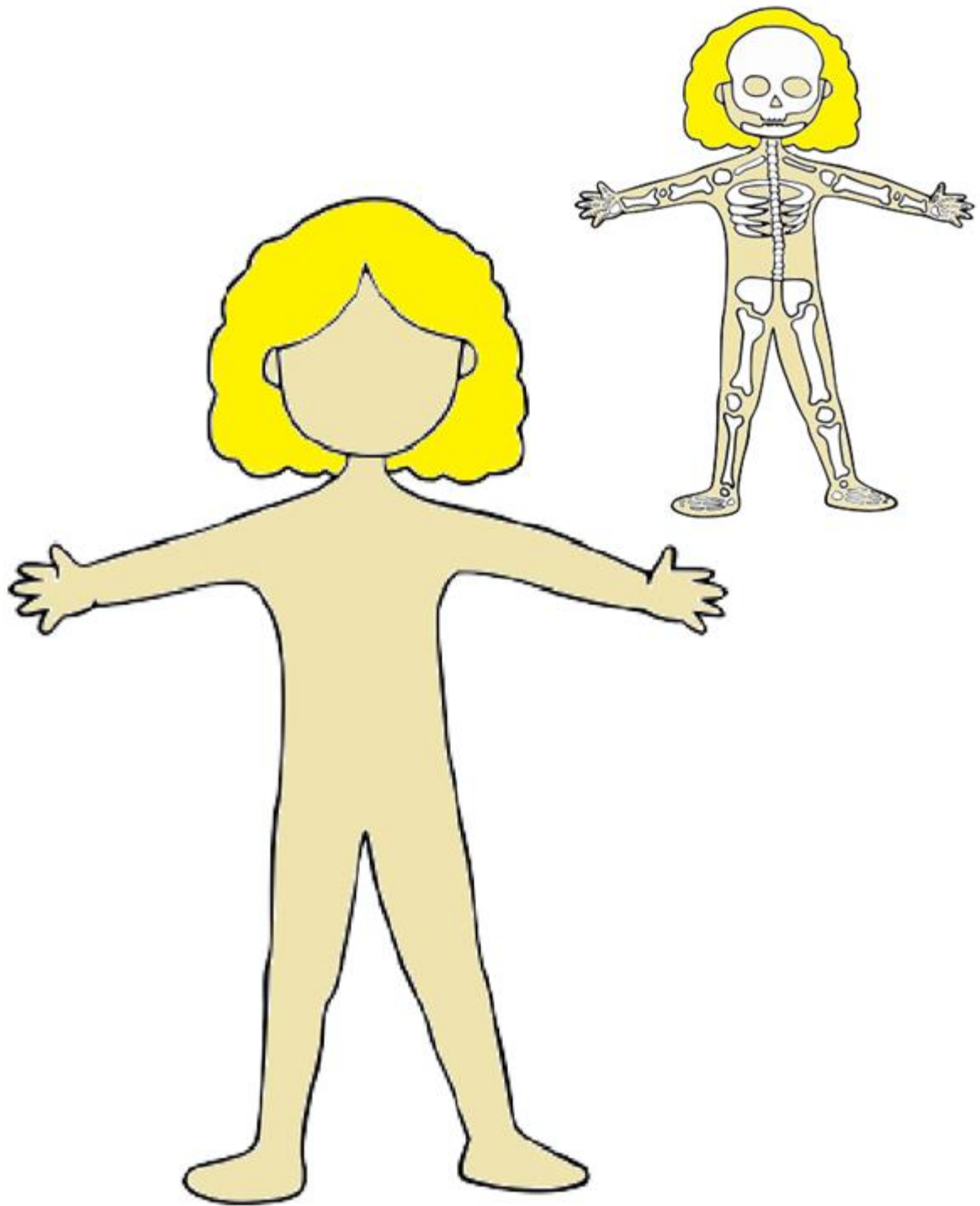

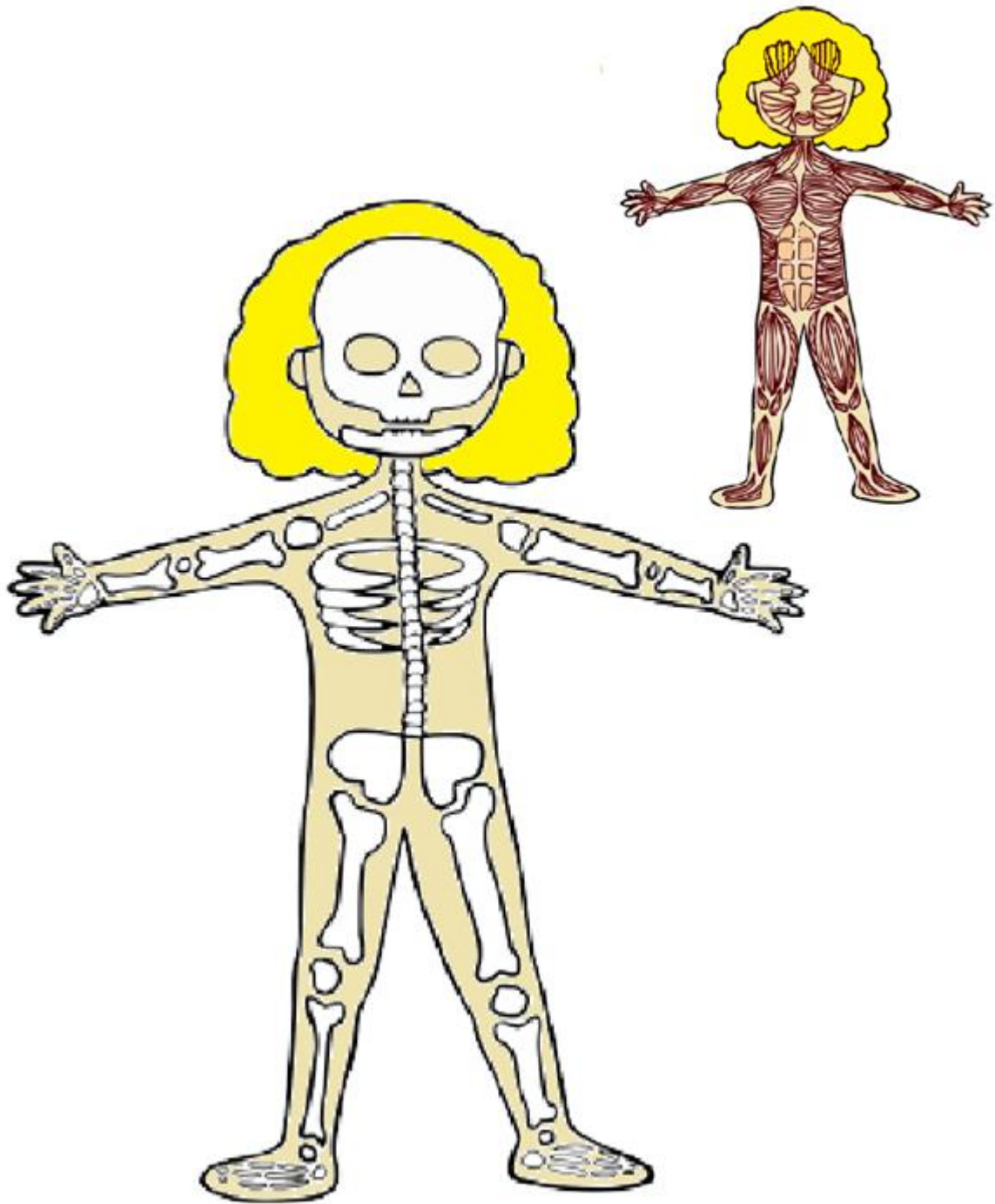
Příloha č. 17 – upraveno podle – "My Body Systems Science Booklet." Totschooling - Toddler, Preschool, Kindergarten Educational Printables, 25 Oct. 2016, Dostupné z: www.totschooling.net/2016/10/my-body-systems-science-booklet.html.

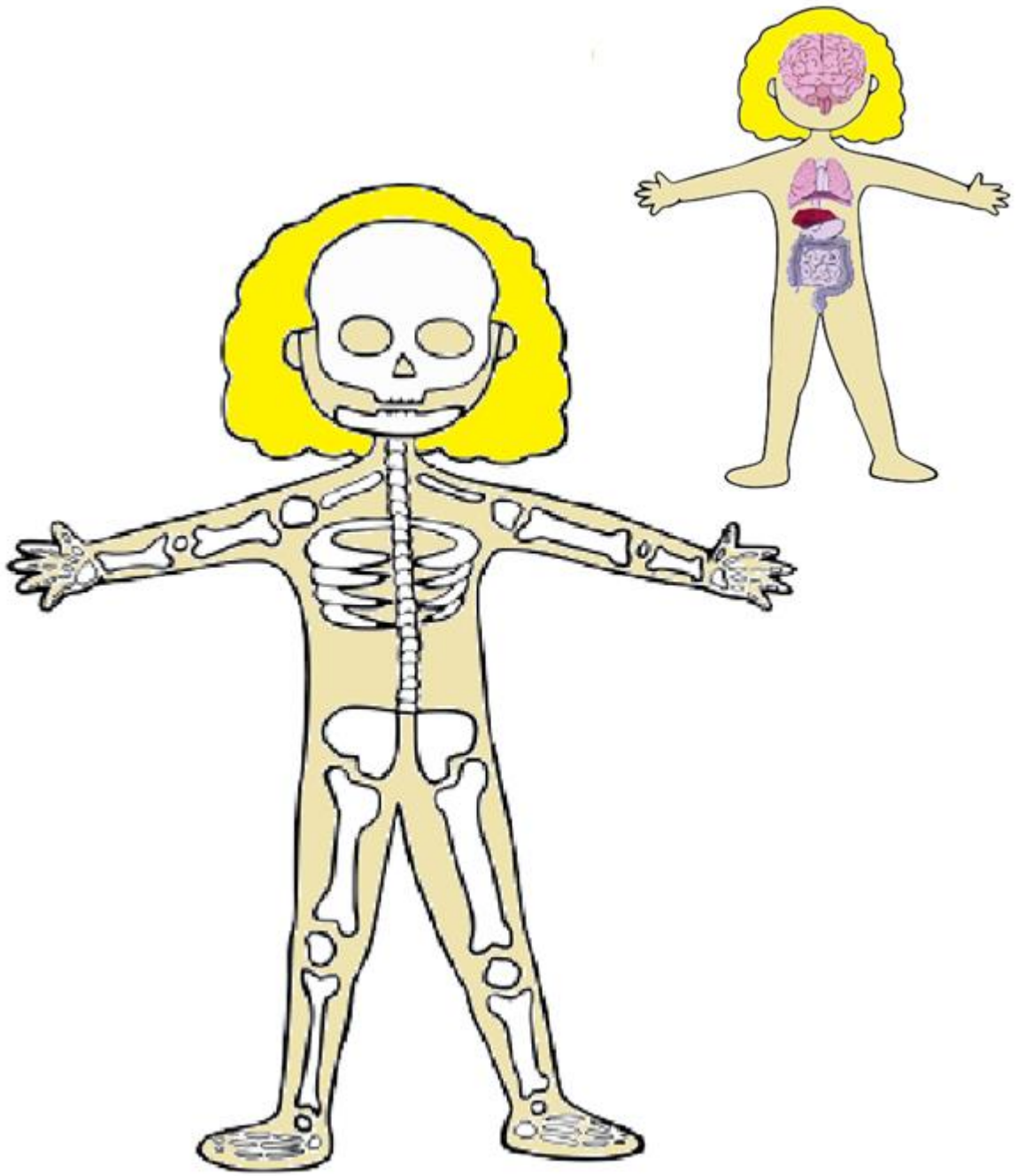

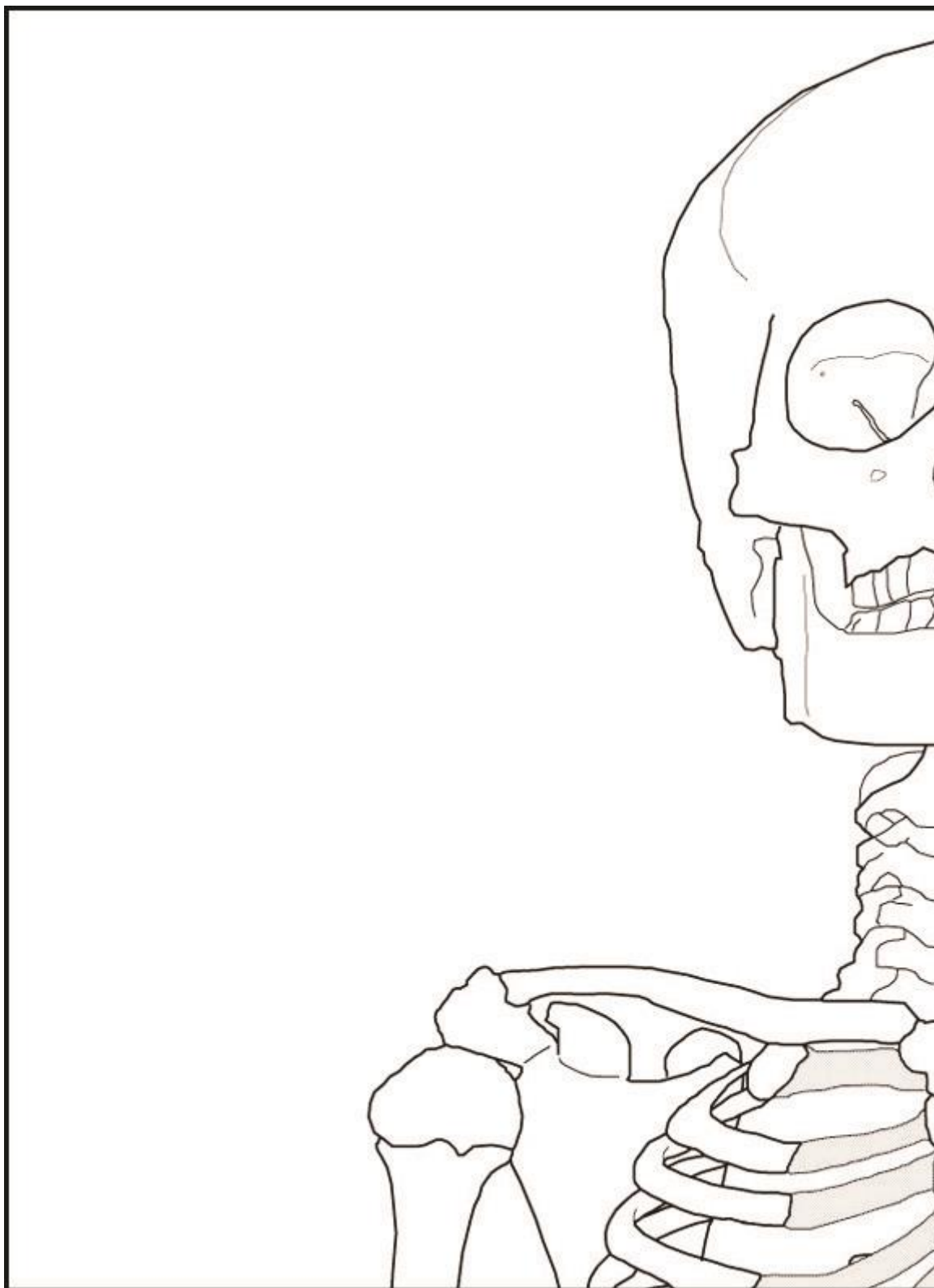

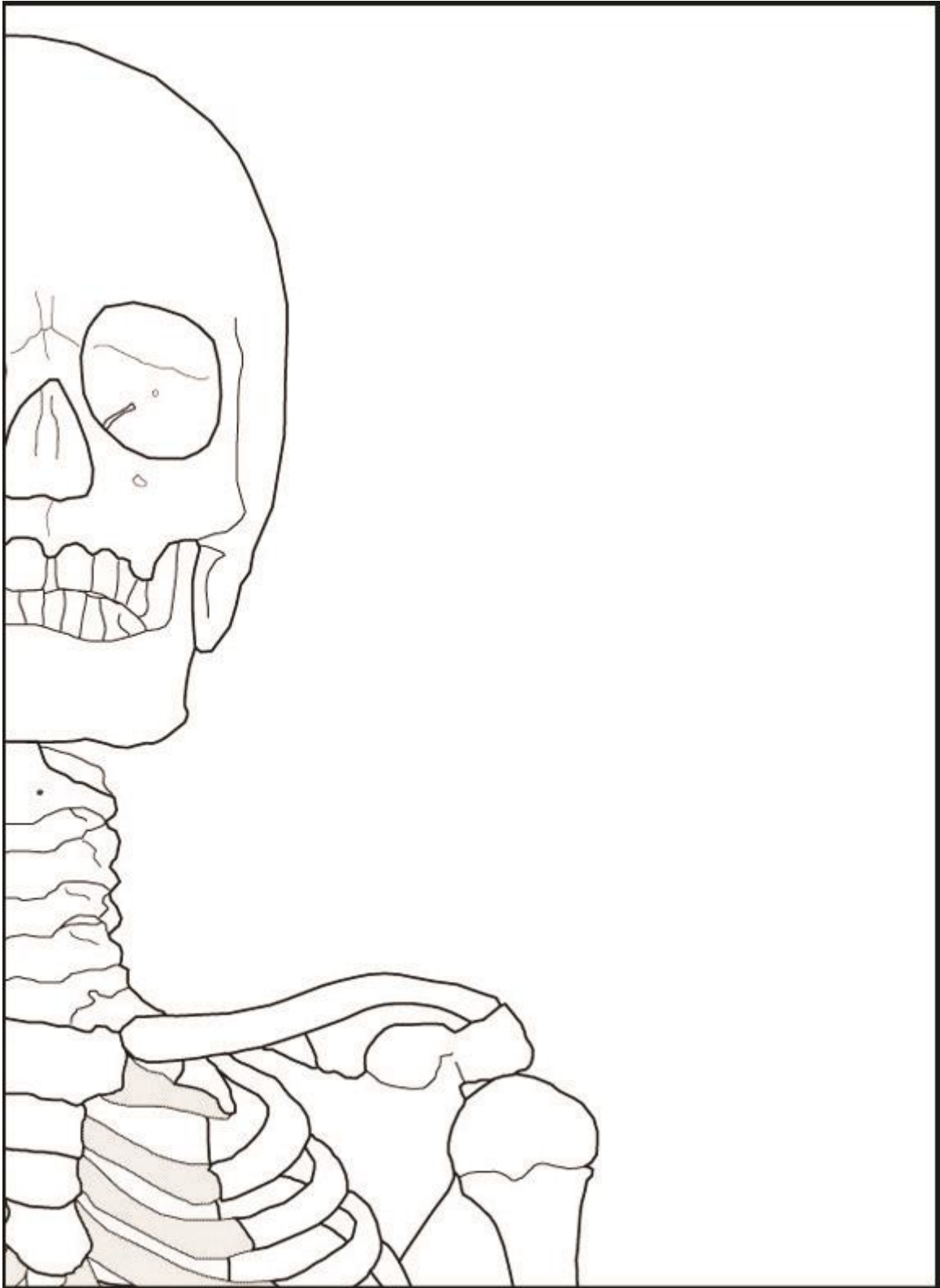

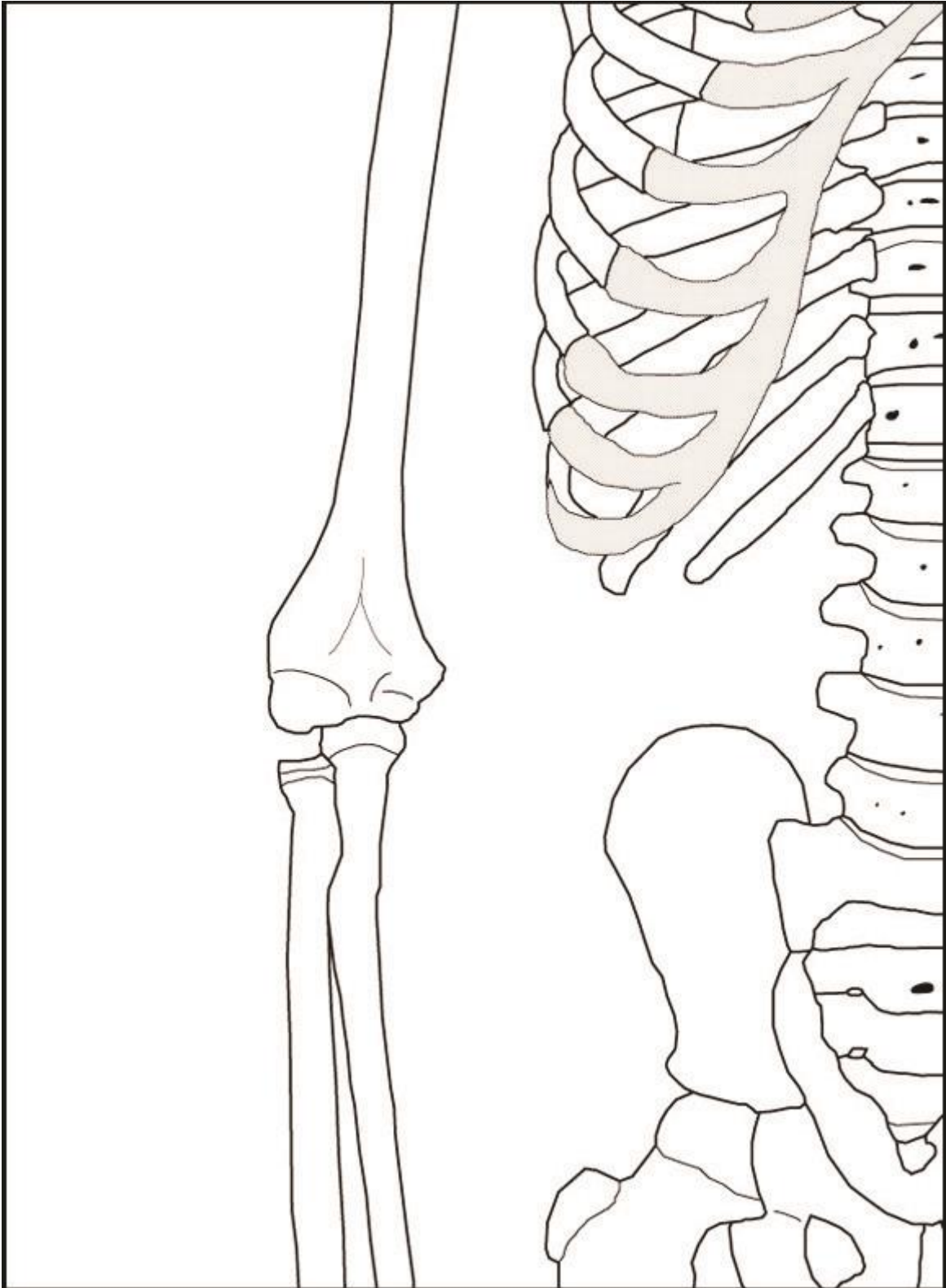

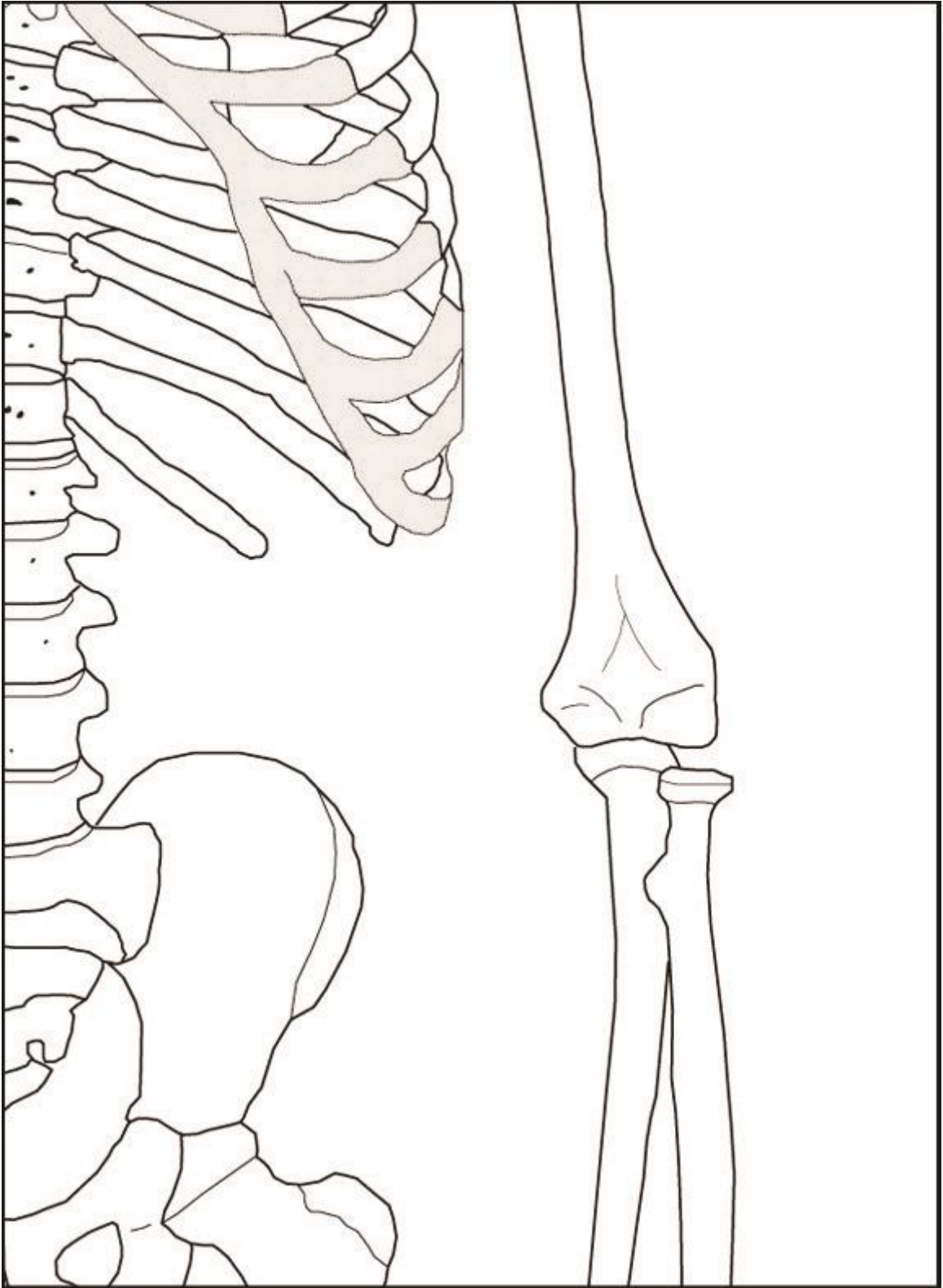

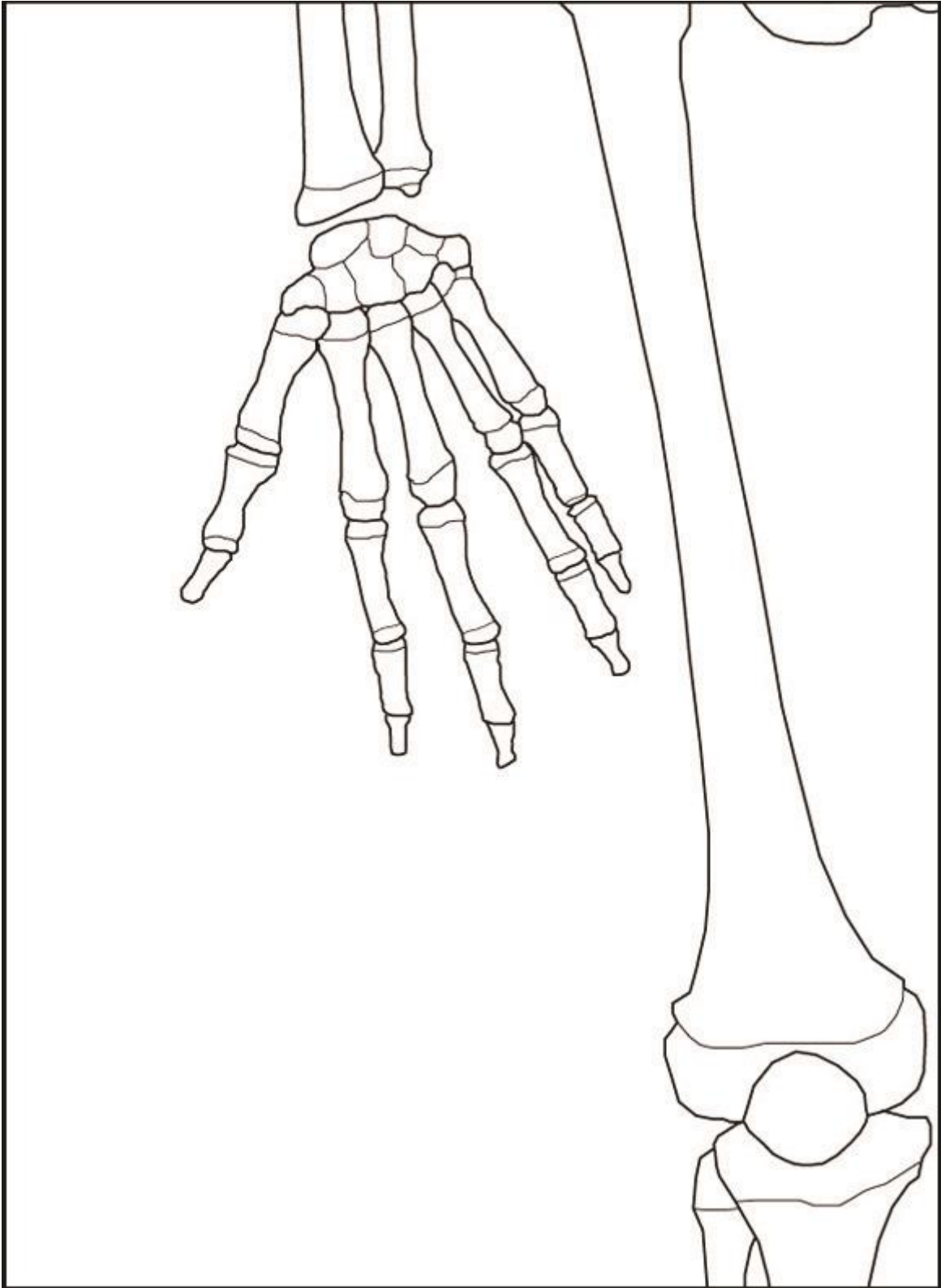
Příloha č. 18 – převzato z – "Resources | eSkeletons." 3 July 2020, Dostupné z:
eskeletons.org/resources?fbclid=IwAR00RUJwZx7plkOpKpLAzVBpaxZ4qQeNc-tUFs7HaWFQYZaNvOG-ruPccbE.

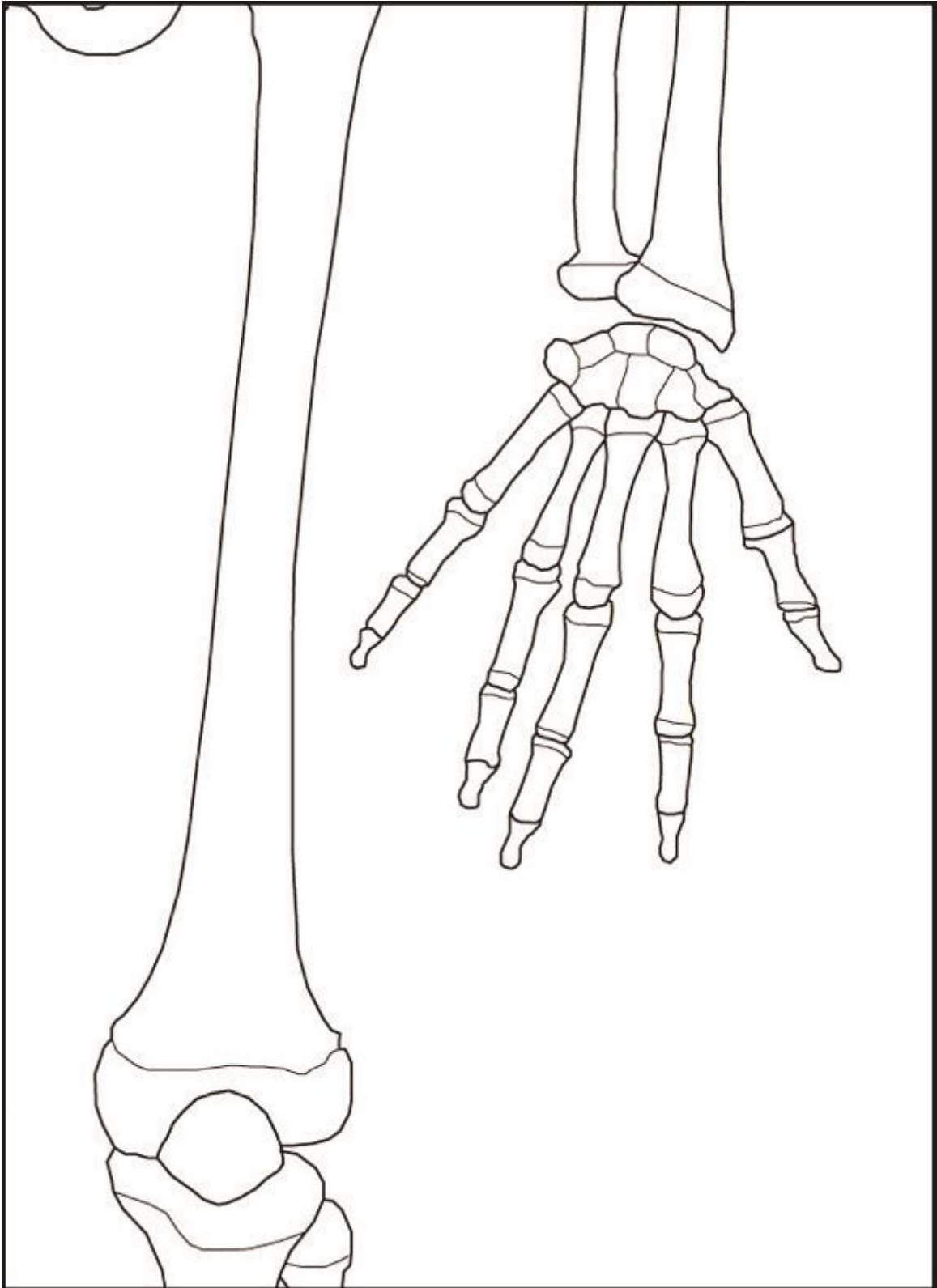

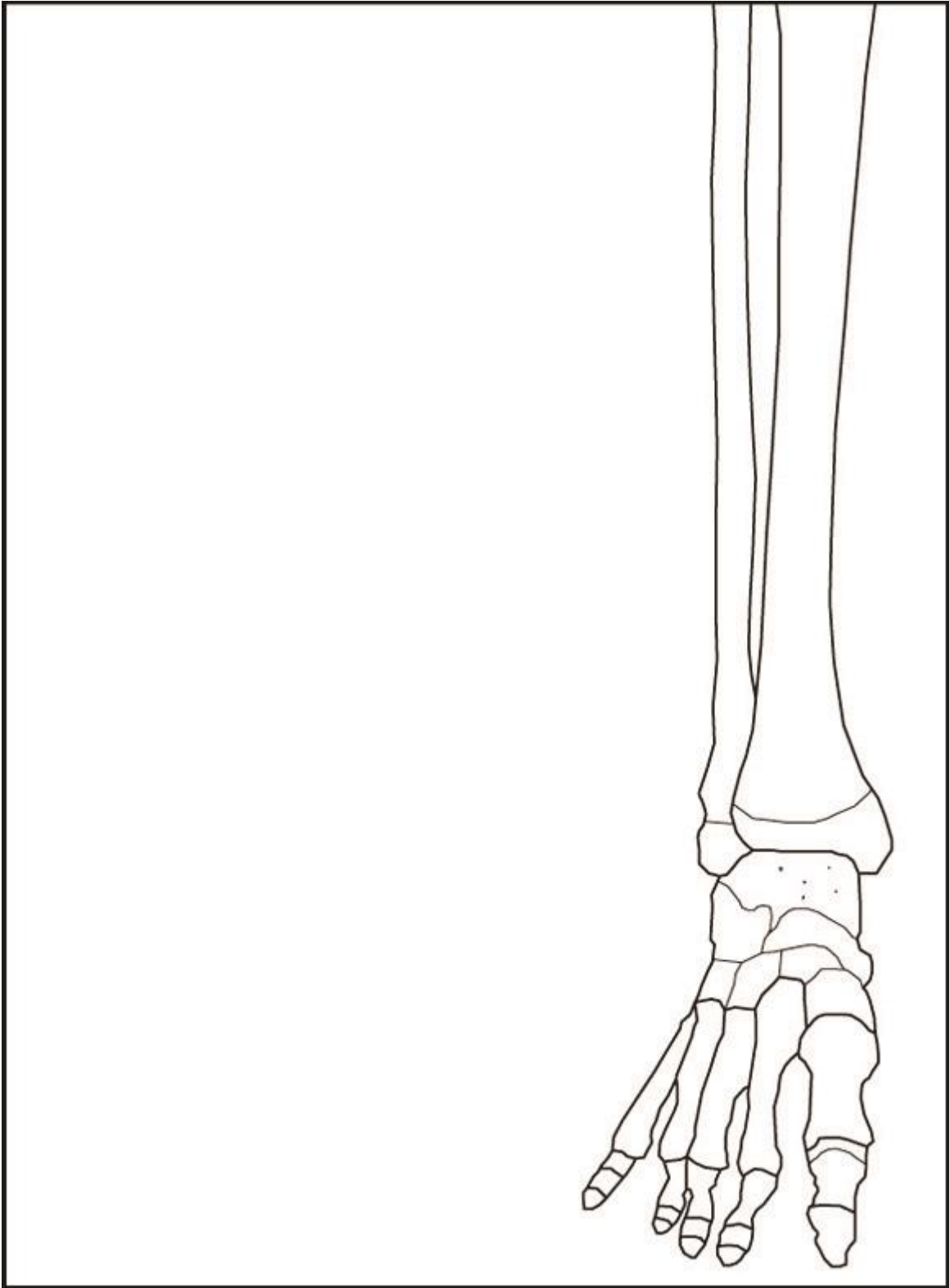

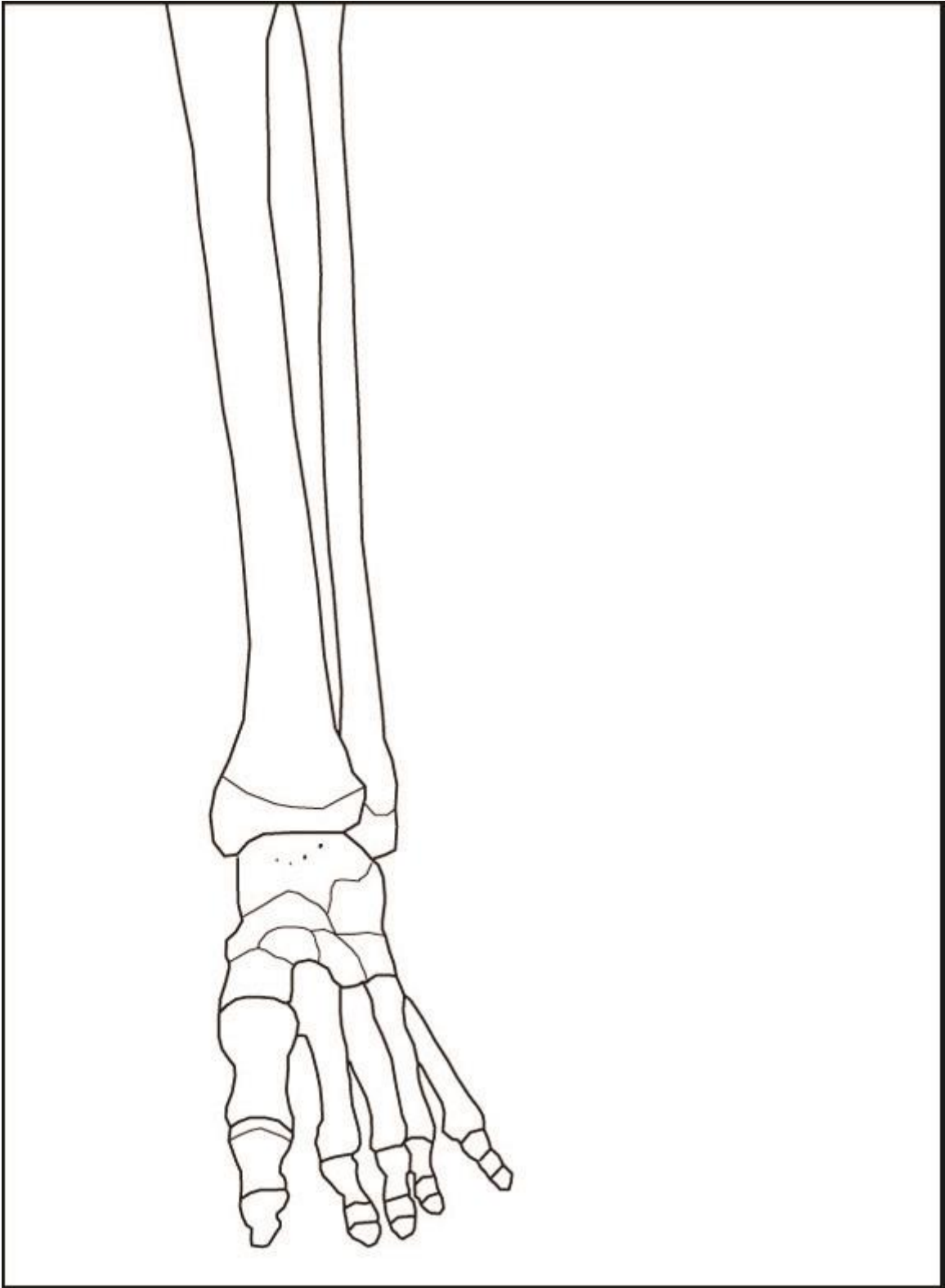

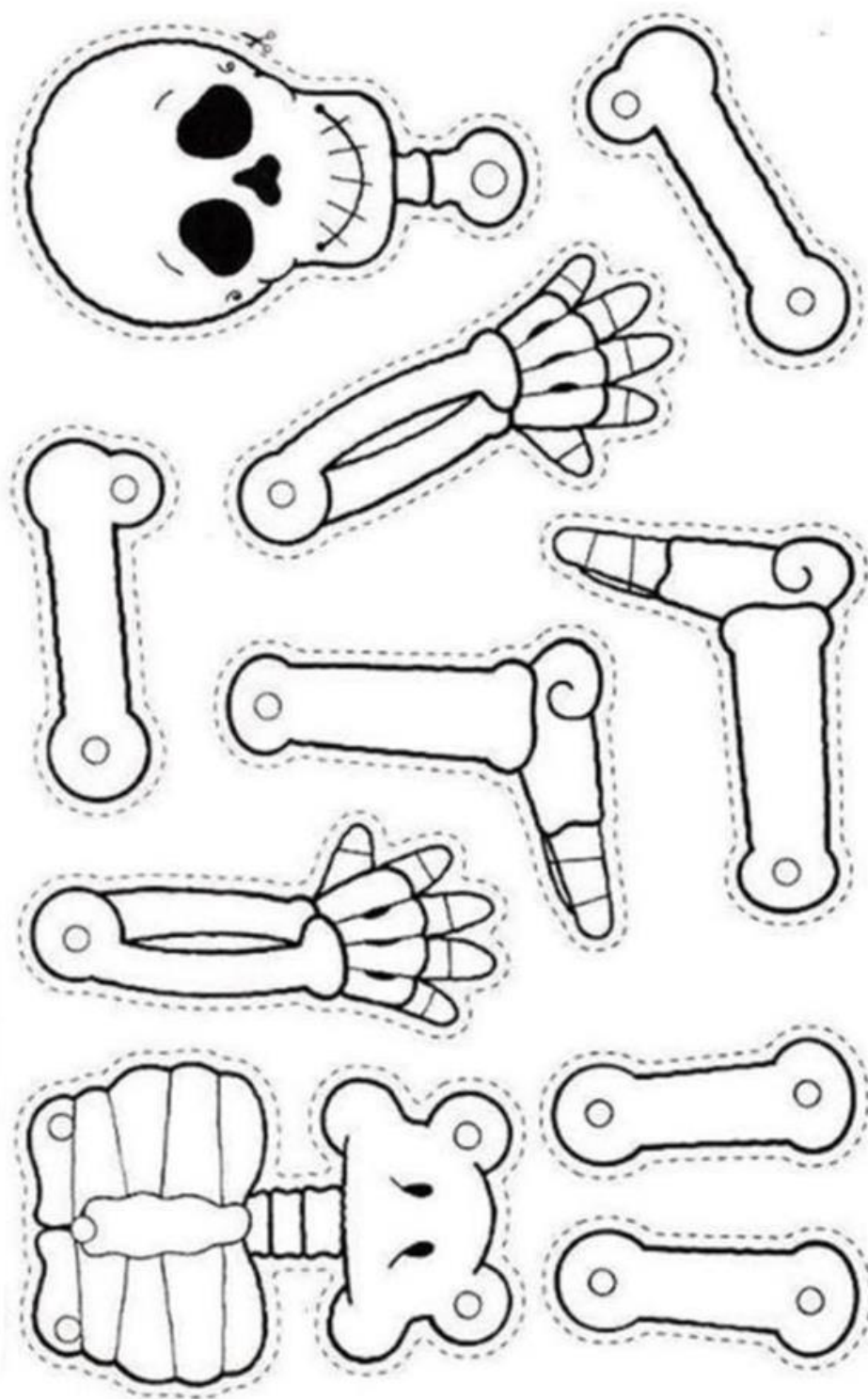

Příloha č. 19 – převzato z – "esqueleto_montar_atividade_5_ano_corpo_humano_t - Atividades para Educação Infantil." Atividades para Educação Infantil, 3 July 2020, Disponível em: www.atividadeseducacaoinfantil.com.br/ciencias/projeto-corpo-humano/attachment/esqueleto_montar_atividade_5_ano_corpo_humano_t.

Příloha č. 20 – upraveno podle – "X is for X-Ray – Super God, Not Super Mom." Super God, Not Super Mom, 27 July 2018, Dostupné z: supergodnotsupermom.com/x-is-for-x-ray.

DIAGNÓZA

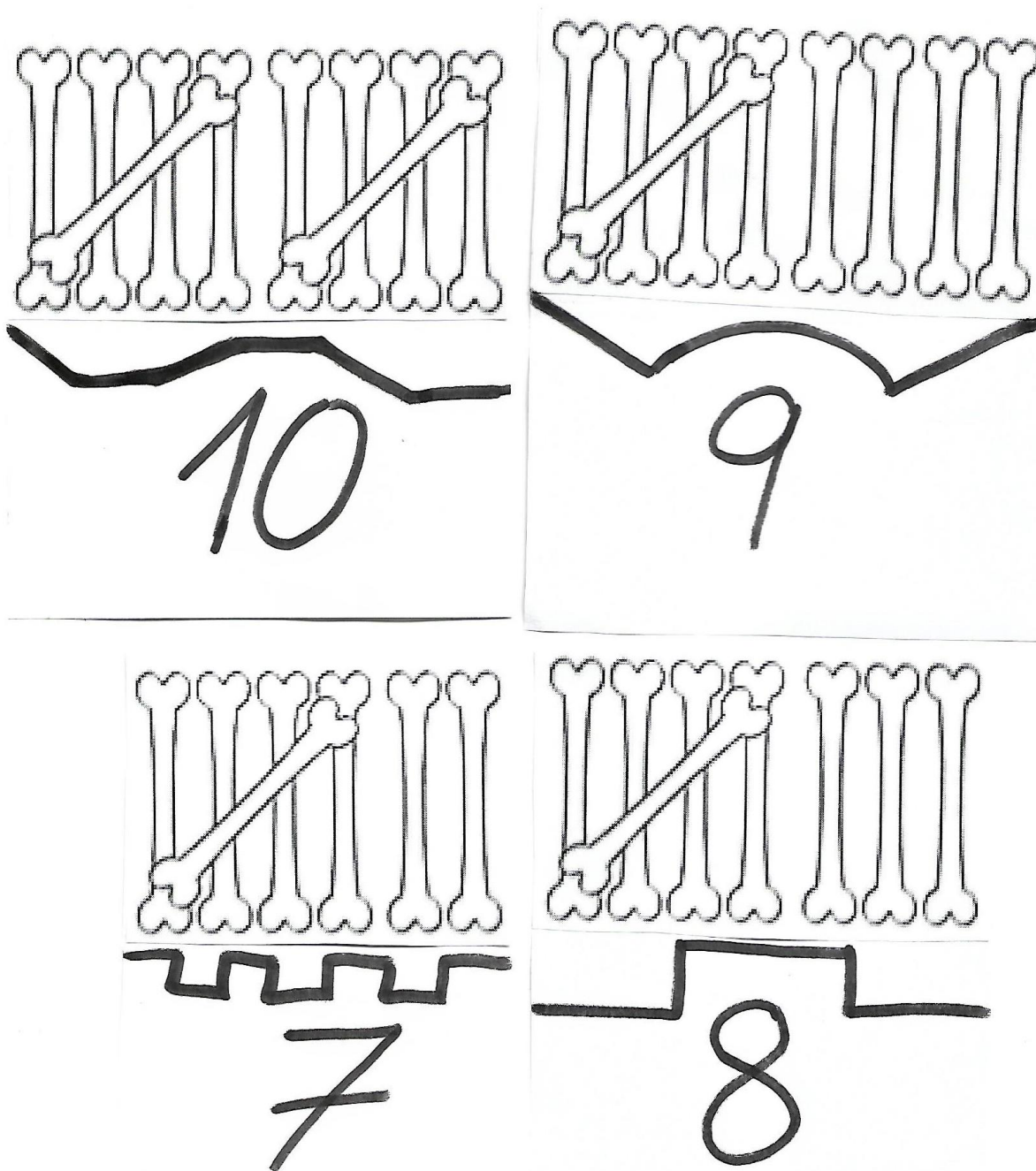
A B C D E F G

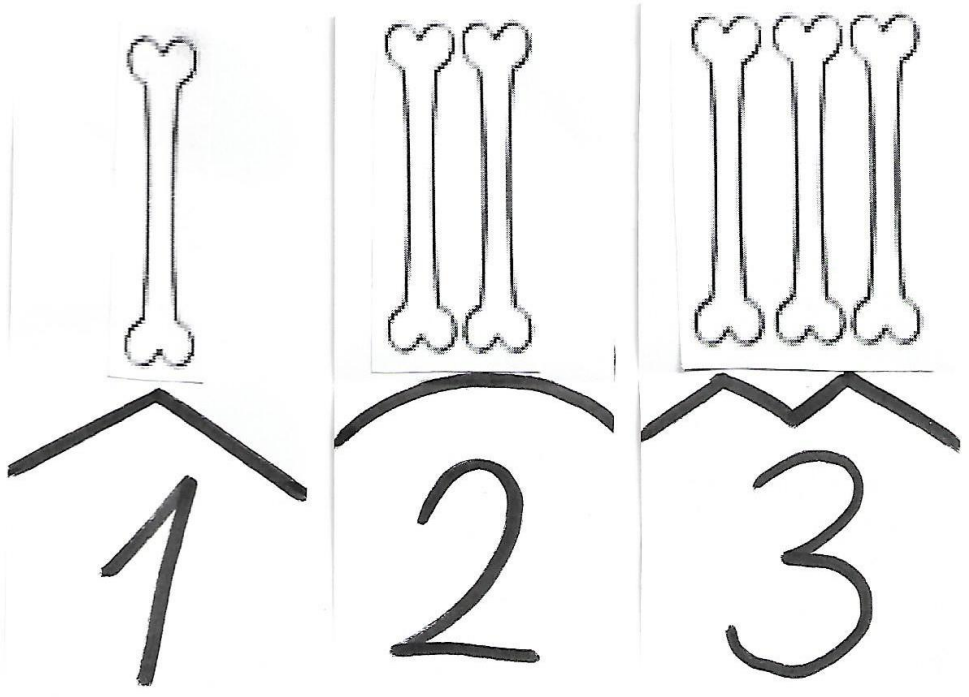
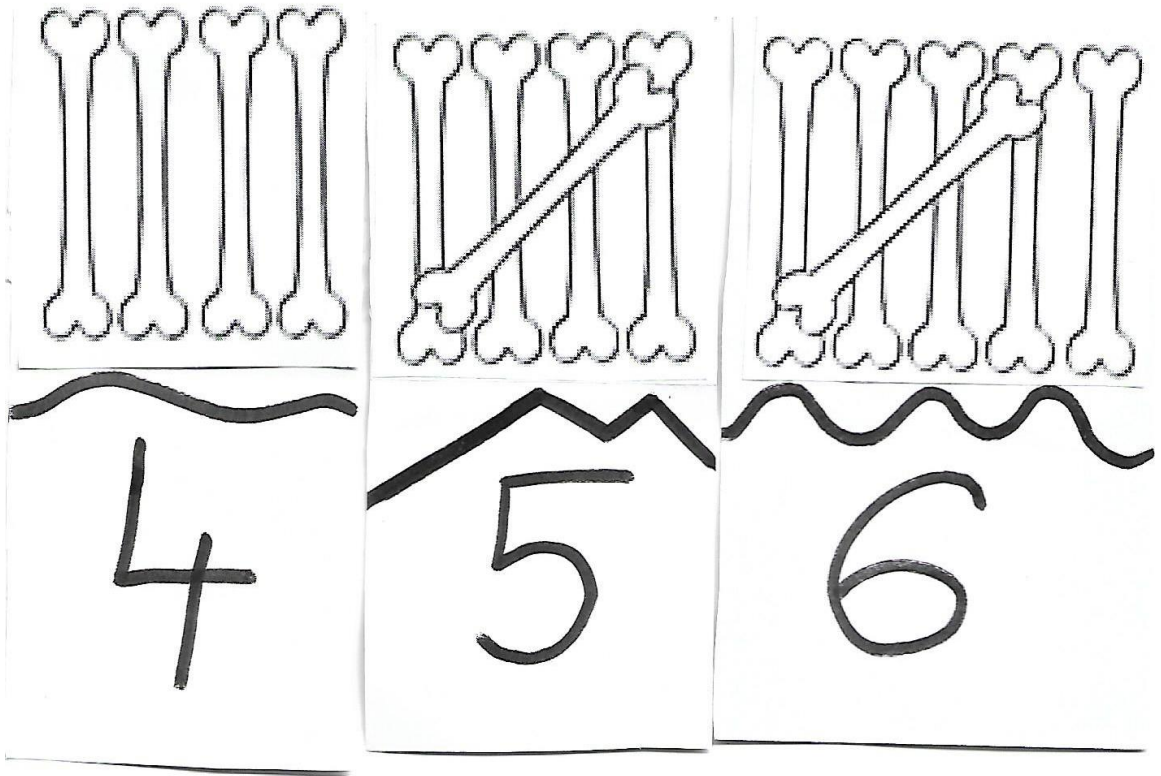
H I J K L M

N O P Q R S T

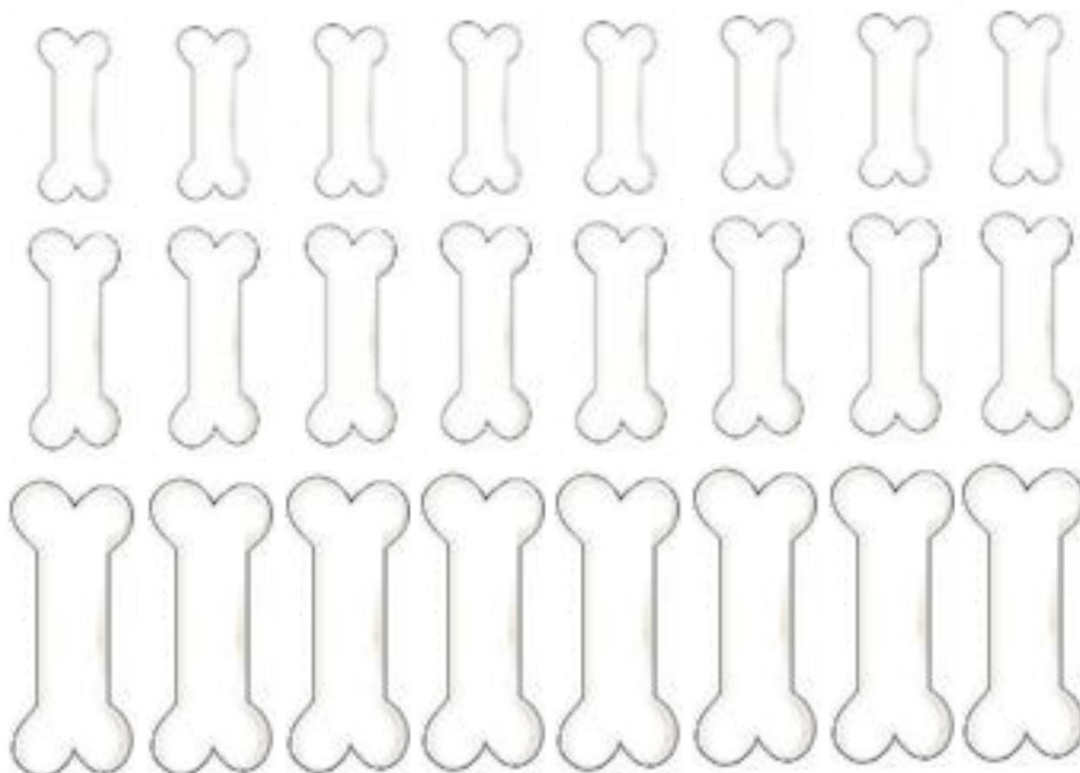
U V W X Y Z

Příloha č. 21 – upraveno podle – "Free Skeleton Printables and Montessori-Inspired Skeleton Activities." Living Montessori Now, 17 Oct. 2015, Dostupné z: livingmontessorinow.com/free-skeleton-printables-and-montessori-inspired-skeleton-activities.

Příloha č. 22 – upraveno podle – "Got Milk Bones Freebie." 3 July 2020, Dostupné z:
learningandteachingwithpreschoolers.blogspot.com/2013/03/got-milk-bones-freebie.html.

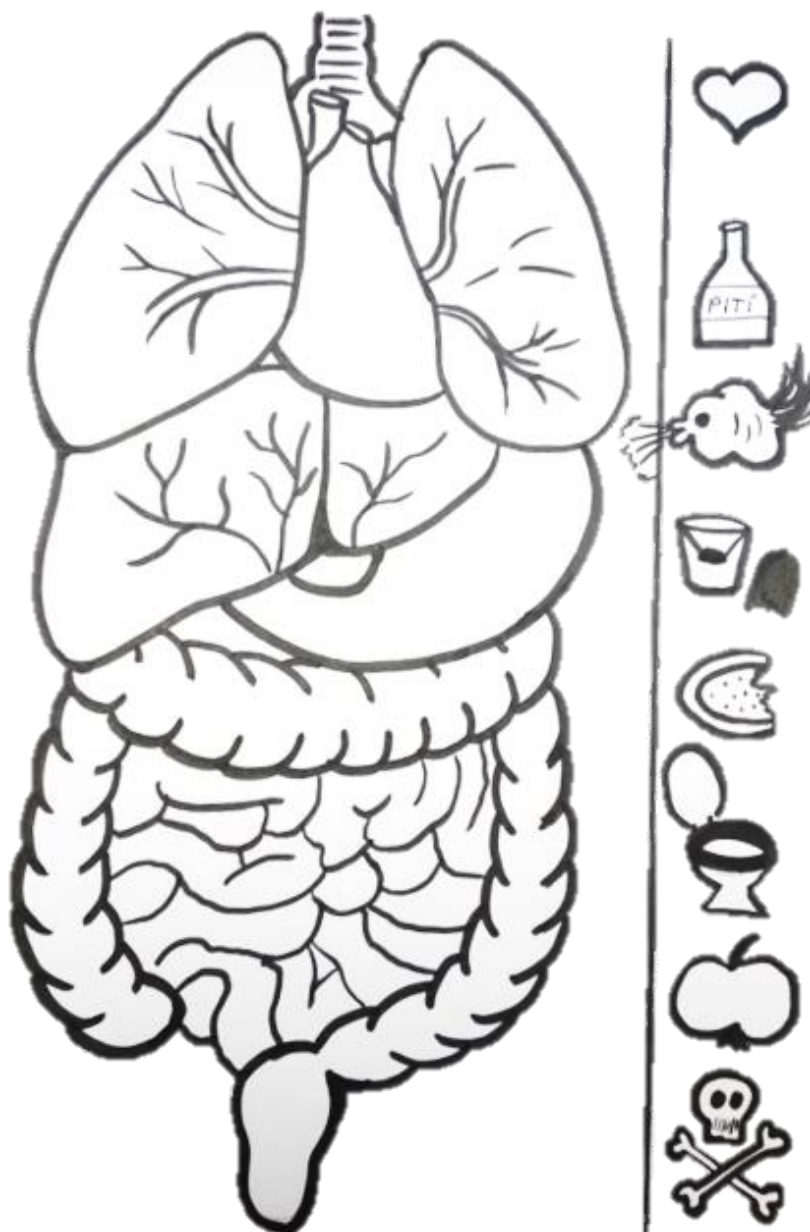

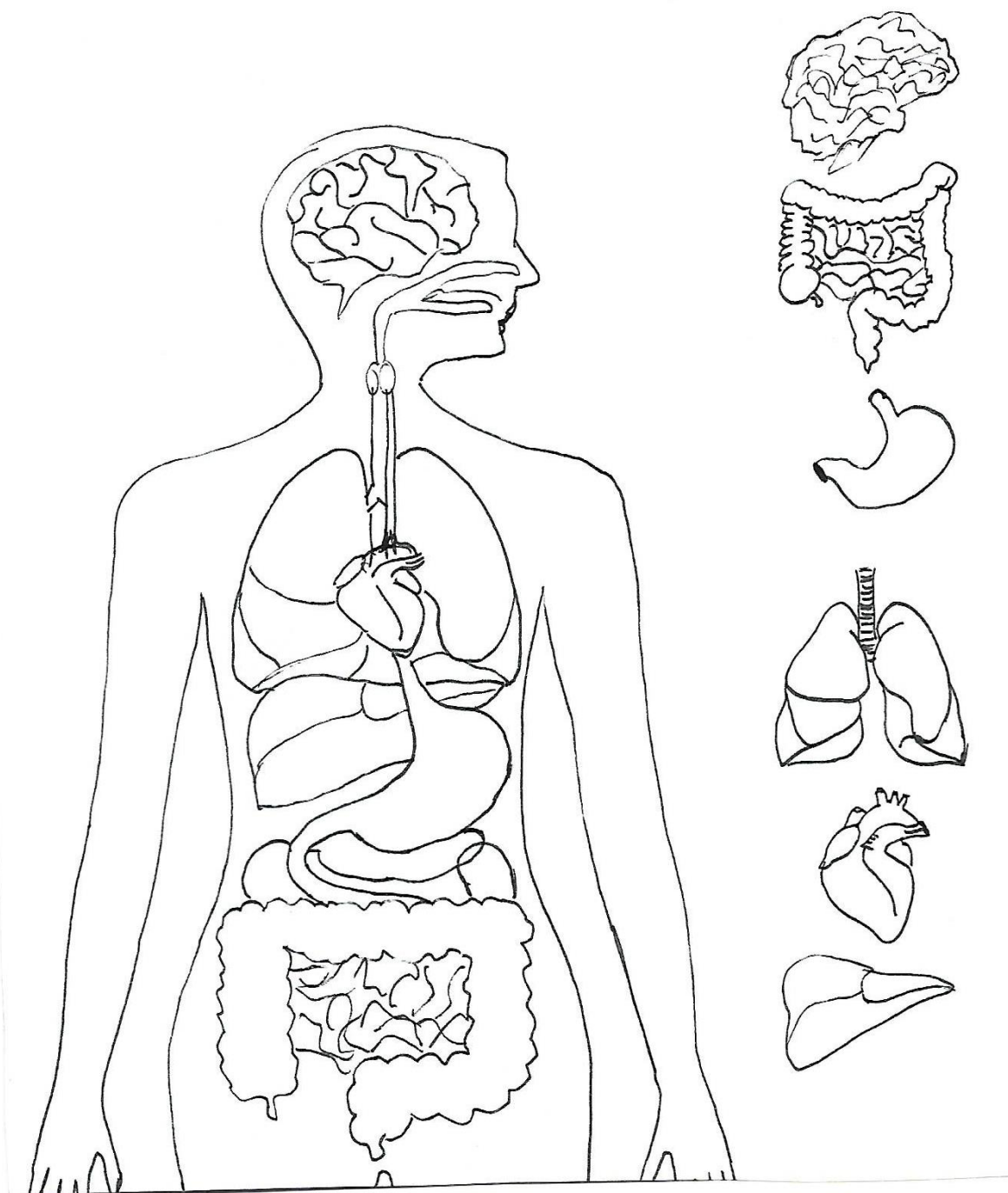
	
	
	

Příloha č. 23 – upraveno podle – "LOGOPEDICKÉ A KOMUNIKAČNÍ KARTIČKY." 3

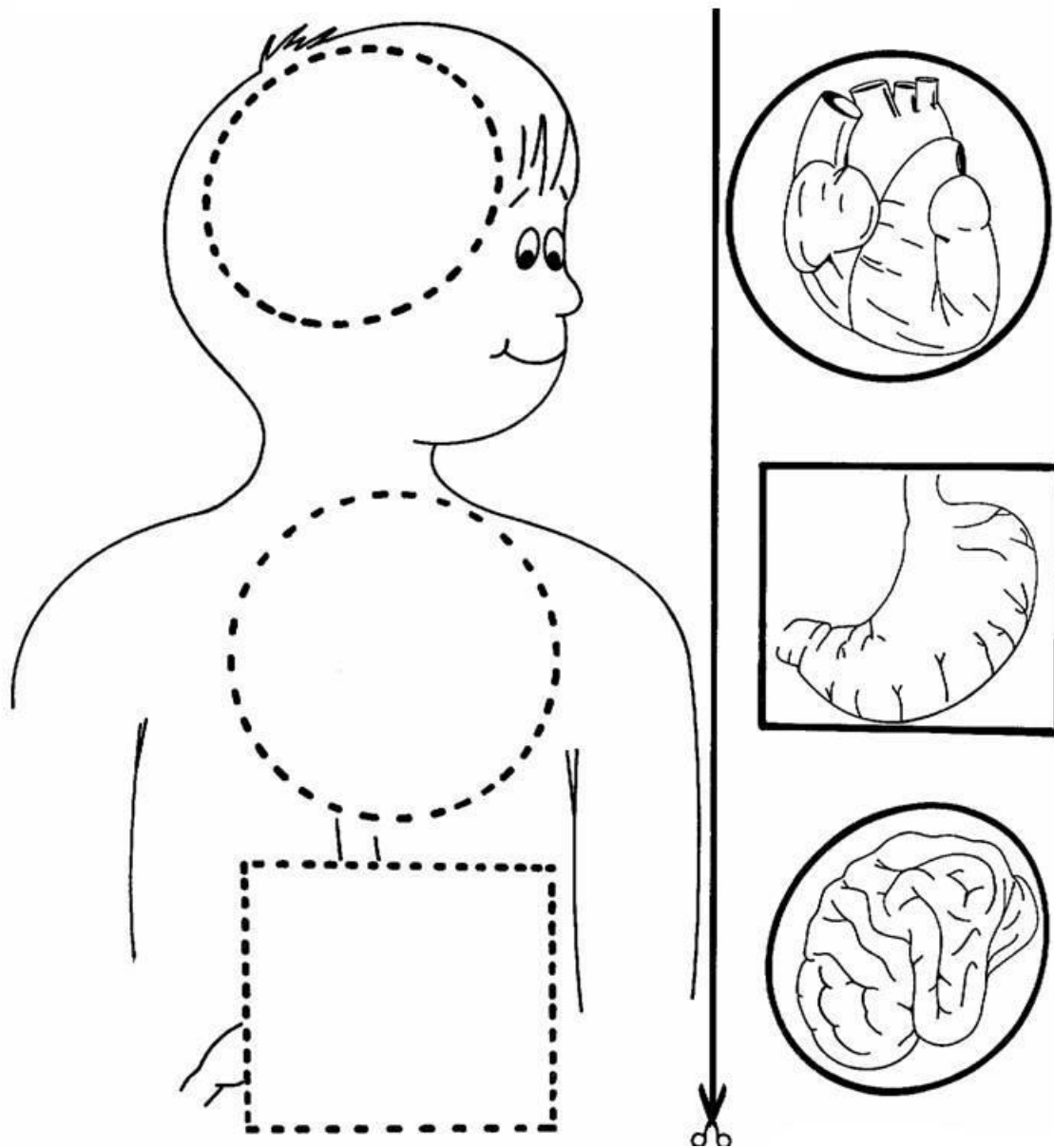
July 2020, Dostupné z:

www.facebook.com/groups/malovanepokojicky/permalink/1973640189329698.

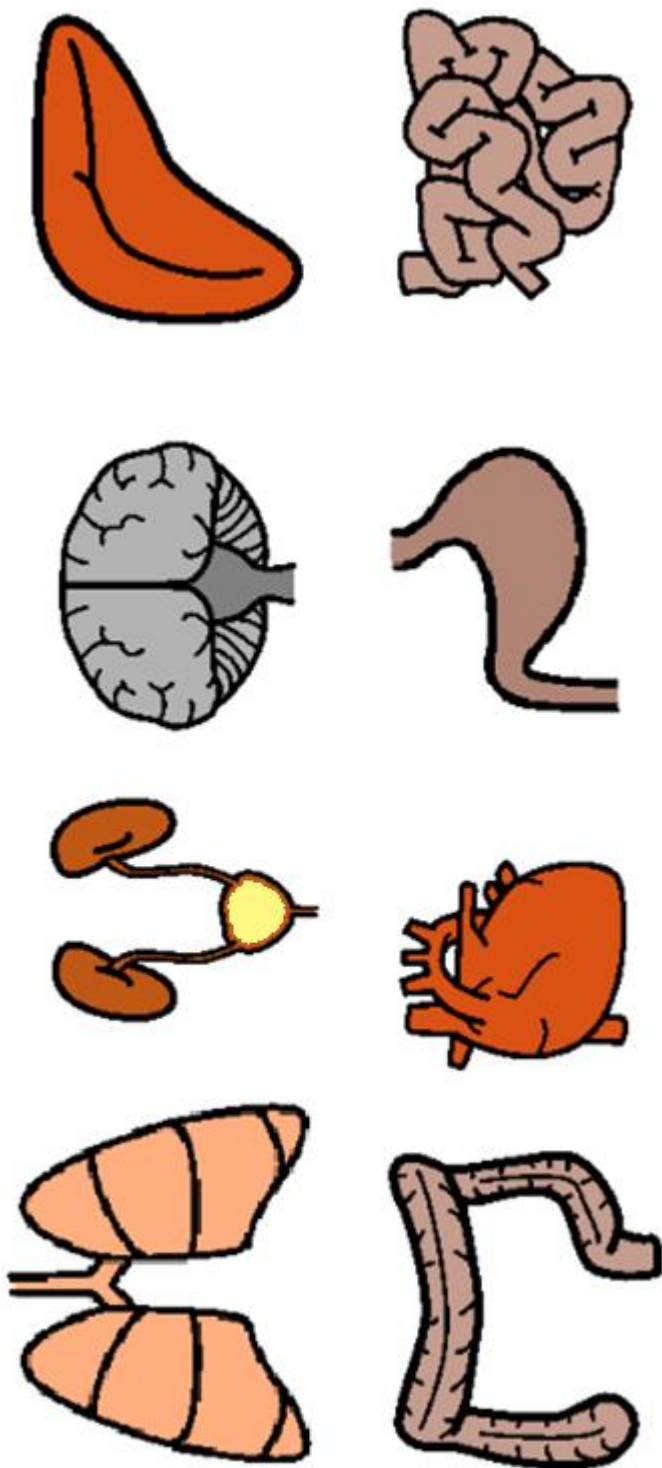

Příloha č. 25 – převzato z – "Vüçudumuz." 2 June 2020, Dostupné z:
etkinlikdunyasi.blogspot.com/2009/04/vucudumuz.html.

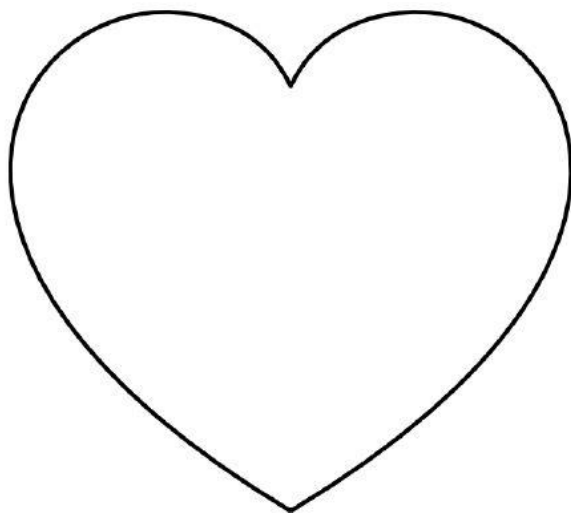

Příloha č. 26 – upraveno podle – "Lidské tělo - Wiki." 3 July 2020, Dostupné z:
wiki.rvp.cz/Kabinet/Speci%C3%A1ln%C3%AD_pedagogika/Komunika%C4%8Dn%C3%A
D_tabulky/Lidsk%C3%A9_t%C4%9Blo?highlight=hry+na+d%C4%9Bsk%C3%BD+den.

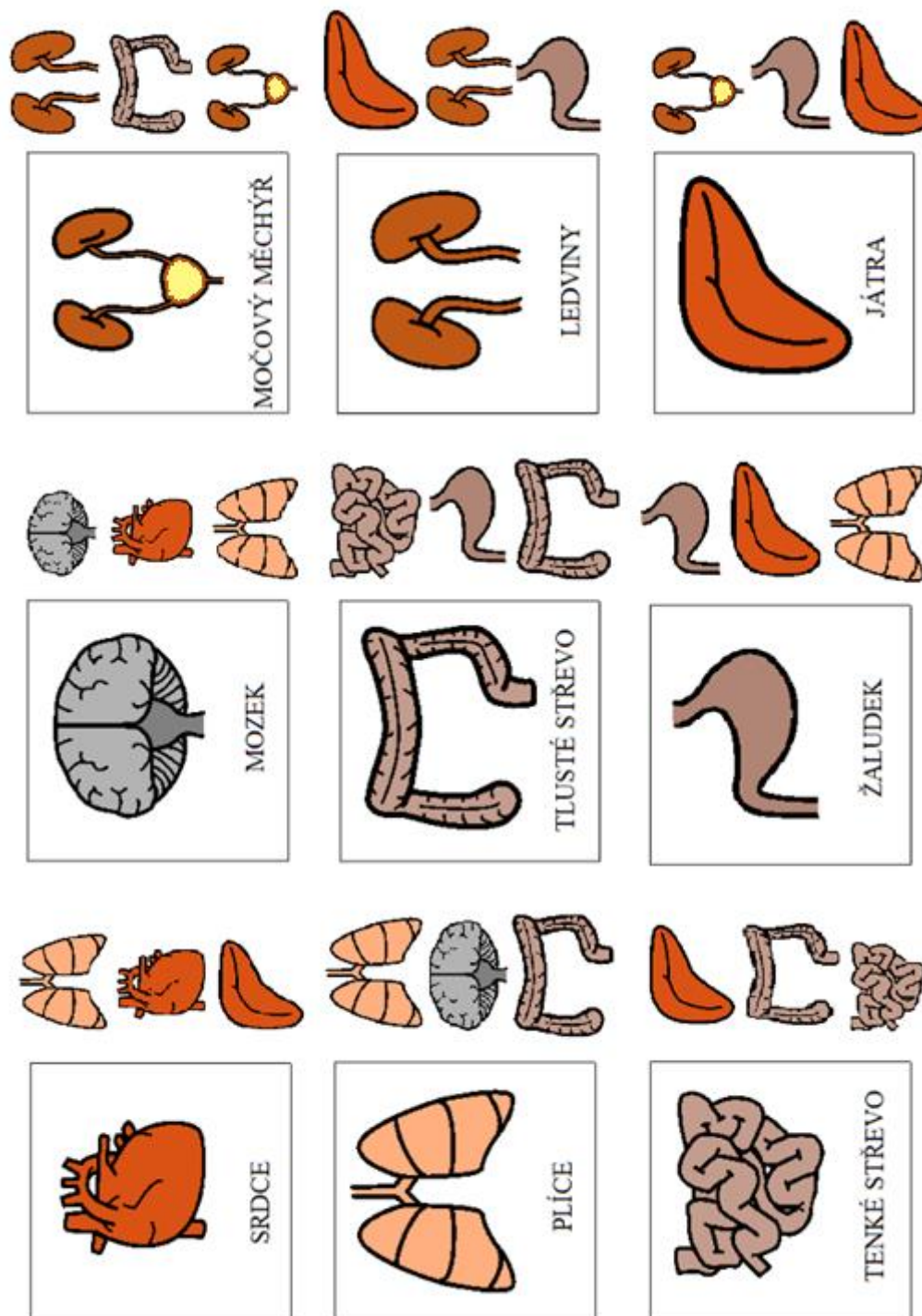

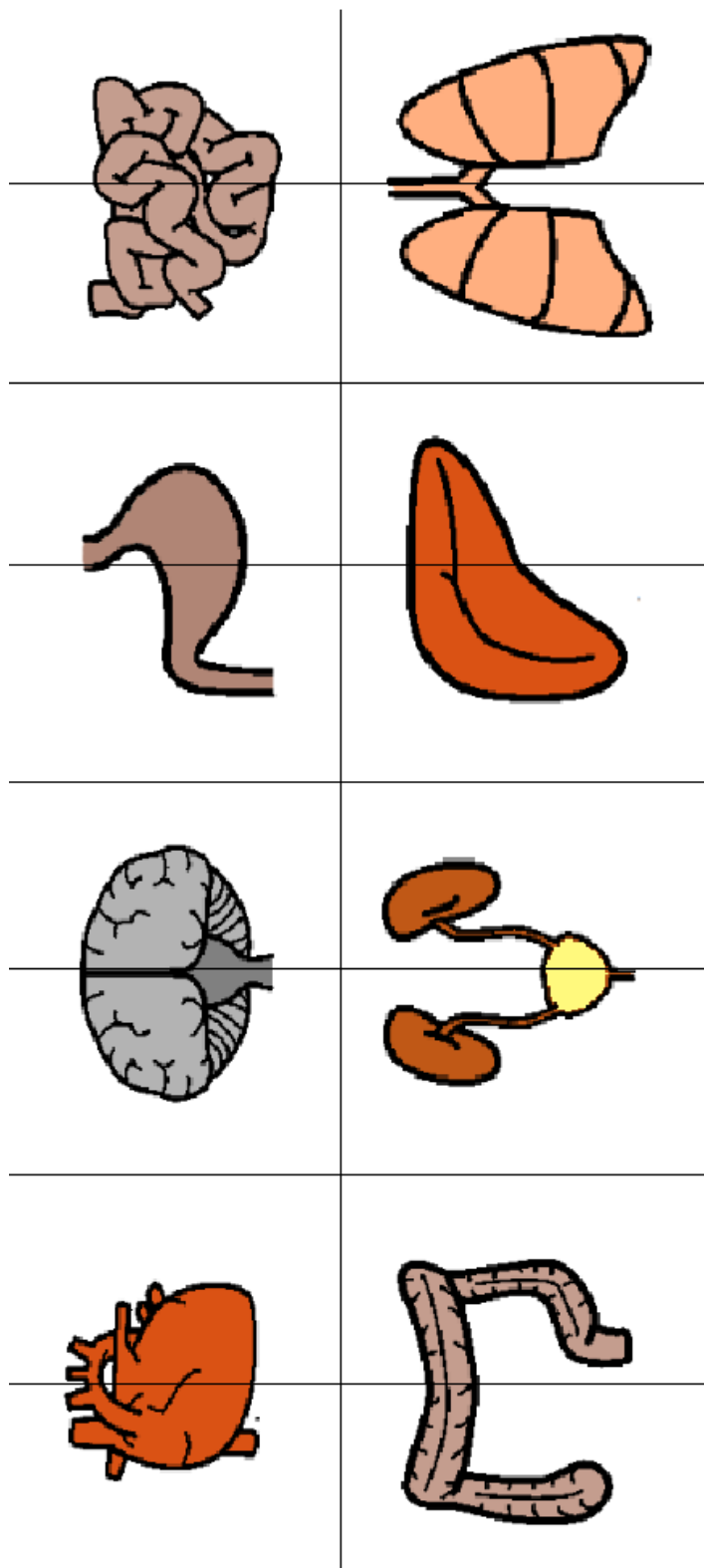
Příloha č. 27 – upraveno podle – "Coloring Page heart." www.edupics.com, 3 July 2020,
Dostupné z: www.edupics.com/coloring-page-heart-i9486.html.

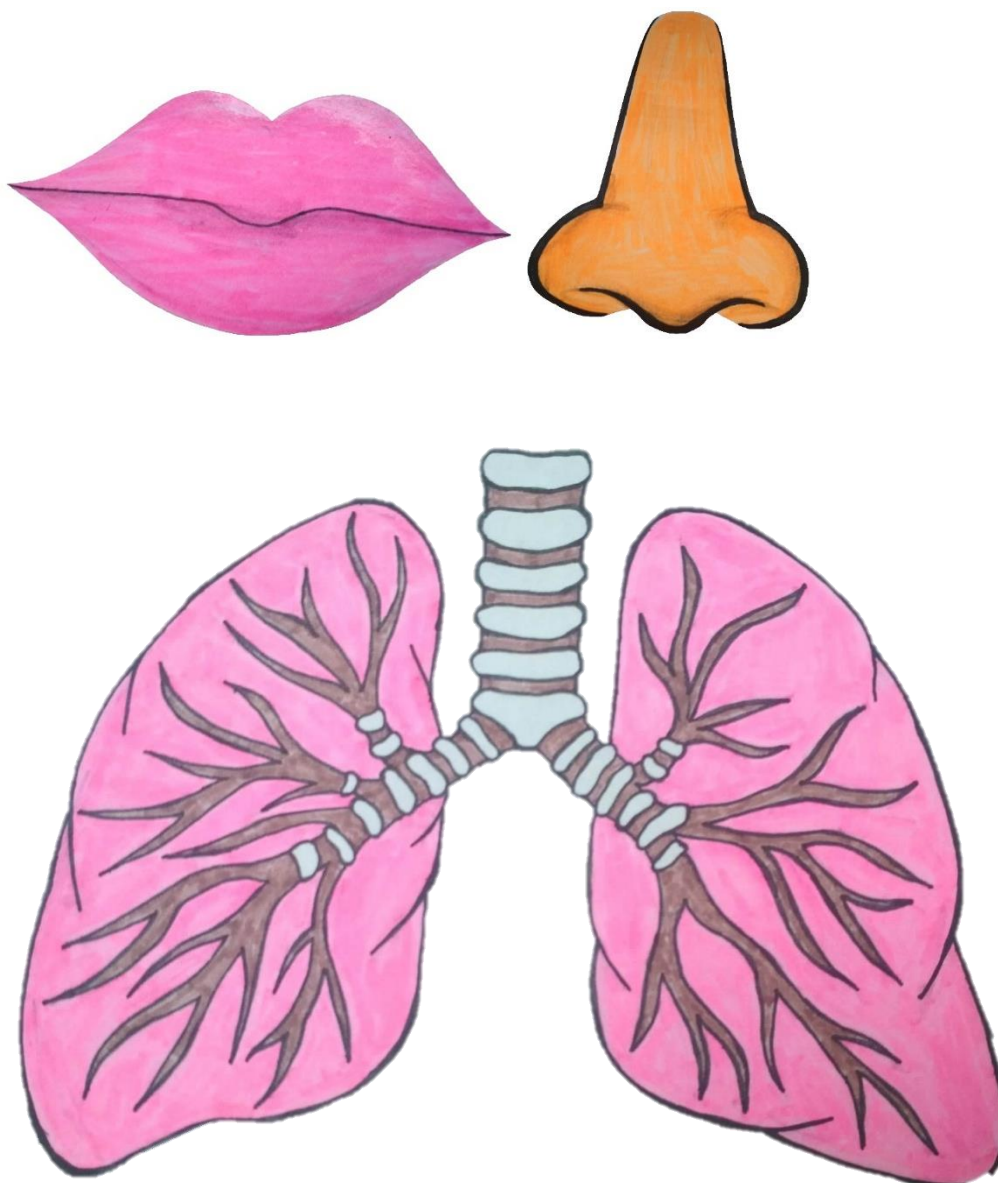
Příloha č. 28 – upraveno podle – "Lidské tělo - Wiki." 3 July 2020, Dostupné z:
wiki.rvp.cz/Kabinet/Speci%C3%A1ln%C3%AD_pedagogika/Komunika%C4%8Dn%C3%AAD_tabulky/Lidsk%C3%A9_t%C4%9Blo?highlight=hry+na+d%C4%9Bsk%C3%BD+den.

Příloha č. 29 – upraveno podle – "Lidské tělo - Wiki." 3 July 2020, Dostupné z:
wiki.rvp.cz/Kabinet/Speci%C3%A1ln%C3%AD_pedagogika/Komunika%C4%8Dn%C3%A
D_tabulky/Lidsk%C3%A9_t%C4%9Blo?highlight=hry+na+d%C4%9Bsk%C3%BD+den.

Příloha č. 30 – upraveno podle – "Lung Anatomy Printable." Teachers Pay Teachers, 3 July 2020, Dostupné z: www.teacherspayteachers.com/Product/Lung-Anatomy-Printable-3590867?item_group_id=PG_3590867.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marie Heraltová
Katedra:	Katedra primární pedagogiky
Vedoucí práce:	Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Poznávání lidského těla v předškolním věku
Název v angličtině:	Exploring human body in preschool age
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá poznáváním lidského těla v předškolním vzdělávání. V teoretické části se zabývá dítětem předškolního věku, vzdělávacími oblastmi, učitelem a předškolním vzděláváním. V praktické části je návrh materiálně didaktických prostředků na téma poznávání lidského těla použitelný v praxi.
Klíčová slova:	Předškolní věk, mateřská škola, materiálně didaktické prostředky, dítě a jeho tělo, lidské tělo
Anotace v angličtině:	Our research focus on exploration of human body during preschool education. In theoretical part we focus on children in preschool age, educational areas, teachers and preschool education. In practical part there is a design of materially-didactic resources with theme exploration of human body useable in practise.
Klíčová slova v angličtině:	Preschool age, a preschool, materially-didactic resources, child and his body, human body
Přílohy vázané v práci:	30
Rozsah práce:	130 stran
Jazyk práce:	čeština